

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА СТОМАТОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ**

С.Д. Герасименко, К.В. Шепітько, О.С. Герасименко

ТАКТИКА – НАУКА ПЕРЕМАГАТИ

**(навчальний посібник для студентів
медичних ВНЗУ)**

Полтава – 2018

УДК 378:659.44

Рекомендовано Вченою радою Української медичної стоматологічної академії як навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти МОЗ України (протокол засідання від 05.12.2018 № 3).

Автори:

Герасименко С.Д. – викладач кафедри медицини катастроф та військової медицини Української медичної стоматологічної академії, полковник запасу.

Шепітько К.В. – доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини Української медичної стоматологічної академії.

Герасименко О.С. – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної та військової хірургії Одеського національного медичного університету, начальник відділення абдомінальної хірургії Військово-медичного клінічного центру Південного регіону, полковник медичної служби.

Рецензенти:

Заболотний О.А. – кандидат військових наук, доцент, провідний науковий співробітник центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, полковник запасу.

Каштальян М.А. – доктор медичних наук, професор, Заслужений лікар України, завідувач кафедри загальної та військової хірургії Одеського національного медичного університету, полковник медичної служби запасу.

Челішвілі А.Л. – кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії № 3 Української медичної стоматологічної академії, майор запасу медичної служби.

У навчальному посібнику розглянуті основні положення по підготовці підрозділів до бою і ведення його в різних умовах обстановки, зміст роботи командира і штабу по підготовці бою і управлінні підрозділами в бою. Вивчення цих положень є необхідною передумовою розуміння сучасних вимог до тактичної підготовки військ, передбачення ходу і результату бою, організація на цій основі медичного забезпечення підрозділів.

ПЕРЕДМОВА

Автори навчального посібника, володіючи багаторічним досвідом служби у військах, в тому числі маючи бойовий досвід та багаторічний досвід викладацької роботи у медичному ВНЗ, склали даний навчальний посібник відповідно до вимог сьогодення, з урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції, на основі навчальної програми підготовки офіцерів запасу з числа студентів вищих медичних навчальних закладів із загальної тактики.

У роботі розглядаються основні положення по підготовці підрозділів до бою і ведення його в різних умовах обстановки, зміст роботи командира і штабу по підготовці бою і управлінню підрозділами в бою. Освоєння цих положень є необхідною передумовою розуміння сучасних вимог до тактичної

підготовки військ, передбачення ходу і результату бою, організація на цій основі медичного забезпечення.

Успішне вирішення завдань, покладених на медичну службу в сучасних умовах, вимагає високого рівня професійної підготовки військових лікарів. Кожен з них повинен добре розуміти принципи ведення бою, твердо знати та вміло реалізувати головні завдання щодо організації, проведення лікувально-евакуаційних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів в умовах воєнних конфліктів, володіти достатніми організаційними та практичними навичками. Цим вимогам повинні відповідати не тільки фахівці

медичної служби кадрового складу, але й медичний персонал запасу та військового резерву.

Знання офіцерами медичної служби елементів бойового порядку підрозділів в різних видах бою, тактичних нормативів, обґрунтувань при прийнятті рішень важливо для поглибленого розуміння сучасної теорії тактики, природи загальновійськового бою, проявлення творчості в бойових умовах. Тому одним із завдань, яке ставили перед собою автори посібника, є допомога студентам в оволодінні основами тактики під час самостійної роботи.

Актуальність посібника не викликає сумнівів, її переконливо підтверджує досвід подій на сході України.

Посібник вдало структурований, написаний доступно, зрозуміло і послідовно. На мою думку, він стане цікавим як для відповідної категорії викладачів, так і для студентів.

Цей посібник – ресурсний засіб, який може бути творчо доповненим викладачем в ході проведення занять з урахуванням певних змін, що бурхливо відбуваються у військовій справі.

Генерал армії України І.Ю. Свіда

ВСТУП

Після проголошення державного суверенітету перед Україною постала проблема створення комплексної системи національної безпеки. Як політологічна категорія національна безпека характеризує такий стан країни, який дозволяє зберегти національно-державну цілісність, суверенно вирішувати політичні, економічні, екологічні, валютно-фінансові, соціальні та культурні проблеми розвитку і бути самостійним суб'єктом міждержавних відносин.

Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України (Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016) знайшла своє відображення в прийнятті ряду заходів з військових питань, які відповідають основним тенденціям розвитку сучасних армій, а саме:

I- перехід на якісні параметри будівництва ЗСУ:

- удосконалення військової теорії;
- удосконалення нових доктринних положень;
- використання досягнень науково-технічного прогресу.

II- оптимізація чисельності і організаційної структури ЗСУ:

- при менших економічних затратах забезпечити належні характеристики по вогневій та ударній потужності, мобільності підрозділів, аеротранспортуванні, здатності до автономних дій;

III- інформатизація ЗСУ, автоматизація управління військами і засобами збройної боротьби :

- збір, передача, обробка, зберігання інформації;
- якісне і надійне управління військами;

IV- професіоналізація армії і флоту:

- понад 60 армій у світі повністю або до 50% професіональні;
- провідні, високорозвинуті країни світу – США, Великобританія, Японія комплектують свої збройні сили по найму;
- надважливе місце займає підготовка мобілізаційних резервів країни;

V- соціальна сфера:

- гуманізація відносин між армією і суспільством;
- відносини між різними категоріями військовослужбовців;
- демократизація ЗСУ;
- додаткові пільги;
- покращення матеріального і соціального положення;
- підвищення правової захищеності;

VI- сфера, пов'язана зі зростанням ролі людського фактору у військовій справі, особливо в ланці «людина-техніка», зі зростанням значимості морально-психологічного загартування особового складу:

- пов'язано з динамізмом бойових дій;
- застосування сучасних засобів боротьби;
- колективний характер бойового застосування озброєння;
- якісна зміна особового складу;
- посилення ролі ідеологічного і психологічного впливу.

У медичному контексті:

- підтримка високої мобілізаційної готовності медичних підрозділів, польових лікувальних установ;
- здійснення підготовки особового складу в умовах, максимально наближених до реальних;
- підвищення мобільності та автономності медичних підрозділів;
- уніфікація і стандартизація якомога більшого спектру діяльності та матеріально-технічного забезпечення медичної служби;
- обмін досвідом між медичними службами країн.

Концепція розвитку сектору оборони і безпеки незалежної України знайшла своє відображення у прийнятті ряду важливих законів з військових питань.

Складовою частиною концепції стала Воєнна доктрина України, яка прийнята Верховною радою 19 жовтня 1993 року. Вона представляє собою систему офіційних поглядів і ставлення керівництва держави до війни, підготовки країни, населення та Збройних Сил до війни, захисту від агресії інших держав.

Розглядаючи воєнно-політичні, воєнно-технічні, воєнно-економічні аспекти оборонного будівництва, Воєнна доктрина розкриває стратегічні завдання України в сфері оборони, ставлення держави до війни, причини можливої війни, джерела воєнної загрози, шляхи забезпечення воєнної безпеки на місцевому, національному, двосторонньому, регіональному і глобальному рівнях, завдання країни в мирний та воєнний часи, завдання Збройних Сил, принципи будівництва військ (сил), ставлення держави до зброї масового ураження (ЗМУ), спрямованість будівництва воєнної організації держави, мету і завдання воєнно-економічної та воєнно-технічної політики, порядок формування воєнного бюджету, фінансування програм матеріального і соціального забезпечення військовослужбовців, шляхи реалізації.

У Доктрині зазначається, що стратегічними завданнями України в галузі оборони є захист її державного суверенітету і політичної незалежності, збереження територіальної цілісності та недоторканості кордонів. Головними цілями воєнної політики нашої країни проголошено гарантування її національної безпеки, відведення війни, підтримання міжнародного миру і безпеки. Україна категорично виступає проти розміщення іноземних військ на своїй території. Своім потенційним противником вона вважає державу, політика якої становить воєнну загрозу для України, призводить до втручання у внутрішні справи, претендує на її територіальну цілісність і національні інтереси. Головними цілями України у можливій війні будуть:

- відсіч збройній агресії;
- захист державного суверенітету;
- захист політичної незалежності;
- захист територіальної цілісності;
- якнайшвидше припинення політичними та дипломатичними засобами воєнних дій.

У Доктрині чітко визначено: «Україна засуджує війну як засіб національної політики, притримується принципу незастосування сили та загрози силою і прагне вирішувати усі міжнародні суперечки та конфлікти виключно політичними методами».

Оцінюючи воєнну загрозу велике значення в теперішній час має аналіз воєнних доктрин іноземних держав. Так, на міжнародному рівні вперше були погоджені слідуючи признаки, притаманні оборонній воєнній доктрині: - готовність держави очікувати напад на своїй території і відмову від застосування зброї першим (при чисто оборонній доктрині обороняюча сторона у випадку нападу починає битву на своїй території; виключається вторгнення на територію другої держави, чи її захоплення, превентивні чи випереджаючі наступальні дії);

- висока мобільність військ повинна бути забезпечена тільки в нижчих ланках (оборонна структура не повинна мати в собі елементів, які дозволять здійснити несподіваний напад стратегічного характеру чи великомасштабний наступ оперативно-маневрених груп, десантно-штурмових формувань, танкових угруповань, винищувально-бомбардувальних частин);

- час, необхідний для мобілізаційного розгортання, повинен виключити можливість раптового нападу стратегічного характеру (додатковим підтвердженням оборонної направленості воєнної доктрини є відкритість проведення мобілізації);

- озброєння повинне характеризуватись «оборонною обмеженістю» (з оборонною доктриною несумісна велика кількість танків, засобів подолання загороджень і десантно-переправочних засобів, необхідних для забезпечення швидких темпів наступу);

- оборонна направленість бойової підготовки військ, її інтенсивність, а також зміст навчань, що проводяться.

З урахуванням цього в основі підходів до рішення проблем в сфері оборонного будівництва і забезпечення безпеки держави повинні бути визначені рівні воєнної загрози, що відповідають ступеням воєнної загрози:

- відсутність воєнної загрози в умовах воєнної небезпеки;
- поява і коли воєнна загроза має місце;
- безпосередня воєнна загроза.

Чи можлива ситуація, при якій воєнна загроза буде ліквідована? Теоретично це стане можливим, коли в світі зникнуть протиріччя, для вирішення яких необхідно військове втручання; коли всі держави розформують свої армії, знищать озброєння, зруйнують воєнну інфраструктуру, ліквідують базу воєнного виробництва і заключають всебічні домовленості про недопущення збройного насилля.

Але життя показує, що міжнародна політика будується і в майбутньому буде, ймовірно, будуватися з урахуванням так званого воєнного фактора і держави будуть мати збройні сили, з допомогою яких можна відстоювати особисті національні інтереси та інтереси союзників. Абсолютно очевидно, що ще не склалися гарантії безповоротних глобальних змін в області роззброєння, направлених на зниження воєнної небезпеки. До того часу, поки

міжнародне співтовариство не побудує надійний політичний механізм блокування воєнних конфліктів, країна зобов'язана підтримувати свої збройні сили в бойовій готовності і повинна опиратись на воєнний механізм.

У Воєнній доктрині сформульовано основні принципи будівництва Збройних Сил:

- проведення оперативно-тактичної, мобілізаційної, бойової, морально-психологічної підготовки особового складу з урахуванням законів збройної боротьби і принципів воєнного мистецтва;
- комплектування їх як на основі загального військового обов'язку, так і за контрактом із поступовим переходом до професійної армії;
- військово-патріотичне виховання допризовної молоді, особового складу на національно-історичних традиціях;
- вирішення комплексу питань, пов'язаних із соціальним захистом військовослужбовців;
- повна департизація (заборона військовослужбовцям брати участь у діяльності політичних партій і рухів).

Якісні параметри Збройних Сил спрямовані на практичну реалізацію принципу оборонної достатності, який є зовнішнім каменем, закладеним у військове будівництво України і провідних держав світу. Проте необхідно врахувати, що оборона зовсім не абсолютизується нашою Воєнною доктриною. Збройним Силам може бути надано право на застосування всіх форм і методів воєнних дій, які є в їх арсеналі, для виконання свого призначення. Оборонна спрямованість військового будівництва визначає Збройним Силам України не лише готовність до ведення оборонних дій, а й проведення в мирний час ряду підготовчих заходів:

- ведення постійної розвідки;
- несення бойового чергування;
- відпрацювання прийомів оборони та контрнаступу і т.д.

Таким чином, Воєнна доктрина України стала основою її військового будівництва і реалізується в правових документах, які приймаються Верховною Радою, Президентом України, Кабінетом міністрів, Міністерством Оборони України.

1. ТАКТИКА- НАУКА ПЕРЕМАГАТИ

ТАКТИКА (грец. *taktika* – мистецтво шикування військ, від *tasso* – шикую війська), складова частина воєнного мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки і ведення бою підрозділами, частинами (кораблями) і з'єднаннями різних видів Збройних Сил, родів військ (сил) та спеціальних військ.

Теорія тактики вивчає закономірності, характер та зміст бою, розробляє способи підготовки і ведення його.

Практика тактики охоплює діяльність командирів, штабів та військ (сил) по підготовці і веденню бою. Вона включає:

- постійне уточнення даних обстановки;
- прийняття рішення;
- постановку задач підлеглим;
- планування бою;
- ведення бою (бойових дій);
- управління підрозділами і частинами;
- різностороннє забезпечення дій в умовах бою.

Значний вплив на розвиток тактики мають зміни в озброєнні та якості особового складу військ (підготовці та вихованні). Тактика знаходиться в діалектичному взаємозв'язку з оперативним мистецтвом і стратегією, положенням яких вона керується.

Тактика зародилась з появою армій. Її розвиток з VI – V століть до н.е. і до початку XX століття фактично відображав розвиток СВ і ВМС. В той час коли з'являються нові види Збройних Сил, роди військ, спеціальних військ виникла тактика кожного з них. У теперішній час тактика поділяється на:

- загальну тактику;
- тактику видів ЗС;
- тактику родів військ (сил флоту);
- тактику спеціальних військ.

У тактиці видів ЗС виділяються положення загальні для всіх родів військ, що входять до їх складу.

Тактика СВ складає основу загальної тактики. Вона вивчає і розробляє способи підготовки та ведення загальновійськового бою і включає тактику загальновійськових з'єднань, частин, підрозділів, та частин, підрозділів родів військ і спеціальних військ, що входять до складу СВ.

Тактика СВ вивчає:

- зміст видів загальновійськового бою;
- роль ударів ядерними, вогневими та іншими засобами ураження;
- розробляє види маневрів військ;
- похідні, передбойові і бойові порядки;
- визначає місце і роль з'єднань, частин і підрозділів кожного роду військ, сил спеціальних військ у загальновійському бою;
- завдання, які вони виконують в ході бойових дій, способи їх бойового застосування та порядок взаємодії між ними.

Вивчаючи наступальний бій, тактика СВ розробляє способи його організації і ведення:

- при прориві оборони, переслідуванні відступаючого противника, у наступі з подоланням водних перешкод;
- способи організації і ведення зустрічного бою;
- бою в особливих умовах: вночі, у місті, на приморських напрямках, у горах, пустелях, північних районах, у лісі та ін.

При вивченні оборонного бою тактика розробляє питання організації і ведення оборони у тактичній ланці, ведення оборонного бою в особливих умовах, бою в оточенні та відхід, а також питання переміщення військ та розміщення їх на місці.

У війнах рабовласних держав тактика зводилась до прямолінійного руху військ в ході бою і рукопашній сутичці воїнів. Розвиток тактики в цей період просувалось у напрямку удосконалення бойових порядків та маневрування ними на полі бою. Подальше удосконалення зброї привело до появи різних видів піхоти і кавалерії (важкої, середньої, легкої) і обумовило необхідність взаємодії між ними.

В епоху феодалізму в Західній Європі тактика визначалась пріоритетом на полях битв рицарської кінноти. Бій зводився в основному до поєдинків окремих рицарів, а у великих битвах – до фронтальних ударів рицарських загонів, побудови у формі «частоколу» (в лінію) або клина.

Більш гнучкою в XI...XV століттях була тактика російських військ: вона полягала у взаємодії і маневрі піхоти та кінноти. Принципові зміни в тактиці були пов'язані з появою вогнепальної зброї. Перші його зразки були створені в кінці XIII – на початку XIV ст., але корінний перелом в тактиці відбувся в XVII ст., коли вогнепальна зброя почала використовуватись у великій кількості. Основні зміни у тактиці полягали у відмові від глибоких бойових порядків, розміщенні військ вподовж фронту з метою одночасного застосування максимальної кількості вогнепальної зброї та зменшення втрат своїх військ.

Створення масових армій (кінець XVIII – початок XIX ст.) та подальше удосконалення зброї привело до застосування колон і розгорнутого строю. В зв'язку з появою нарізної зброї у другій половині XIX ст. зародилась тактика стрілецьких шеренг. Перша світова війна характеризувалась масовим застосуванням у боях кулеметів, швидкострільної артилерії, а також появою нових засобів збройної боротьби – авіації, танків, отруйних речовин та ін. Це обумовило значні зміни в тактиці. Починаючи з 1916 року головною проблемою тактики став прорив, подолання позиційної оборони, з'явився новий бойовий порядок «хвилі шеренг». В ході Першої світової війни бій став загальновійськовим, почала формуватись тактика загальновійськового бою. Зародилась тактика авіації, інженерних військ і способи використання танків та броневих автомобілів.

Тактика радянських військ формувалась в роки громадянської війни. Її особливості були обумовлені революційним духом бійців і командирів і характеризувалась високою активністю, маневровому характері

наступальних і оборонних боїв, у зростанні ролі самостійних і активних дій підрозділів, частин і з'єднань. Головним засобом розвитку успіху була кавалерія. Основою її тактики були рішучі атаки у кінному строю. Оборонні дії носили маневровий, осередковий характер.

У міжвоєнний період розвиток тактики в усіх арміях світу визначався широким впровадженням нової військової техніки, моторизацією і механізацією військ. На початку 30-х років минулого століття була розроблена теорія глибокого бою, як складова частина теорії глибокої операції.

Всебічний розвиток тактика отримала в роки Великої Вітчизняної війни та загалом – Другої світової – 1939 – 1945 років. В основу удосконалення тактики був покладений принцип досягнення успіху в бою спільними зусиллями підрозділів, частин, з'єднань усіх родів військ, авіації та спеціальних військ при ведучій ролі загальновійськових частин і з'єднань. В наступі поступово зросло ешелонування бойових порядків підрозділів, частин і з'єднань. На напрямках головних ударів звужувались полоси наступу. Важливу роль у розвитку тактики СВ зіграв артилерійський наступ. Велика увага приділялась збільшенню глибини оборони, згурпуванню сил і засобів, зменшенню ширини ділянок та полос оборони на головних напрямках, протитанковій обороні, створенню мобільних загонів загородження. В роки війни тактика характеризувалась гнучкістю бойових порядків військ та способів їх дій з урахуванням змін в оснащенні зброєю і військовою технікою своїх військ, військ противника і його тактики дій. Досвід боїв був узагальнений у Бойовому статуті 1942 року та проекті Польового статуту 1943 року, вихід у світ яких зіграли важливу роль у розвитку тактики. Війська творчо використовували положення статутів, діючи у відповідності до конкретної ситуації..

У післявоєнний період тактика отримала розвиток на основі досвіду Другої світової війни з урахуванням надходження на озброєння військ нової, більш сучасної досконалої техніки. Корінні зміни в теорії відбулися в середині 50-х років минулого століття в зв'язку з оснащенням збройних сил ряду держав ядерною зброєю, запровадженням електроніки, значно змінивши суть загальновійськового бою, основу якого стали складати ядерні та вогневі удари разом з маневром і атаками військ. В зв'язку з великою руйнівною силою ядерної зброї виникла необхідність розосередження сил і засобів, щоб уникнути масових втрат.

Разом з тим в тактиці зберігся принцип рішучого зосередження сил і засобів для удару на головних напрямках. Тактика наступального бою характерна застосуванням наступу з ходу, з висуванням військ із вихідних районів.

Прийняття на озброєння військ БМП дало можливість при надійному придушенні оборони противника здійснювати атаку без спішування.

Зазнала зміни і теорія оборонного бою, яка витікає із можливості нанесення противнику рішучої поразки як при підготовці ним наступу, так і в ході оборонного бою.

Сучасна тактика передбачає дії військ як в умовах застосування ядерної зброї, так і з використанням тільки звичайної. Широкого розмаху набуло застосування високоточної зброї, реактивних систем залпового вогню та інших сучасних видів ураження.

Сучасний загальновійськовий бій ведеться об'єднаними зусиллями всіх військ, що приймають участь в ньому із застосуванням танків, бронетранспортерів, бойових машин піхоти, артилерії, засобів протиповітряної оборони, літаків, гелікоптерів, іншого озброєння та техніки.

Він характеризується:

- рішучістю;
- високою напругою;
- швидкоплинністю;
- динамічністю;
- наземно-повітряним характером;
- застосуванням різних способів виконання бойових завдань;
- швидкою зміною дій;
- застосуванням ДРГ та ін.

Сучасний загальновійськовий бій вимагає від воїнів високої бойової підготовки, фізичного загартування, вміння ефективно використовувати засоби захисту і маскування. Це досягається в ході напруженої бойової підготовки, в основі якої є тактика.

2. РОЛЬ І МІСЦЕ МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Історія України XVI – XVII ст. характеризується боротьбою українського народу за свою національну незалежність та самобутність, велику і почесну роль у якій відігравали українські козаки.

Медичну допомогу в умовах протистоянь хворим і пораненим воїнам-козакам надавали здебільшого народні цілителі. Та й самі козаки володіли певними прийомами само- і взаємодопомоги: вміли пускати кров, виривати зуби, накладати лещата при переломах тощо.

Основними методами лікування ран в давнину були «пов'язки» або «обв'язки», як їх тоді називали. У подальшому використовувалися й деякі хірургічні втручання: зашивання нитками, трепанація черепа, «оттинаніє» (ампутація) кінцівок, «вилущування лохтіїв».

При лікуванні опіків, гнійних ран використовувалися різні трави; при лікуванні відморожень під час війн використовували ліки, які отримували з сировини рослинного або тваринного походження. Для лікування різних стоматитів використовували мед, що, як тепер відомо, має гарні бактерицидні та ранозагоювальні властивості.

Серед застережень, про які нагадувалося військовикам, знаходимо й таке: „...печень у мужчин болит после питья излишнего...“. Для лікування захворювань печінки запорізькі козаки використовували лікарські рослини,

що мають спазмолітичні та жовчогінні властивості: м'яту, полин, ромашку, чистотіл. Ці рослини, як відомо, широко використовуються у медицині й сьогодні.

Однак було б невірно думати, що в козацькому війську не надавалася ніяка кваліфікована медична допомога.

Під час визвольної війни українського народу 1648 – 1654 рр. під проводом Б. Хмельницького майже в кожній сотні були цирульники, при полках – лікарі.

З початку існування Війська Запорізького його старшина взяла під посилену увагу проблеми медичного забезпечення козацтва. Зусилля постійно спрямовувалися на те, щоб швидше повертати в стрій поранених і хворих, не допускати поширення епідемій.

У XVI ст. для лікування поранених козаків створюються шпиталі в монастирях. Лікували в них обізнані в медицині ченці. Отож, шпиталі в монастирях були своєрідними першими військовими лікувальними закладами. Окрім священників, медичну допомогу в них надавали цирульники-професіонали, які відіграли неабияку роль у наданні хірургічної допомоги пораненим.

У XVIII ст. в Російській державі починає формуватися система вищої медичної освіти, адже проблема підготовки власних лікарів була надто актуальною: зростання кількісного складу армії, збільшення чисельності міського населення і робітників промисловості, загальне епідемічне неблагополуччя країни вимагали належного медичного забезпечення.

Центрами підготовки лікарів стають госпітальні школи – по суті перші вищі навчальні заклади в тогочасній державі. Госпіталі, при яких вони відкриваються, називають генеральними. Всього було створено шість таких шкіл, в тому числі і в Єлисаветграді (нині Кропивницький).

Після створення госпітальних шкіл і відкриття медико-хірургічних академій, медична допомога у військах в організаційному і професійному плані набула нового значення і була піднесена на значно вищий якісний рівень.

Госпітальна школа в Єлисаветграді, відкрита у 1788 р., підпорядковувалась безпосередньо Г.О.Потьомкіну, а з 1793 р. – О.В.Суворову.

У 1796 р. школа була закрита. За дев'ять років свого існування вона дала 153 лікарів та підлікарів для армії і флоту.

Велику роль у підготовці кадрів для госпітальних шкіл або медико-хірургічних училищ, як вони стали називатись пізніше, відігравала Києво-Могилянська академія, вихованцями якої були майже 740 майбутніх лікарів.

Внаслідок глибокого вивчення досвіду підготовки лікарів у Європі і була створена вітчизняна система вищої медичної освіти. Її характеризували такі особливості:

- широка і різнобічна програма теоретичного навчання;
- клінічний принцип викладання основних медичних дисциплін («виховання лікаря біля ліжка хворого»);

- викладання студентам одночасно і терапії і хірургії (студенти медичних вузів Європи у той час хірургію не вивчали).

Характерними рисами передових вчених України були патріотизм і відданість своїй Батьківщині.

Видатний вітчизняний гістолог О.М.Шумлянський 1782 р. у Страсбурзі захищав докторську дисертацію. На титульному аркуші він написав: «Олександр Шумлянський – Полтаво-Рус.» Підкреслюючи свою національну незалежність, він прагнув звернути увагу вчених мужів Страсбурзького університету на те, що медична наука розвивається не тільки в Західній Європі, а й в Україні.

Шумлянський О.М.

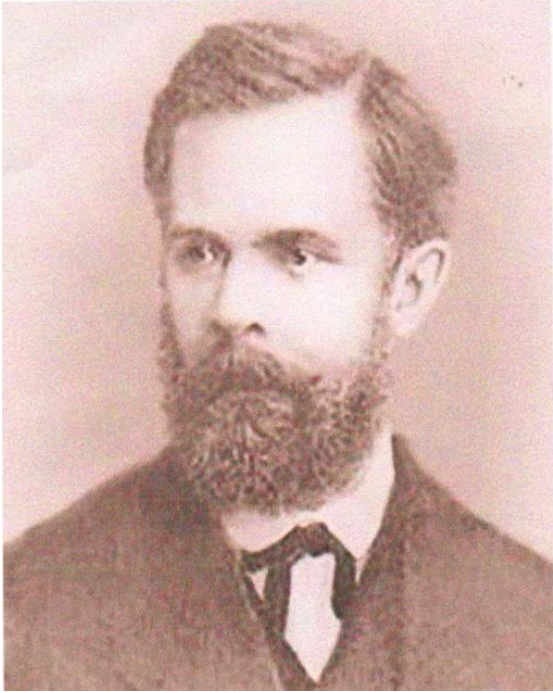
Інший видатний вчений XVIII ст. Д.С.Самойлович, видаючи свої праці у Франції, підкреслював, що публікує їх французькою мовою, щоб французи знали, що у нього на батьківщині теж є наука.

Українські лікарі відзначились не тільки на ниві медичної науки і освіти, а й залишили помітний слід у галузі військової медицини, а деякі з них були на відповідальних посадах у армії: С.С.Андрієвський, П.А.Наранович очолювали Петербурзьку медико-хірургічну академію – основний навчальний заклад з підготовки військових лікарів;

Н.К. Карпинський був генерал-штаб-доктором сухопутної армії; О.Ф.Звіряка і Д.С.Самойлович – медичними інспекторами Чорноморського флоту;

Андрієвський С.С.

Соболевський Г.Ф.

Данило Самойлович

Г.Ф.Соболевський – головним доктором гвардійських полків; І.А.Полетика і Ф.М.Яворський – керівниками сухопутного і адміралтейського госпіталів у Петербурзі; С.М.Митрофанов, К.Ф.Рожалін, Д.В.Волченецький – старшими докторами Київського та Єлисаветградського госпіталів.

Багато українців, що працювали дивізійними і полковими лікарями, зарекомендували себе кваліфікованими фахівцями. В армії О.В.Суворова прославився своєю діяльністю Ю.Т.Білопольський, якого полководець називав «искуснейшим штаб-лекарем».

Наранович П.А.

Серед 34 керівників найпрестижнішого вищого військово-медичного навчального закладу – Військово-медичної академії у С.-Петербурзі – 4 вихідці з України.

Можливість працювати для своєї держави з'явилася в українській еліті у період УНР (1917 – 1920 рр.), де існував департамент охорони здоров'я. Окреме ж міністерство народного здоров'я та опіки було створене за управління гетьмана П.П.Скоропадського. У той час апарат міністерства приділяв велику увагу медико-санітарній опіці над українськими збройними силами.

Процес створення, становлення і розвитку сучасної української військової медицини розпочався з 1991 року. Його умовно можна розділити на три етапи. Перший – етап підготовки й початку практичного становлення української військової медицини в незалежній державі (1991 – 1993 рр.).

Медичну службу Збройних Сил незалежної України, керівним органом якої на той час було Військово-медичне управління (ВМУ) штабу Тилу, очолював генерал-майор Г.В.Циганок, – перший генерал медичної служби у нашій державі.

Головними складовими цього важливого в новітній історії військової медицини України етапу були:

- усвідомлення необхідності створення в Збройних Силах нової організаційної структури медичної служби;
- створення і затвердження концепції реформування медичних військових формувань колишнього СРСР, дислокованих на території України та опрацювання шляхів практичної реалізації цієї концепції.

На цей же період припадає і початок створення в Україні національної системи військово-медичної освіти і науки: створення організаційного ядра Військово-медичного відділення при Українському державному медичному університеті імені О.О.Богомольця (ВМВ при УДМУ), опрацювання штату ВМВ, методик і технологій навчально-педагогічного процесу, навчальних планів і програм підготовки слухачів, затвердження і введення в дію штату ВМВ, перший набір слухачів.

В організації цієї роботи основну роль відіграли викладачі військових кафедр Київського медичного інституту імені О.О.Богомольця, Київського інституту удосконалення лікарів, а також військові медики – вихідці з України, які проходили службу в різних регіонах колишнього Радянського Союзу і повернулися на Батьківщину.

Роботу із створення в Україні національної системи військово-медичної освіти і науки очолив кандидат медичних наук, доцент, тоді ще полковник медичної служби В.В.Пасько.

Другим етапом становлення і розвитку військової медицини в Україні був період з листопада 1993 р. по жовтень 1994 р. У цей період продовжувався процес утвердження української військової медицини. Головною проблемою, що вирішувалася в цей час, було перманентне удосконалення організаційної структури військово-медичної служби. ВМУ штабу Тилу ЗСУ було реформовано у Центральне військово-медичне управління (ЦВМУ) Тилу ЗСУ, розпочалися заходи щодо підготовки ВМВ до переходу у його вищу

Циганок Г.В.

Пасько В.В.

організаційну структуру – Військово-медичний інститут.

У жовтні 1994 р. розпочався третій етап становлення і розвитку української військової медицини.

Білий В.Я.

Начальником ЦВМУ Тилу ЗСУ було призначено доктора медичних наук, професора, відомого військового хірурга, заслуженого лікаря України, полковника, а з грудня 1994 р. генерал-майора медичної служби В.Я.Білого.

Під його безпосереднім керівництвом розроблена концепція реформування медичної служби ЗСУ, в основу якої покладено територіальний принцип організації медичного забезпечення.

Відповідно до наказу МО України № 250 від 20.10.94 р. «Про проведення організаційних заходів» ЦВМУ Тилу ЗСУ переформоване у Головне військово-медичне управління (ГВМУ) ГШЗСУ; в апараті Міністра оборони України було сформовано Управління охорони здоров'я військовослужбовців.

Особливістю даного етапу є те, що військова медицина була виведена з прямого підпорядкування органам Тилу ЗСУ, в результаті чого медичне забезпечення ЗСУ сьогодні – це самостійний вид забезпечення військ.

Даний етап розвитку військової медицини в Україні пов'язаний з подальшим реформуванням національної військово-медичної освіти і науки у відповідності до вимог часу та перетворення її на єдиний навчально-науковий центр військової медицини в державі – Українську військово-медичну академію (УВМА). У складі Національного медичного університету ім.О.О.Богомольця створено факультет підготовки лікарів для ЗСУ, у складі кафедр екстремальної та військової медицини вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів України функціонують військові предметно-методичні групи з підготовки офіцерів медичної служби запасу.

За цей час відбулася низка інших організаційних заходів з метою удосконалення організаційно-штатної структури та підвищення ефективності управління військово-медичною службою: ГВМУ ГШ ЗСУ переформовано у ГВМУ міністерства Оборони України, створена МС Північного оперативного командування (ОК) як орган управління, центральні військові госпіталі Південного (Одеса) та Західного (Львів) ОК стали клінічними, розпочато впровадження територіального принципу медичного забезпечення ЗСУ, а «медичне забезпечення» визнано самостійним видом забезпечення військ.

У цей час визначились проблеми і зроблені перші спроби обґрунтування головних напрямків реформування системи медичного забезпечення ЗСУ на воєнний час. Продовжувалася активна робота щодо створення загальнодержавної системи медичного забезпечення цивільного населення і військовослужбовців на випадок екстремальних ситуацій,

надзвичайного стану і на воєнний час; значно розширилася робота з налагодження міжнародних зв'язків та активної співпраці з органами управління військовою медициною зарубіжних країн. Опрацьовано і впроваджено в практику низку рекомендацій щодо підвищення ефективності роботи військових лікувальних закладів в нових економічних умовах.

Концепцією розвитку медичної служби ЗСУ передбачено створення системи медичного забезпечення у складі трьох управлінських вертикалей: лікувально-профілактичної, санітарно-епідеміологічної, військово-медичного постачання і двох підсистем – підготовки військово-медичних кадрів та наукової і науково-технічної діяльності.

Відповідно до основних напрямків реформування ЗСУ в 2003 році ГВМУ МО України було переформоване у Департамент охорони здоров'я МО України.

Черговим поштовхом до розвитку військово-медичної освіти та науки стало удосконалення організаційно-штатної структури Української військово-медичної академії і введення до її штату Науково-медичного інституту проблем військової медицини та військового госпіталю як наукової та клінічної функціональних складових.

Сьогодні військова медицина України продовжує розвиватись, удосконалювати свої організаційні форми і робить свій вагомий внесок у зміцнення обороноздатності ЗСУ та підвищення безпеки українського народу.

Сучасні бойові дії військ характеризуються рішучістю, високим маневруванням і напруженістю, швидкою і різкою зміною обстановки, веденням їх на землі й у повітрі, на широкому фронті, на великій глибині та швидкими темпами. Їх можливо вести із застосуванням різних видів зброї. Але початок століття характеризується локальними конфліктами, де мають місце застосування підрозділів і частин Збройних Сил, що вносить свої особливості у тактичні дії.

Своєчасне та якісне виконання бойових завдань при веденні бойових дій підрозділами, частинами та з'єднаннями видів ЗСУ можливе лише при наявності всебічного забезпечення – бойового, технічного, тилового, медичного та морально-психологічного, які здійснюються підрозділами, частинами спеціальних військ і служб.

У сучасних бойових умовах МС має такі основні завдання:

- організація і проведення заходів із надання медичної допомоги (МД) хворим і пораненим в умовах бою, лікування та повернення до служби;
- організація і проведення заходів з метою збереження боєздатності військ, зміцнення здоров'я особового складу, попередження виникнення і розповсюдження захворювань;
- проведення заходів медичної служби щодо захисту особового складу військ від ЗМУ;
- постійне вдосконалення медичного забезпечення на основі глибокого аналізу характеру підготовки і ведення бойових дій, особливостей виникнення характеру і перебігу бойових уражень і захворювань, досягнень

медичної науки і практики, досвіду роботи медичної служби в бойових умовах.

Для успішного виконання завдань, покладених на МС, потрібен високий рівень підготовки всього медичного складу, перш за все військових лікарів.

Військовий лікар є головною діючою особою медичної служби Збройних Сил, яка організовує і практично

втілює в практику медичного забезпечення великий обсяг знань із військової медицини та суміжних з нею дисциплін залежно від виду бойових дій та посади, яку він обіймає.

Успішно виконувати завдання медичної служби зможуть лише ті військові лікарі, які мають глибокі знання з основ загальновійськової підготовки, загальної тактики, вміють аналізувати обстановку, що склалася під час бойових дій, і приймати найбільш оптимальне рішення з урахуванням особливостей перебігу бойової хірургічної травми та терапевтичної патології, проводити комплекс санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів в осередку інфекційних захворювань, медичний захист від уражаючих факторів ЗМУ у військах.

Кожен військовий лікар повинен розуміти особливості підготовки і ведення бойових дій та їх всебічне забезпечення, вміти оцінювати бойову, тактичну і медичну обстановку, робити з неї правильні висновки для прийняття науково-обґрунтованого рішення на організацію медичного забезпечення реальних бойових дій та контролю

за його виконанням у підпорядкованих медичних підрозділах, знати особливості виникнення та перебігу бойової патології, організацію та проведення санітарно-гігієнічних, лікувально-евакуаційних та протиепідемічних заходів в умовах бойових дій у військах та екстремальних ситуаціях, володіти стійкими навичками та вмінням організації розгортання і роботи етапів медичної евакуації на війні.

Ці якості необхідні не лише кадровому складу медичної служби Збройних Сил, але й офіцерському складу медичної служби запасу.

З урахуванням кваліфікаційних вимог, що висуваються до рівня підготовки офіцера медичної служби в сучасних умовах, військовий лікар повинен знати і вміти:

- структуру ЗСУ та основи загальновійськового бою;
- організаційну структуру частин і підрозділів СВ та інших видів Збройних Сил;
- основи управління військами;
- основи організації і ведення наступального та оборонного боїв;
- основи пересування військ та розташування їх на місці;
- зміст заходів із підтримання бойової готовності й особливості ведення бойових дій військами;
- вимоги законів, статутів, poradників та інших керівних документів, які регламентують діяльність медичної служби;
- сучасну систему лікувально-евакуаційних заходів;
- завдання, організаційно-штатну структуру, організацію роботи медичного пункту, медичної роти в різних умовах бойової обстановки;
- комплекс заходів, які проводить МС щодо захисту військ від ЗМУ;
- особливості роботи медичної служби в умовах масового надходження поранених;
- організаційні основи системи лікувально-евакуаційних заходів при ліквідації наслідків катастроф;
- завдання формувань військово-медичної служби з надання допомоги потерпілим в екстремальних ситуаціях, їх організаційно-штатну структуру, можливості, принципи використання й організацію роботи;
- організувати виконання медичною службою поставлених перед нею завдань у мирний та воєнний час;
- здійснювати збір, обробку та аналіз інформації про умови бойової підготовки, військової праці, життя та побуту особового складу;
- здійснювати управління медичною службою частин у воєнний час та в екстремальних ситуаціях.

У ХХІ столітті змінилися системи озброєнь, характер військових конфліктів, величина та структура санітарних втрат і організація домедичної, першої медичної допомоги пораненим за умов бою. Виникли нові напрями, поняття, терміни, які використовуються у сучасній медичній науці.

Невпинно росте кількість населення, що постраждало внаслідок громадянських конфліктів, терористичних актів, а також надзвичайних ситуацій мирного часу. Рівень травматизму, в тому числі і в Збройних Силах, неухильно зростає і значно перевищує санітарні втрати в локальних військових конфліктах. При цьому переважають тяжкі травми, що мають множинний, поєднаний та комбінований характер і потребують серйозного лікування.

Система МД в державі у повсякденних умовах складалась десятиріччями і враховує демографічні, географічні, екологічні особливості та інфраструктуру господарчого комплексу держави в умовах мирного часу. Разом з тим, під час протестних акцій, антитерористичних операцій, значних

за масштабом стихійних лих та катастроф мирного часу виникають системні проблеми у наданні МД одночасно збільшенням в декілька разів кількості поранених і постраждалих. Це зумовлено недостатньою кількістю медичних працівників, підготовлених для надання екстреної МД, відсутністю практичного досвіду, медикаментів, медичного і санітарно-господарського обладнання, спеціальних транспортних засобів, придатних для медичної евакуації, медичних закладів, готових прийняти поранених і постраждалих та надати їм необхідну допомогу. Виникає потреба у залученні значних додаткових медичних сил і засобів, в першу чергу медичної служби ЗСУ.

Військова медична наука постійно узагальнює і систематизує досвід сучасних війн, збройних конфліктів, терористичних актів, антитерористичних операцій. У результаті вивчення структури санітарних втрат, умов та засобів надання МД пораненим у воєнний час, постраждалим від надзвичайних ситуацій у мирний час, чинних систем організації МД виявлено спільність багатьох проблем, однаково актуальних для медицини воєнного та мирного часу.

Умови в районі бойових дій та в зоні надзвичайних ситуацій, кількість поранених і постраждалих не дозволяє надавати адекватну медичну допомогу на місці отримання поранення, ушкодження. Вони потребують медичного сортування та евакуації. З цією метою створюються мобільні пересувні медичні формування, підрозділи, заклади. Для остаточного лікування і реабілітації використовують потенціал стаціонарних закладів системи охорони здоров'я.

Усе це потребує впровадження єдиних науково обґрунтованих принципів та методичних підходів до організації і надання допомоги пораненим, постраждалим, діагностики та лікування сучасної бойової травми в умовах бойових дій. Це вимога сьогодення. Цим питанням займається військова медицина.

Сьогодні, як і раніше, незалежно від рівня розвитку засобів і форм ведення збройної боротьби, роль військовослужбовця залишається вирішальною. І саме МС забезпечує найповнішу реалізацію фізичних та психологічних можливостей особового складу військових частин при виконанні ними бойових завдань, сприяючи тим самим бойовій діяльності ЗСУ.

Успішне вирішення завдань, покладених на МС ЗСУ в сучасних умовах, вимагає високого рівня професійної підготовки військових медичних працівників. Кожен із них повинен розуміти принципи ведення бою, бойових дій, глибоко знати особливості виникнення, діагностики, перебігу та лікування бойової травми. Вони мають твердо знати та вміло реалізувати головні завдання щодо організації та проведення санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та лікувально-евакуаційних заходів в умовах військових конфліктів різної інтенсивності, володіти достатніми практичними навичками. Цим вимогам повинні відповідати не тільки фахівці медичної служби кадрового складу, але й лікарі запасу та військового резерву. Роль і місце військового лікаря було і є особливим.

Звертаючись до свого головного лікаря, реформатора медичної справи у французькій армії, барона Жана Домініка Ларрея (1766-1842), імператор Наполеон I одного разу сказав: «Мій генерале, Вашу шпагу, хоча вона й не блищить, оголена на полі бою, я вважаю ціннішою, а ніж шпаги інших моїх генералів. Ваша ж боротьба з силами природи – багатогранна. Щоб досягти перемоги, мої генерали потребують здорових та міцних воїнів. Усі вони захищені Вашою шпагою...».

3.ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗСУ

Наша держава, враховуючи необхідність забезпечення власної військової безпеки та оборони, усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародної стабільності, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава має Збройні Сили із необхідним рівнем їх бойової готовності та боєздатності.

Розбудова, комплектування Збройних Сил відбувається згідно законів «Про оборону України», «Про Збройні Сили України» та інших законодавчих актів, що базуються на положеннях Воєнної доктрини держави.

Воєнна доктрина – це прийнята державою система поглядів і положень про її військову безпеку, про будівництво Збройних Сил, їх існування та використання. Воєнна доктрина України має оборонний, миролюбний, а не агресивний характер. Стратегічним завданням держави в галузі оборони є захист її суверенітету і політичної незалежності, збереження територіальної цілісності та недоторканості кордонів.

Стратегічною метою зовнішньої політики України є інтеграція до європейських структур, повноправна участь у системі загальноєвропейської безпеки. Особливе місце в цьому процесі посідає активна участь України у роботі «Північноатлантичної Ради» та в заходах програми «Партнерство заради миру», розвиток співпраці з Європейським Союзом у рамках реалізації ним спільної політики у галузі безпеки й оборони, поглиблення міжнародного співробітництва у політичній, військовій, військово-технічній, інформаційній сферах, у галузі озброєнь і цивільно-військових відносин.

Здійснюючи свій зовнішньополітичний курс згідно з національними інтересами Україна дотримується певних військово-політичних принципів:

- не висуває територіальних претензій до інших держав і не визнає жодних територіальних претензій до себе;
- суворо дотримується принципу недоторканості існуючих державних кордонів;
- поважає держаний суверенітет і політичну незалежність інших держав;
- сприяє паритетному і збалансованому скороченню збройних сил і озброєнь у регіоні та у світі, виходячи з умов забезпечення обороноздатності кожної держави;

- відстоює вирішення всіх міжнародних суперечностей тільки політичними та іншими, прийнятими згідно міжнародного права, засобами і шляхом прийняття всіма державами зобов'язань про взаємний ненапад;

- Україна будує свої відносини з іншими державами незалежно від їх суспільно-політичного ладу та військово-політичної орієнтації на взаємному врахуванні всіх питань національної безпеки сторін;

- забороняє застосування власних ЗСУ для вирішення політичних цілей на своїй території та на території інших держав без їхньої згоди;

- виключає своє одностороннє повне роззброєння.

Україна виступає за створення всеохоплюючих систем універсальної та загальноєвропейської безпеки і вважає участь у них важливим компонентом своєї національної безпеки.

Принципами військового будівництва в нашій державі є соціально-політичні та організаційні.

До соціально-політичних принципів відноситься:

- вірність конституційному обов'язку, Військовій присязі;

- верховенство права, законності та повага до людини, її конституційних прав і свобод;

- гласність, відкритість для демократичного цивільного контролю;

- забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей;

- заборона створення та діяльності організаційних структур політичних партій у Збройних Силах України.

До організаційних принципів військового будівництва відноситься:

- поєднання єдиноначальності і колегіального розроблення найбільш важливих рішень;

- додержання військової дисципліни;

- постійна бойова та мобілізаційна готовність;

- виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях українського народу;

- правове виховання.

Якщо соціально-політичні принципи військового будівництва переважно висловлюють його єдність з усім державним устроєм, то організаційні принципи висловлюють специфіку військової діяльності, характер Збройних Сил як інституту держави, спеціально створеного для збройного захисту незалежності і недоторканості України. Успішне вирішення цих завдань потребує максимальної організованості, погодженості чіткості дій усього військового механізму.

Оборона України – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Обороздатність держави – це здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і

духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації.

Оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх ланок воєнної організації України, органів місцевого самоврядування, Цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройної агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

Підготовка ЗСУ до виконання покладених на них завдань, організація та забезпечення їх виконання, підтримання на належному рівні бойової і мобілізаційної готовності та боєздатності, виховна робота, збереження життя і здоров'я особового складу, забезпечення законності та військової дисципліни у Збройних Силах України здійснюються органами військового управління, командирами і начальниками всіх рівнів відповідно до вимог Конституції України та законів України, інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері оборони.

Верховним Головнокомандувачем ЗСУ є Президент України. Він здійснює керівництво Збройними Силами в межах, передбачених Конституцією.

В особливий період керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями Президент України може здійснювати через Ставку, робочим органом якої є ГШ ЗСУ.

Безпосереднє керівництво Збройними Силами України у мирний та воєнний час здійснює Головнокомандувач ЗСУ. Ним за посадою є Міністр оборони, якщо він військовослужбовець, а в разі, коли Міністром оборони України призначається цивільна особа, – начальник ГШ ЗСУ.

Міністерство оборони:

- здійснює військово-політичне та адміністративне управління Збройними Силами України;

- реалізує політику держави у ЗСУ, розробляє принципи їх будівництва, визначає напрям розвитку і підготовки їх у мирний та воєнний час;

- всебічно забезпечує життєдіяльність ЗСУ, їх функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність, підготовку до виконання покладених на них завдань та застосування, комплектування особовим складом та його підготовку, постачання озброєння та військової техніки, матеріальних, фінансових, інших ресурсів та майна, згідно з потребами, визначеними ГШ ЗСУ в межах коштів, передбачених державним бюджетом і здійснює контроль їх ефективного використання, організує виконання робіт в інтересах ЗСУ і надання послуг;

- проводить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність з метою забезпечення виконання завдань, які покладені на ЗСУ;

- здійснює взаємовідносини з органами державної влади, громадськими організаціями і громадянами, міжнародне військово-технічне співробітництво, контролює дотримання законодавства у ЗСУ;

- здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Міністерство оборони є центральним органом виконавчої влади і військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають ЗСУ, що мають таку загальну структуру:

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ

І. ВИДИ ЗБРОЙНИХ СИЛ							
Сухопутні Війська (СВ): командування		Повітряні сили (ПС): командування				Військово-Морські Сили командування	
РОДИ ВІЙСЬК (СИЛ)							
Роди військ Сухопутних військ		Роди авіації та військ Повітряних Сил				Роди військ (сил) Військово-Морських Сил	
1	Механізовані війська	1	Бомбардувальна авіація	1	Зенітні ракетні війська	1	Надводні сили
2	Танкові війська	2	Винищувальна авіація	2	Радіотехнічні війська	2	Морська авіація
3	Ракетні війська і артилерія	3	Штурмова авіація	3		Морська піхота і артилерія	
4	Війська ППО Сухопутних військ	4	Розвідувальна авіація	4		Частини та підрозділи всебічного забезпечення	
5	Армійська авіація	5	Транспортна авіація				
6	Військові частини тилу та озброєння						
Окремі роди ЗСУ – Десантно-штурмові війська (ВДВ) – Сили спеціальних операцій							
ІІ. СПЕЦІАЛЬНІ ВІЙСЬКА							
1. Розвідувальні				4. Радіоелектронної боротьби			
2. Інженерні				5. Військові частини зв'язку			
3. Радіохімічного та бактеріологічного захисту (РХБЗ)				6. Топографічні			
ІІІ. ЧАСТИНИ ТА ПІДРОЗДІЛИ ЛОГІСТИКИ							
ІV. ЧАСТИНИ І УСТАНОВИ, ЯКІ НЕ ВХОДЯТЬ ДО ВИДІВ ЗС							

СВ – найчисельніший, комплексний за озброєнням і технічним оснащенням вид ЗСУ. Вони складають основу ЗСУ. За своїм призначенням і обсягом покладених завдань Сухопутним військам відводиться вирішальна роль у запобіганні та відбитті можливої агресії проти України.

Вони призначені для:

- відбиття ударів сухопутних угруповань агресора;
- утримання територій, районів, рубежів, що займаються;
- розгрому угруповань противника, які вторглися на територію держави;
- участі у територіальній обороні держави.

На командування СВ покладаються також завдання щодо формування, підготовки та відправки резервів і безпосереднього керівництва територіальною обороною країни.

Основними характерними рисами СВ є велика вогнева міць та ударна сила, висока маневреність і повна бойова самостійність. СВ оснащені ракетною зброєю, звичайними видами зброї та бойової техніки, засобами зв'язку та транспортом.

Різниця у бойових властивостях різноманітного озброєння зумовила поділ СВ на роди військ і спеціальні війська. До складу сучасних СВ входять такі роди військ:

- механізовані;
- танкові;
- ракетні війська та артилерія (РВ та А);
- війська протиповітряної оборони СВ (ППО СВ);
- армійська авіація ,

а також військові частини і підрозділи спеціальних військ, військові частини і заклади тилу та медичної служби.

Механізовані і танкові війська складають основу СВ. Вони призначені:

- у наступі – для прориву оборони противника, знищення його угруповань, захоплення важливих районів, рубежів та об'єктів, форсування водних перешкод, переслідування противника, який відступає, ведення зустрічних боїв і дій у складі морських та повітряних десантів;
- в обороні – для утримання районів, рубежів та позицій, які займають війська, відбиття ударів противника і нанесення поразки його військам, які наступають.

Механізовані війська є найчисельнішим родом військ ЗСУ. Маючи високу бойову самостійність і універсальність, вони здатні виконувати

завдання на різній місцевості та у будь-яку погоду, на головних або другорядних напрямках, у першому чи другому ешелоні бойових порядків (оперативного шикування).

Основу механізованих військ складають військові частини і підрозділи, які

мають на озброєнні танки, бойові машини піхоти (БМП), бронетранспортери (БТР), сучасну артилерію та протитанкові керовані ракети, засоби ППО та підрозділи всебічного забезпечення. Озброєння з'єднань високоточною зброєю посилює їх вогневу міць, ударну силу і маневреність, забезпечує ведення бойових дій швидкими темпами і на велику глибину.

Танкові війська – основна ударна сила СВ. Маючи потужний вогонь, високу маневреність, вони використовуються переважно на головних напрямках: у наступі – в складі ударних угруповань у першому чи другому ешелоні, а в обороні – здебільшого у складі других ешелонів і резервів для нанесення контрударів (контратак) і завершення розгрому противника, який вклинився в борону, а при виділенні в склад перших ешелонів – для посилення стійкості та активності оборони.

На озброєнні танкових підрозділів знаходяться танки Т– 64 БМ, Т–72, Т–80, Т– 84 УД. Танки, як засіб боротьби, призначені для вирішення широкого діапазону завдань у сучасному загальновійськовому бою. Їх створюють з урахуванням останніх досягнень науки і техніки, на основі сучасних технологій, удосконалюють шляхом підвищення вогневої потужності, рухливості, покращення експлуатаційних властивостей. Підвищення вогневої потужності танків досягають: встановленням гармат великих калібрів, які забезпечують великі початкові швидкості снарядів; створенням боеприпасів із великими можливостями щодо ураження цілей; оснащенням приладами і механізмами, які підвищують імовірність влучення у ціль, швидкострільність і маневреність вогню, скорочують час на підготовку вихідних даних для стрільби та виконання пострілу.

Ракетні війська і артилерія – основні вогневі засоби СВ, призначені для ураження засобів ядерного і хімічного нападу, головних угруповань військ, авіації на аеродромах, засобів протиповітряної оборони, пунктів управління, тилових та інших важливих об'єктів противника в усій глибині його оперативного шикування, а на приморських напрямках, крім цього, для руйнування пунктів базування ВМС противника та знищення його бойових кораблів.

Ракетні війська складаються із підрозділів і військових частин оперативного-тактичної ланки, тактичної ланки, ракетно-технічних частин і підрозділів, які входять до складу загальновійськових формувань.

Артилерія призначена для ураження засобів ядерного і хімічного нападу, артилерії, танків, бойових машин піхоти, гелікоптерів на землі, протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили, пунктів управління, засобів ППО, радіоелектронних засобів, для руйнування фортифікаційних споруд противника, дистанційного мінування місцевості, виконання завдань світлового забезпечення тощо.

Маючи велику потужність і влучність вогню, здатність швидко готуватись до виконання завдань, здійснювати маневр і зосереджувати вогонь на найважливіших об'єктах, артилерія є основним засобом вогневого ураження противника. Свої завдання у загальновійськовому бою вона виконує у взаємодії з авіацією, ракетними частинами, підрозділами

ППО та бойовими засобами інших родів військ.

Останнім часом сталися якісні зміни в артилерії: збільшились дальність її стрільби і потужність вогню, широкого застосування набула самохідна артилерія, реактивна артилерія, удосконалюються системи керування вогнем, упроваджуються у війська нові протитанкові засоби.

Артилерія складається із частин і підрозділів гаубичної, гарматної, реактивної, протитанкової артилерії, мінометів, протитанкових керованих ракет, а також частин і підрозділів артилерійської розвідки.

Війська Протиповітряної оборони СВ (ППО СВ) організаційно входять до складу загальновійськових з'єднань, частин і підрозділів та є одним з найважливіших засобів боротьби з повітряним противником.

До їх складу входять зенітно-ракетні, зенітно-ракетно-артилерійські, зенітно-артилерійські, радіотехнічні військові частини і підрозділи.

Війська ППО СВ призначені для :

- знищення повітряного противника на всіх висотах його дій у будь-яку погоду, як вдень, так і вночі в умовах активної протидії;
- недопущення ведення противником повітряної розвідки;
- боротьби з аеромобільними військами і повітряними десантами на маршрутах їхнього польоту і під час висадки;
- знешкодження гелікоптерів вогневої підтримки, що діють із засідок;
- своєчасного оповіщення військ про дії повітряного противника;
- прикриття угруповань військ, пунктів управління, аеродромів, тилових та інших об'єктів від ударів противника з повітря, а також при перегруповуваннях, переміщеннях, пересуваннях військ і розміщенні їх на місці.

На їх озброєнні мобільні зенітно-ракетні та зенітно-артилерійські комплекси, радіолокаційні системи для виявлення цілей і автоматизовані системи керування вогнем.

У механізованих і танкових частинах є зенітні дивізіони, озброєні самохідними зенітно-ракетними, зенітними гарматно-ракетними, зенітними артилерійськими, радіолокаційними і переносними зенітними комплексами, які здатні діяти в бойових порядках підрозділів і вести розвідку та вогонь під час руху по літаках і гелікоптерах, що діють переважно на гранично малих і малих висотах, і забезпечувати безпосереднє прикриття цих підрозділів на полі бою.

Радіотехнічні військові частини і підрозділи призначені для ведення розвідки повітряного противника, забезпечення командних пунктів (пунктів управління) ППО і командних пунктів даними про повітряну обстановку, оповіщення військ і контролю за польотами своєї авіації.

Засоби ППО СВ застосовують у тісній взаємодії з винищувальною авіацією. Це дозволяє успішно вести боротьбу з літаками, вертольотами, безпілотними літальними апаратами (БПЛА) противника в будь-якій обстановці.

Десантно-штурмові війська (ДШВ) ЗСУ – окремий рід військ, призначений для дій в тилу противника, знешкодження засобів ядерного нападу, пунктів управління, захоплення та утримання важливих районів, рубежів, об'єктів в оперативній і тактичній глибині оборони противника, також використовуються як протидесантний резерв та для прикриття державного кордону.

Армійська авіація загальновійськових формувань є засобом командира формування. Її головне завдання полягає в підтримці військ шляхом знищення наземних об'єктів противника на передньому краї та в глибині

оборони, знищення повітряних десантів, мінування місцевості, ведення повітряної розвідки і виконання завдань всебічного забезпечення бою.

На озброєнні армійської авіації є бойові, транспортно-бойові та десантні вертольоти, літаки та спеціальна авіація.

Військові частини та підрозділи технічного забезпечення призначені для забезпечення військ озброєнням, технікою, боєприпасами, засобами вимірювання і контролю, військово-технічним майном, зберігання та підтримання їх у готовності до бойового застосування; для проведення заходів технічної розвідки, евакуації, ремонту пошкоджених (несправних) озброєння та техніки й своєчасного повернення їх у дію.

Військові частини та підрозділи тилового забезпечення – для тилового забезпечення військ. Разом з частинами військового тилу та підрозділами матеріального забезпечення виконують завдання по забезпеченню військ озброєнням та військовою технікою, боєприпасами, паливно-мастильними матеріалами, продовольством, речовим майном, обладнанням, технічними засобами.

ПОВІТРЯНІ СИЛИ – один із головних носіїв бойового потенціалу ЗСУ. Цей вид Збройних Сил призначений для охорони повітряного простору держави, своєчасного попередження керівництва держави та Збройних Сил про повітряний напад, захисту адміністративно-політичних, промислово-економічних центрів і районів держави, угруповань військ (сил), важливих об'єктів від ударів з повітря, ураження з повітря об'єктів противника, авіаційної підтримки своїх військ (сил), висадки повітряних десантів, повітряного перевезення військ і матеріальних засобів та ведення повітряної розвідки.

Повітряні Сили розподіляються на:

- роди авіації ПС (бомбардувальна, винищувальна, штурмова, розвідувальна, транспортна);
- роди військ ПС (зенітні ракетні війська та радіотехнічні війська);

Винищувальна авіація призначається для завоювання переваги в повітрі, виявлення та знищення повітряних цілей (літаків, гелікоптерів, крилатих ракет), захисту території держави, підтримки та забезпечення бойових дій інших родів авіації. Має на озброєнні два типи літаків: СУ-27 (важкий всепогодний фронтовий багатоцільовий винищувач) та Міг-29 (всепогодний фронтовий багатоцільовий винищувач).

Бомбардувальна авіація є головною ударною силою Повітряних Сил. Призначена для ураження та знищення наземних і морських об'єктів в оперативній і тактичній глибині за будь-яких погодних умов як вдень, так і вночі. На її озброєнні знаходяться два типи літаків: Су-24М (фронтовий бомбардувальник) та Ту-22М3 (надзвуковий бомбардувальник-ракетоносець).

Штурмова авіація має призначення уражати та знищувати наземні і морські об'єкти в тактичній глибині, забезпечувати безпосередню підтримку бойових дій СВ, військово-морських сил та повітряних сил. На озброєнні штурмової авіації – фронтовий штурмовик Су-25.

Розвідувальна авіація призначається для ведення повітряної розвідки наземних та морських об'єктів в оперативній та тактичній глибинах для забезпечення дій усіх видів Збройних Сил. На озброєнні має два типи літаків: Су-24МР (розвідувальний варіант бомбардувальника Су-24М) і Су-17М4Р (всезапасний тактичний літак для збору розвідувальної інформації в умовах активної протидії засобів ППО супротивника).

Транспортна авіація призначається для перекидання та десантування аеромобільних і повітряно-десантних підрозділів, повітряного перевезення військ і бойової техніки, доставки вантажів, евакуації поранених та хворих, ведення розвідки, улаштування мінних загороджень. На її озброєнні знаходяться чотири основні типи літаків: Ан-26 (легкий транспортний літак), Ан-12 (середній транспортний літак), Іл-76МД та Ан-70 (важкі транспортні літаки).

Зенітно-ракетні війська призначаються для виявлення та знищення повітряного противника, сповіщення, прикриття та захисту угруповань військ від ударів з повітря. На озброєнні знаходяться ЗРК: С-125, С-200, С-300.

Радіотехнічні війська призначаються для безперервного ведення радіолокаційної розвідки повітряного простору, забезпечення та сповіщення бойових дій військ даними про повітряну обстановку, контролю за польотами своєї авіації та радіоелектронної боротьби.

ВМС призначаються для виконання завдань на морських та океанських театрах воєнних дій (ТДВ), знищення важливих наземних об'єктів противника, його сил на морі та базах, порушення морських комунікацій, взаємодії з сухопутними військами при проведенні операцій на приморських напрямках, висадки морських десантів, забезпечення транспортування матеріальних засобів морем і виконання інших завдань.

До складу військово-морських сил входять надводні сили, морська авіація, берегові ракетні війська, війська берегової оборони, морська піхота.

Надводні сили мають океанські кораблі та кораблі прибережної дії, які здатні самостійно та у взаємодії з іншими родами сил флоту вирішувати різні завдання на морських театрах. Універсальність озброєння надводних кораблів дозволяє їм вести пошук і знищення підводних човнів та надводних кораблів противника, висаджувати морські десанти і відбивати висадку морських десантів противника, забезпечувати розгортання підводних човнів, охороняти транспортні та десантні кораблі під час переходу морем, а також вирішувати інші завдання.

Морська авіація у своєму складі морську ракетноносу, протичовнову та розвідувальну авіацію. Морська ракетноносна авіація озброєна літаками, які

мають значну дальність та швидкість польоту, озброєні ракетами різного призначення.

Морська піхота і артилерія спеціально підготовлена для ведення бойових дій у складі морських десантів разом із сухопутними військами, або самостійно, а також для оборони військово-морських баз, портів і виконання інших завдань.

СПЕЦІАЛЬНІ ВІЙСЬКА

Спеціальні війська – це частини й підрозділи, які призначені для виконання спеціальних завдань по забезпеченню бойової й повсякденної діяльності Збройних Сил.

У ЗСУ є спеціальні війська, безпосередньо підлеглі Міністерству Оборони, та спеціальні війська, що входять до складу Збройних Сил і Тилу. Найменування, склад, організація, озброєння й технічне оснащення формувань спеціальних військ визначається їхнім призначенням.

У більшості видів Збройних Сил до спеціальних військ відносяться частини: розвідувальні, інженерні, зв'язку, радіохімічного та бактеріологічного захисту, радіоелектронної боротьби, топографічні. Деякі види Збройних Сил мають властиві тільки їм спеціальні війська, наприклад, Повітряні Сили – інженерно-аеродромні частини. До складу Збройних Сил входять такі спеціальні війська, як автомобільні війська.

Розвідувальні частини та підрозділи призначаються для добування відомостей про противника та місцевість, а також виконання спеціальних завдань.

Інженерні частини призначаються для вирішення завдань інженерного забезпечення бою частин і підрозділів СВ, а також для завдання втрат противнику застосуванням інженерних боєприпасів.

Частини РХБЗ призначаються для вирішення завдань радіаційного, хімічного, біологічного забезпечення бою частин і підрозділів СВ, а також для нанесення втрат противнику застосуванням запалювальної зброї.

Частини зв'язку призначаються для розгортання й експлуатації системи зв'язку та забезпечення управління військами в усіх видах їх бойової діяльності. На них покладаються також завдання щодо розгортання та експлуатації систем і засобів автоматизації на пунктах управління та проведення організаційних і технічних заходів щодо забезпечення безпеки зв'язку.

Частини і підрозділи радіоелектронної боротьби призначаються для виконання завдань щодо дезорганізації управління військами та зброєю противника шляхом радіоелектронного подавлення засобів зв'язку, радіолокації, радіонавігації, радіоуправління й оптико-електронних засобів. Крім того, вони застосовуються для радіоелектронної розвідки противника, протидії його технічним засобам розвідки та здійснення комплексного технічного контролю.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

Організаційно СВ складаються з бригад, батальйонів (дивізіонів), рот (батареї), взводів, відділень (екіпаж, розрахунок).

Бригада – основна тактична частина. Призначена для ведення загальновійськового, повітряного, морського бою або для забезпечення бойових дій. Бригади бувають: механізовані, танкові, артилерійські, ракетні, зенітно-ракетні тощо. У СВ бригада складається з декількох батальйонів (дивізіонів) основних родів військ, підрозділів спеціальних військ і тилу.

Батальйон (дивізіон) – основний тактичний підрозділ сухопутних, десантно-штурмових військ і морської піхоти. В ракетних військах і артилерії, військах протиповітряної оборони – д и в і з і о н (артилерійський, ракетний, протитанковий, зенітний та ін.). Він може бути механізованим, танковим, десантно-штурмовим, інженерно-саперним, автомобільним тощо.

Дивізіон – основний вогневий і тактичний підрозділ у ракетних військах і артилерії, військах протиповітряної оборони. В його складі, як правило, є: дві-чотири вогневі (стартові) батареї та підрозділи управління й забезпечення.

Рота (батарея) – тактичний підрозділ Збройних Сил. В ракетних військах і артилерії, військах протиповітряної оборони – б а т а р е я (артилерійська, зенітна та ін.); рота може бути механізованою, піхотною, танковою, радіотехнічною, саперною, автомобільною, медичною тощо. Роти входять до складу батальйонів (бригад) або є окремими. Б а т а р е я є вогневим і тактичним підрозділом у ракетних військах і артилерії та військах протиповітряної оборони. Її складають, як правило, два-чотири вогневих (стартових) взводи (обслуги).

Взвод – підрозділ, який входить до складу роти, батареї. Можуть бути й окремі взводи у складі частин, управлінь, закладів тощо. Існують взводи механізовані, танкові, артилерійські, мінометні, протитанкові, розвідувальні, саперні, зв'язку, управління, комендантські, регулювання, медичні, господарські, забезпечення, обслуговування та ін. Як правило, взвод у своєму складі має два-чотири відділення (обслуги, екіпажі).

Відділення – первинний тактичний підрозділ. У складі відділення може бути 6-12 чоловік на чолі з командиром (сержантом, старшиною). Воно входить до складу механізованих, саперних та інших взводів. У танкових військах та авіації відділенню відповідає екіпаж танка (літака, вертольота), а в артилерії – обслуга гармати.

Розрахунок – група військовослужбовців, яка безпосередньо обслуговує гармату, кулемет та інші види зброї й техніки; первинний (найменший) підрозділ в артилерії, військах ППО, зв'язку та ін.

Питання для самоконтролю.

1. Закони України про розбудову, укомплектування Збройних Сил.
2. Воєнна доктрина України.
3. Принципи військового будівництва в Україні.
4. Види Збройних сил, їх склад.
5. СВ, їх склад, завдання.
6. Склад та завдання Повітряних Сил.
7. ВМС, склад, завдання, перспективи розвитку.

4. МЕХАНІЗОВАНІ І ТАНКОВІ ЧАСТИНИ ТА ПІДРОЗДІЛИ

Знання організаційно-штатної структури механізованої (танкової) частини, їх підрозділів дає змогу глибше вивчити питання організації медичного забезпечення як в мирний час, так і під час ведення ними бойових дій.

Механізовані та танкові війська, складаючи основу СВ, виконують завдання: в обороні – щодо утримання районів, рубежів і позицій, які займають, відбиття ударів противника й завдання поразки його наступаючим військам; в наступі – щодо прориву оборони противника, розгрому угруповань його військ, які обороняються, захоплення важливих районів, рубежів та об'єктів, форсування водних перешкод, переслідування противника, який відходить, ведення зустрічних боїв, діють у складі морських і повітряних десантів.

Наявність у складі військової частини підрозділів різних родів військ забезпечує їй тактичну самостійність та дозволяє вести бойові дії у відриві від головних сил.

Основною тактичною частиною СВ є бригада.

Учбова організаційно-штатна структура механізованої військової частини складає:

1. Управління, до складу якого входять:

- командування (командир, його заступники: начальник штабу, заступник з виховної роботи, заступник з озброєння та заступник з тилу);
- штаб (начальник штабу, заступники та помічники начальника штабу, начальник розвідки, начальник зв'язку, секретна частина та ін.);
- начальники родів військ (начальник артилерії, начальник ППО);
- начальники служб (інженерної; радіаційного, хімічного, біологічного захисту; фінансової; медичної; начальники служб тилу: майнової, продовольчої, паливно-мастильних матеріалів; начальники служб технічної ланки: бронетанкової, автомобільної, ракетно-артилерійського озброєння).

2. Бойові підрозділи:

- механізовані батальйони;
- танковий батальйон;
- артилерійська група (декілька дивізіонів: самохідний артилерійський, реактивний, протитанковий);
- зенітний дивізіон (в його складі зенітно-ракетні та зенітно-артилерійські підрозділи);

3. Підрозділи бойового забезпечення:

- розвідки;
- інженерного забезпечення;
- радіоелектронної боротьби;
- радіаційного, хімічного та біологічного захисту;
- зв'язку;
- управління та радіолокаційної розвідки та ін.

4. Підрозділи тилового та технічного забезпечення:

- ремонтно-відновлювальний батальйон;
- батальйон матеріального забезпечення;

5. Підрозділи медичного забезпечення:

- медична рота;
- БМП.

Механізований батальйон – основний тактичний підрозділ. У ракетних військах, артилерії, військах протиповітряної оборони – дивізіон. Механізований батальйон може мати на озброєнні бронетранспортери або бойові машини піхоти.

У своїй структурі механізований батальйон має:

1. Управління (командир батальйону, заступники з технічної частини та виховної роботи, начальника штабу – заступника командира, начальника зв'язку, хімічного інструктора);

2. Бойові підрозділи:

- три механізованих роти;
- мінометна батарея;
- зенітний взвод;
- гранатометний взвод;
- протитанковий взвод.

3. Підрозділи бойового забезпечення:

- розвідувальний взвод;
- взвод зв'язку;
- інженерно-саперний взвод.

4. Підрозділи технічного і тилового забезпечення:

- рота забезпечення (взвод матеріального забезпечення, взвод технічного забезпечення).

5. Медичний пункт батальйону.

До складу танкового батальйону входять:

1. Управління (командування, штаб);

2. Бойові підрозділи:

- три танкові роти;
- зенітний взвод.

3. Підрозділи бойового забезпечення:

- розвідувальний взвод;
- взвод зв'язку;
- інженерно-саперний взвод.

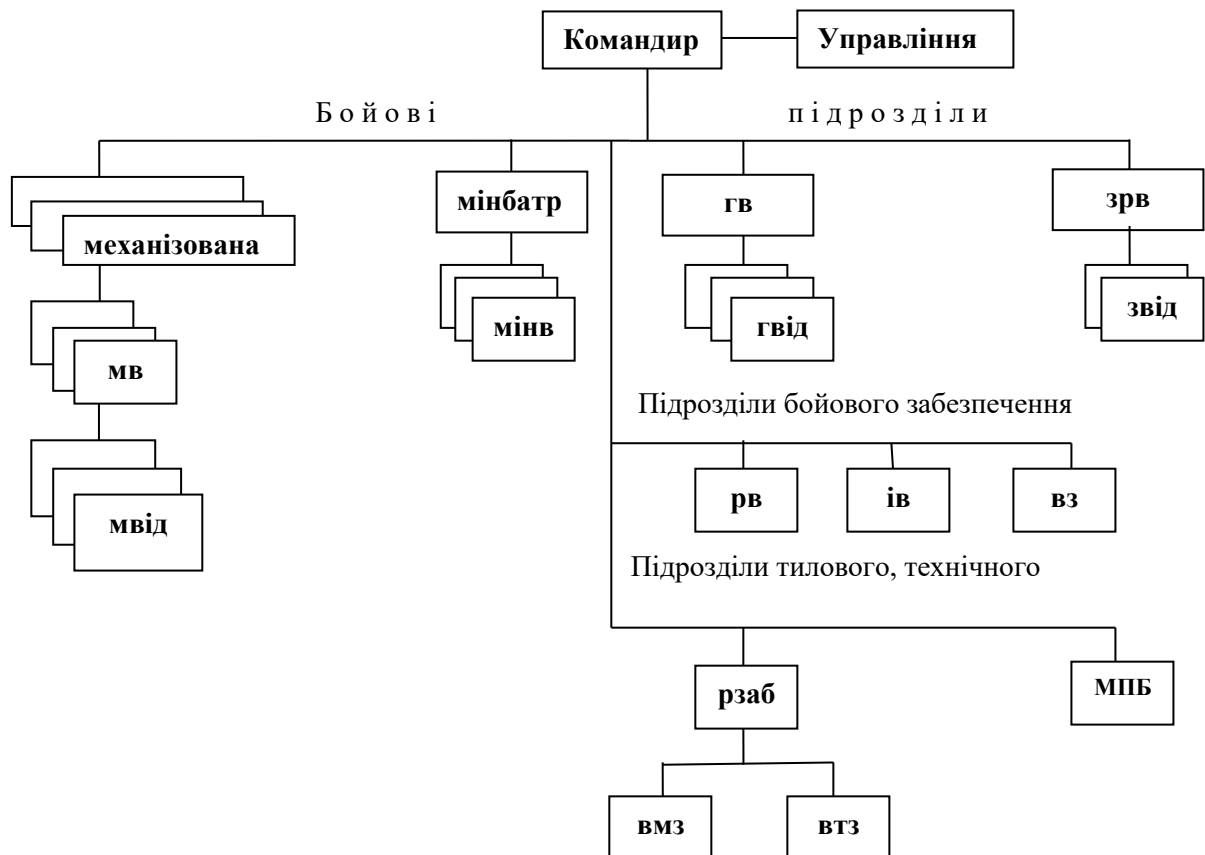
4. Підрозділи технічного і тилового забезпечення:

- рота забезпечення (взвод матеріального забезпечення, взвод технічного забезпечення).

5. Медичний пункт батальйону.

Механізована рота на БТР у своєму складі нараховує 112 чол. та має:

- управління;
- три механізованих взводи (у кожному по три механізованих відділення).

Організація механізованого батальйону на БМП (варіант):

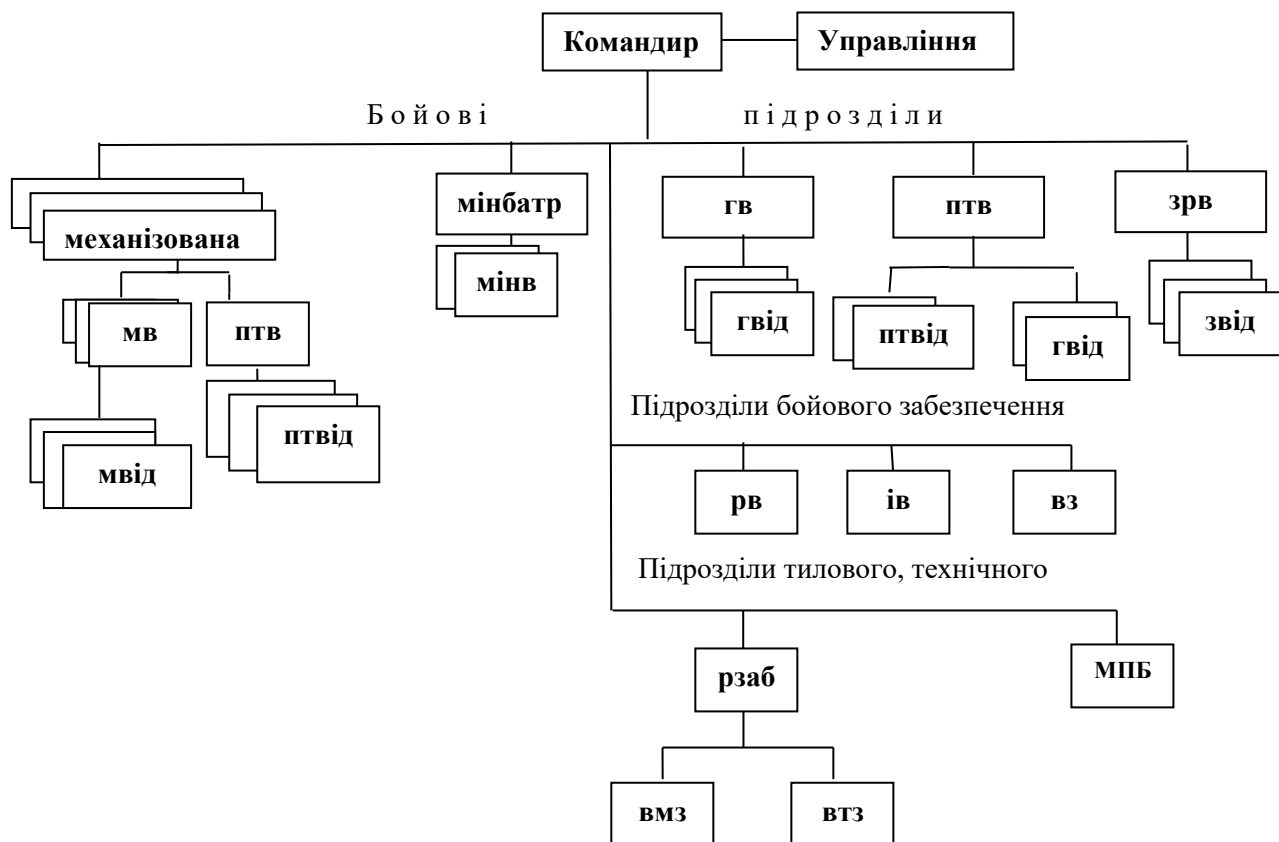
Загалом у механізованому батальйоні на БМП:

<ul style="list-style-type: none"> • особового складу – близько 520 чол.; • БМП – 40 од.; • 120-мм мінометів – 6 од.; • АГС-17 – 6 од.; • ПЗРК – 9 од. 	<ul style="list-style-type: none"> • ПЗМ-2 – 1 од.; • БРЕМ-1 – 1 од.; • автомобілі спеціальні – 15 од.; • автомобілі вантажні – 15 од.; • БРЕМ-2 – 1 од.
---	---

Вона є тактичним підрозділом механізованих військ. У кожному механізованому взводі є стрілець-санітар, у роті – санітарний інструктор.

Механізований взвод є тактичним підрозділом механізованих військ і складається з трьох відділень.

Мінометна батарея механізованого батальйону складається з управління батареї (командира, старшини, техніка, санінструктора, старшого обчислювача), взводу управління (командира взводу, відділення розвідки, відділення зв'язку), двох вогневих взводів. Всього 57 чоловік особового складу.

Організація механізованого батальйону на БТР (варіант):

Скорочення:

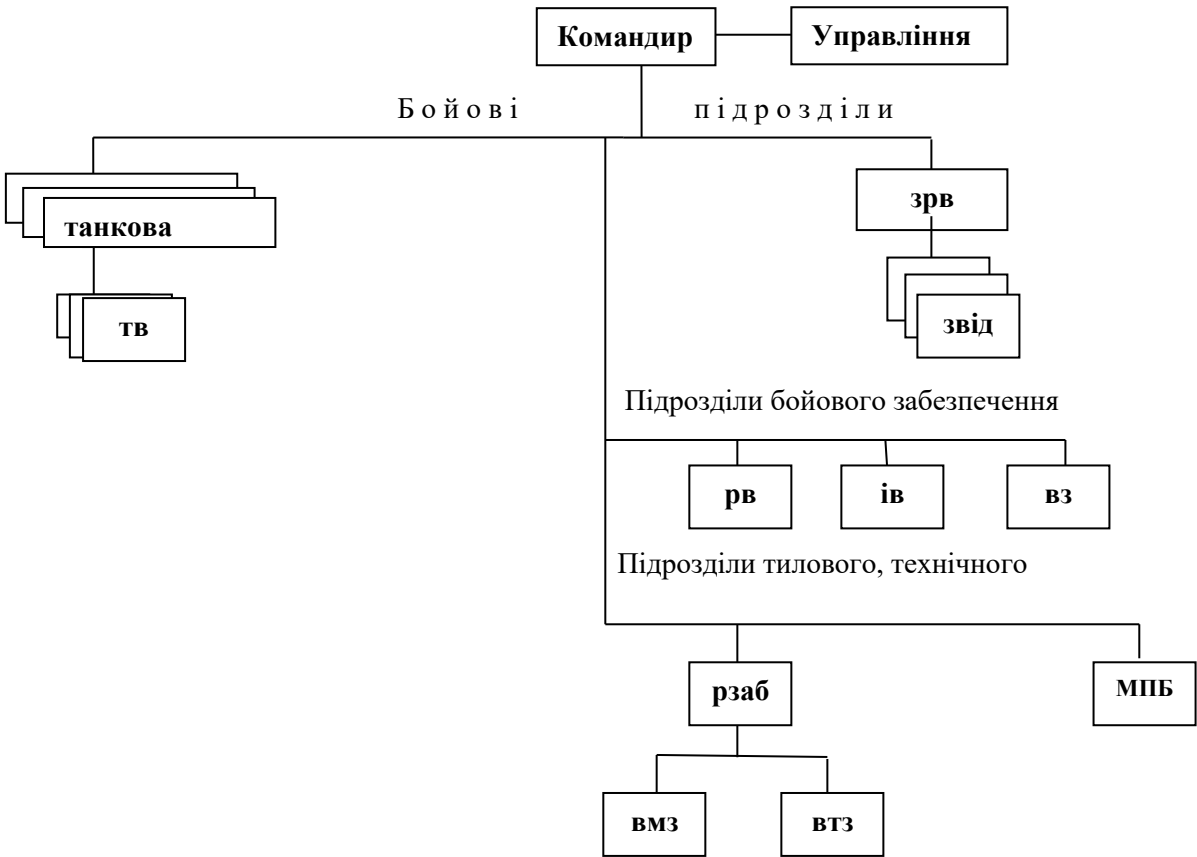
- **МВ** – механізований взвод;
- **МВІД** – механізоване відділення; • **ПТВ** – протитанковий взвод;
- **ПТВІД** – протитанкове відділення; • **МІНБАТР** – мінометна батарея;
- **МІНВ** – мінометний взвод; • **ГВ** – гранатометний взвод;
- **ГВІД** – гранатометне відділення; • **ПТВ** – протитанковий взвод;
- **ПТВІД** – протитанкове відділення; • **ЗРВ** – зенітний ракетний взвод;
- **ЗВІД** – зенітне відділення; • **РВ** – розвідувальний взвод;
- **ІВ** – інженерний взвод; • **ВЗ** – вузол зв'язку;
- **РЗАБ** – рота забезпечення; • **ТВ** – танковий взвод;
- **ВМЗ** – взвод матеріального забезпечення;
- **ВТЗ** – взвод технічного забезпечення;
- **МПБ** – медичний пункт батальйону;

Протитанковий взвод у своєму складі має: управління (командир взводу, його заступник, два навідники, старший водій, водій), трьох протитанкових та гранатометного відділень, 47 чоловік особового складу.

Гранатометний взвод складається з: командира взводу, заступника, трьох відділень (у кожному – командир відділення, два старших стрільці-навідники гранатомета, два стрільці-гранатометники, кулеметник, старший водій, водій). Всього у взводі особового складу – 29 чоловік.

Взвод зв'язку складається з командира взводу – він же начальник зв'язку батальйону, відділення управління командира батальйону, відділення

управління начальника штабу та відділення зв'язку, всього 17 чоловік особового складу.

Організація танкового батальйону (варіант):

Загалом у танковому батальйоні :

<ul style="list-style-type: none">• особового складу – близько 240чол.;• танків – 40 од.;• 120-мм мінометів – 6 од.;• ПЗРК – 9 од.• МТУ – 1 од.;	<ul style="list-style-type: none">• БРЕМ – 1 од.;• автомобілі спеціальні – 13 од.;• автомобілі вантажні – 12 од.;
--	---

Медичний пункт механізованого батальйону в своєму складі має:

- начальника медичного пункту;
- санінструктора;
- трьох санітарів;
- трьох водіїв-санітарів;
- водія електрика, всього 9 чоловік особового складу.

До складу медичного пункту танкового батальйону входять: начальник медичного пункту, санінструктор, три санітари, водій-санітар, – всього 6 чоловік.

Зенітний дивізіон є бойовим підрозділом військ протиповітряної оборони СВ, організаційно входить до складу механізованої(танкової) бригади. Він призначений для знищення літаків, вертольотів, безпілотних літальних апаратів та інших засобів повітряного нападу противника.

Підрозділи зенітного дивізіону здатні уражати повітряного противника на висотах до 5000 м і на дальність до 6000 м.

Організаційно до складу зенітного дивізіону входять: командування, взвод управління, три батареї – зенітно-ракетна, зенітно-артилерійська, батарея переносних зенітно-ракетних комплексів (ПЗРК). Особового складу – понад 150 чоловік.

Механізована (танкова) військова частина в своєму складі має артилерійську групу із декількох дивізіонів: самохідного артилерійського, реактивного та протитанкового, а також батареї управління та артилерійської розвідки.

Артилерійські підрозділи призначені для ураження живої сили противника, знищення його артилерії, мінометів, танків та інших броньованих об'єктів, пунктів управління, підтримки механізованих, танкових підрозділів у різних видах бою.

До підрозділів бойового забезпечення військової частини відносяться:

- розвідувальна рота: для ведення розвідки в усіх видах бою; організаційно складається з командування, розвідувальних взводів (на БМП і на БРДМ), всього особового складу – до 60 чоловік;

- рота зв'язку: для забезпечення зв'язку між командирами та пунктами управління військової частини. Рота має понад 50 чоловік особового складу;

- інженерно-саперна рота: для інженерного забезпечення бойових дій підрозділів; до її складу входять – командування, інженерно-саперний взвод, який у бою використовується як рухомий загін загородження та інженерно-технічний взвод в складі відділень шляхових машин, землерийних машин, відділення водопостачання, відділення важких мостів, автомобільного відділення, що може застосовуватись як загін забезпечення руху; в роті до 50 чоловік особового складу;

- підрозділ радіаційного, хімічного, біологічного захисту – для вирішення завдань щодо радіаційного, хімічного, біологічного забезпечення бою, а також завдання втрат противнику застосуванням запальної зброї;

- роти РЕБ – виконує завдання по дезорганізації управління військами та зброєю противника шляхом радіоелектронного придушення засобів зв'язку, радіолокації, радіонавігації, радіоуправління й оптико-електронних засобів, а також для ведення радіоелектронної розвідки противника, протидії його технічним засобам розвідки та здійснення комплексного технічного контролю;

- батарея управління та радіолокаційної розвідки здійснює розвідку повітряного противника, надає інформацію про нього підрозділам протиповітряної оборони, командуванню, здійснює управління підрозділами ППО.

На підрозділи технічного забезпечення покладаються завдання поточного ремонту бронетанкової та автомобільної техніки, озброєння, засобів зв'язку, оптичних приладів, а також евакуації пошкодженої техніки з поля бою.

Підрозділи тилового забезпечення військової частини призначені для утримання й перевезення запасів матеріальних засобів, підвезення їх до підрозділів, а палива і боєприпасів – безпосередньо до бойових машин, вогневих одиниць. В бойовій обстановці при здійсненні зворотних рейсів здебільшого використовуються для евакуації поранених і хворих в безпечну зону – в першу чергу, а пошкоджену техніку – в другу.

МС військової частини очолює начальник медичної служби – лікар-організатор, який підпорядкований безпосередньо командирі військової частини.

МС механізованої військової частини включає:

- медичну роту;
- медичні пункти механізованих (танкових) батальйонів;
- медичні пункти артилерійських дивізіонів;
- медичний пункт роти радіоелектронної боротьби (РЕБ);
- фельдшер ремонтно-відповідального батальйону (рвб);
- фельдшер зенітно-ракетного дивізіону;
- фельдшер батальйону матеріально-технічного забезпечення (бмтз);
- санітарні інструктори окремих підрозділів: вузлу зв'язку, роти РХБз; розвідувальної роти, групи інженерного забезпечення, батареї управління та радіолокаційної розвідки, роти снайперів.

Медична рота – це військово-медичний підрозділ, що входить до складу механізованої військової частини і призначений для його медичного забезпечення. У бойовій обстановці на медичну роту покладаються наступні основні завдання:

- участь у зборі поранених і хворих, їх евакуація із поля бою (осередку масових санітарних втрат);
- евакуація поранених і хворих із підрозділів медичної роти як етапу медичної евакуації;
- прийом, реєстрація, медичне сортування, розміщення поранених і хворих, що надходять;
- повна санітарна обробка поранених і хворих, які цього потребують, часткова дегазація, дезактивація і повна дезінфекція (за показаннями) їх одягу, спорядження та взуття, а також санітарного транспорту;
- тимчасова ізоляція інфекційних хворих;
- надання пораненим і хворим першої лікарської й кваліфікованої МД у встановленому обсязі;
- тимчасова госпіталізація нетранспортабельних поранених і хворих;
- лікування легкопоранених та легкохворих із термінами відновлення боєздатності до 10 діб;
- матеріальне забезпечення поранених і хворих;

- підготовка до подальшої евакуації тих поранених і хворих, які її потребують;
- проведення медичної розвідки в районі розташування та в смузі дій з'єднання;
- підсилення силами й засобами медичної служби підрозділів частини та забезпечення їх медичним майном;
- контроль за своєчасністю та якістю лікувально-евакуаційних заходів, які проводяться на медичних пунктах батальйонів.

До складу медичної роти входять наступні основні підрозділи:

- управління;
- приймально-сортувальний взвод;
- операційно-перев'язочний взвод;
- відділення анестезіології та інтенсивної терапії;
- госпітальний взвод;
- відділення збору та евакуації поранених;
- підрозділи забезпечення: аптека та взвод МТЗ (автомобільне відділення, електростанція, їдальня, склад).

На цей час єдиного штату медичної роти немає, її чисельність в різних військових частинах варіює від 75 до 122 військовослужбовців.

Деякі медичні роти в своєму складі мають мобільне відділення чисельністю 20 військовослужбовців, з яких 2– лікарі-хірурги.

В польових умовах медична рота розгортається й переміщується згідно розпоряджень начальника медичної служби військової частини в відповідності з вказівками командира військової частини.

В умовах, що вимагають термінового переміщення медичної роти, її командир віддає це розпорядження самостійно й негайно доповідає про переміщення безпосередньому начальнику, а також сповіщає про це начальників медичних пунктів батальйонів (дивізіонів).

Медична рота розгортається на відстані від переднього краю в наступі – 6-8 км, в обороні – 10-15 км, і повинна бути готова до прийому поранених і хворих через 2 години влітку і через 3 години взимку після прибуття до місця розгортання. Готовність першої черги, що визначається розгортанням сортувально-евакуаційного та операційно-перев'язочного відділень, повинна забезпечуватись через 40 хвилин після прибуття медичної роти на місце розгортання.

Питання для самоконтролю.

1. Завдання механізованих та танкових частин та підрозділів СВ.
2. Призначення і склад механізованої військової частини.
3. Медичні підрозділи механізованої (танкової) військової частини.
4. Організаційно-штатна структура механізованого батальйону.
5. Організаційно-штатна структура танкового батальйону.
6. Призначення і склад підрозділів бойового забезпечення.
7. Склад та завдання медичної роти.

5. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОГО БОЮ

ПІДРОЗДІЛІВ

Основами загальновійськового бою є система визначень, понять і категорій теорії і практики підготовки та ведення бою військовими частинами та підрозділами родів військ СВ.

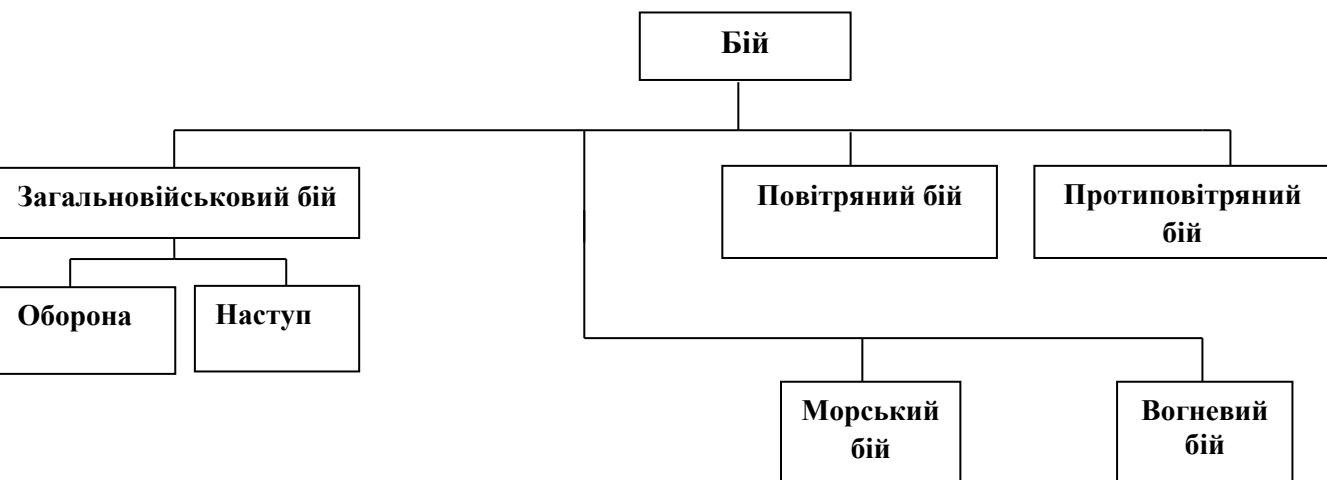
Бойові дії – це форма оперативно-тактичного (бойового) застосування з'єднань, військових частин видів ЗСУ для вирішення оперативних (тактичних) завдань у рамках операції міжвидового угруповання військ або самостійно, а також між операціями.

Основними видами бойових дій є оборона та наступ.

Тактичні дії – це організовані дії військових частин і підрозділів під час виконання поставлених завдань.

Основними формами тактичних дій є **бій**, **удар**, **маневр**.

Бій – основна форма тактичних дій підрозділів, узгоджені за метою, місцем і часом удари, вогонь і маневр військових частин, підрозділів (кораблів, літаків) для відбиття ударів противника, його знищення (розгрому) та виконання інших завдань в обмеженому районі впродовж короткого часу.

Бій може бути:

- загальновійськовим;
- вогневим;
- протиповітряним;
- морським;
- повітряним.

Основними видами загальновійськового бою є оборонний і наступальний бій.

Удар – складовий елемент бойових дій, бою, що полягає в одночасному ураженні противника потужною дією на нього зброєю або військами. Залежно від сил і засобів, що застосовуються, удари можуть бути: удари військами (силами) та вогневі (ракетні, ракетно-артилерійські, авіаційні). За масштабом удари військами можуть бути оперативними або тактичними, а вогневі (за кількістю залучених засобів) – зосереджені, групові, поодинокі, в т.ч. високоточні.

Вогонь – ураження противника стрільбою з різних видів зброї (озброєння) для знищення, придушення, виснаження і руйнування. Вогонь розрізняють за:

- тактичними завданнями, які вирішуються, – на знищення, придушення, виснаження, руйнування, задимлення, освітлення тощо;
- видами зброї – зі стрілецької зброї, гранатометів, танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів, артилерії, мінометів, протитанкових ракетних комплексів, зенітних ракетних, зенітних ракетно-артилерійських, зенітних артилерійських комплексів (бойових машин, установок) тощо;
- способами ведення – прямою, напівпрямою наводкою, із закритих вогневих позицій;
- напруженістю – короткочасний (поодинокими пострілами, короткими або довгими чергами), безперервний, кинджальний, швидкий, методичний, залповий тощо;
- напрямком стрільби – фронтальний, фланговий, перехресний;
- способами стрільби – з місця, із зупинки, з ходу, з борту, з розсіюванням по фронту, з розсіюванням у глибину, по площі та ін.;
- видами вогню – по окремій цілі, зосереджений, загороджувальний, багатопаровий, багатоярусний тощо.

Маневр – організоване пересування військових частин і підрозділів у ході бою з метою зайняття вигідного положення стосовно противника і

створення необхідних сил і засобів на новому напрямку (рубезі, в новому районі), відведення військових частин та підрозділів з-під ударів противника, а також перенесення вогню для найбільш ефективного ураження противника.

Маневр проводиться за рішенням командира в інтересах виконання завдань в бою. Видами маневру є: охоплення, обхід, відхід, маневр ударами і вогнем.

Охоплення – маневр який здійснюється підрозділами в ході бою для атаки противника у фланг.

Обхід – більш глибокий маневр, який здійснюється підрозділами для атаки противника з тилу.

Охоплення здійснюється в щільній тактичній і вогневій взаємодії, обхід – у тактичній взаємодії з підрозділами, які наступають з фронту, а іноді й з тактичним повітряним десантом.

Відхід – маневр, який здійснюється підрозділами з метою виходу з-під ударів сил противника, що переважають, виграшу часу та зайняття більш вигідного рубежу (району). Відхід проводиться тільки з дозволу або за наказом старшого командира.

Маневр вогнем полягає в одночасному або послідовному зосередженні вогню по найважливіших об'єктах противника або в розподіленні (розосередженні) вогню для ураження декількох об'єктів, а також у перенацілюванні їх на нові об'єкти.

Стабілізаційні дії – особлива форма застосування військ (сил) для стабілізації обстановки у кризовому районі та недопущення ескалації (відтворення) воєнного конфлікту.

Специфічні дії – форма застосування військ (сил) під час участі в антитерористичних операціях (АТО) і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС) техногенного та природного характеру.

Загальновійськовий бій – основна форма тактичних дій військ, сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом ударів, вогню і маневру військових частин і підрозділів родів військ, видів ЗСУ, інших військових формувань та правоохоронних органів для відбиття ударів противника, його розгрому та виконання інших завдань в обмеженому районі протягом короткого часу.

Характерними рисами сучасного загальновійськового бою є:

- рішучість;
- висока напруженість;
- швидкоплинність;
- динамічність;
- наземно-повітряний характер;
- одночасний потужний вогневий вплив на всю глибину побудови військ;
- застосування різноманітних способів ведення бою;
- швидкий перехід від одних видів дій до інших;
- складна радіоелектронна обстановка;

- широке застосування різноманітних сил і засобів Збройних Сил, інших військових формувань.

Загальновійськовий бій вимагає від підрозділів, які беруть у ньому участь, безперервного ведення розвідки, умілого застосування озброєння, військової техніки, засобів захисту та маскування, високої мобільності та організованості, повної напруги всіх моральних і фізичних сил, непохитної волі до перемоги. Це досягається:

- високим бойовим вишколом;
- свідомим виконанням особовим складом військового обов'язку, стійкістю, хоробрістю, відвагою, та готовністю особового складу за будь-яких умов здобути перемогу над ворогом;
- знанням командирами (начальниками) своїх підлеглих, особистим спілкуванням з ними, увагою до їх особистих потреб з урахуванням труднощів життя у бойовій обстановці, високою вимогливістю до них;
- вихованням у підлеглих відданості українському народові.

Способи ведення загальновійськового бою – це обраний порядок застосування сил і засобів підрозділу з метою вирішення поставлених завдань. На вибір способу ведення бою впливають умови обстановки, зброя, техніка, яка залучається до виконання бойового завдання.

Основним способом ведення бою із застосуванням звичайної зброї є послідовний чи одночасний розгром противника. При цьому важливе значення мають:

- надійне вогневе ураження противника з одночасним вогневим впливом на його резерви і важливі об'єкти в глибині;
- своєчасне зосередження сил і засобів для утримання важливих рубежів (районів, позицій) і нарощування зусиль для розвитку успіху на головному напрямку;
- постійна готовність військ до дій в умовах застосування противником ЗМУ.

Звичайна зброя включає всі вогневі та ударні засоби, які застосовують артилерійські, авіаційні, стрілецькі боєприпаси, ракети, ракето-торпеди, торпеди і глибинні бомби у звичайному спорядженні, боєприпаси об'ємного вибуху, термобаричні, запалювальні боєприпаси і суміші.

Найбільш ефективним видом звичайної зброї є високоточна зброя, до якої належать розвідувально-ударні (розвідувально-вогневі) комплекси, а також інші комплекси (системи) озброєння, де застосовують керовані, самонавідні ракети та боєприпаси. Здатні уражати цілі з імовірністю більшою, ніж 0,5.

Основними принципами загальновійськового бою є:

- постійна бойова готовність військових частин і підрозділів;
- відповідність бойових завдань підрозділів їх бойовим можливостям;
- рішучість, активність і безперервність ведення бою;
- організація і підтримання безперервної взаємодії;
- раптовість дій і застосування військової хитрості (введення противника в оману);

- рішуче зосередження зусиль на головному напрямку та у вирішальні моменти;
- маневр підрозділами, ударами, вогнем;
- всебічне забезпечення бою;
- повна напруга моральних і фізичних сил, використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойового завдання;
- тверде і безперервне управління підрозділами;
- своєчасне відновлення боєздатності підрозділів;
- надійний захист військ.

Постійна бойова готовність військових частин і підрозділів полягає у їх здатності у будь-який час організовано в установленний термін вступити у бій та успішно виконати поставлені завдання.

Найважливішими елементами бойової готовності підрозділів є:

- знання майбутніх завдань і своєчасне, ще за мирного часу, проведення заходів щодо підготовки до їх виконання;
- чітке несення бойового чергування;
- високий бойовий вишкіл;
- підтримання озброєння і військової техніки у готовності до негайного застосування, збереження запасів матеріальних засобів у необхідних розмірах;
- постійна готовність до відбиття раптового нападу противника, організоване приведення підрозділів у вищі ступені бойової готовності;
- високий морально-психологічний стан, дисципліна і пильність особового складу.

Відповідність бойових завдань підрозділів їх бойовим можливостям полягає у детальній оцінці оперативно-тактичної обстановки та їх реальних бойових можливостей з метою визначення найбільш раціональних способів виконання поставлених завдань. Для цього необхідно правильно визначати обсяг бойових завдань відповідно до бойових можливостей підрозділів.

Цей принцип вимагає від командирів визначення і постановки бойових завдань підрозділам відповідно до їх вогневих і маневрених можливостей і не допускає покладання на них завдань, які неможливо виконати. Це досягається: вибором найбільш раціонального варіанта побудови бойового порядку; визначенням способів виконання бойових завдань з урахуванням можливих варіантів дій противника; підсиленням і підтримкою підрозділів, що виконують головне завдання; недопущенням шаблону під час визначення просторово-часових показників бою.

Рішучість, активність і безперервність ведення бою полягає в постійному прагненні до повного розгрому противника, завдання йому могутніх ударів, нав'язуванні своєї волі, зриві його намірів і створенні йому не вигідних умов; у зухвалих, сміливих і енергійних діях, проведених наполегливо, завзято, вдень і вночі за будь-яких умов.

Рішення командира розгромити противника повинно бути твердим і без коливань доводитися до кінця. Найсуворішого осуду заслуговує той, хто,

боїться відповідальності, виявив бездіяльність і не використав усіх сил, засобів і можливостей для досягнення успіху в бою.

Організація і підтримання безперервної взаємодії – основна умова успіху в бою, яка досягається діями підрозділів усіх родів військ, підрозділів забезпечення і тилу між собою, а також вогневим ураженням противника за завданнями, напрямками, рубежами, часом і способами ведення бою в інтересах найбільш успішного виконання бойових завдань загальновійськовими підрозділами.

Раптовість дій і застосування військової хитрості (введення противника в оману) дозволяють захопити противника зненацька, викликати паніку та паралізувати його наступальний порив і волю до опору, дезорганізувати управління військами та створити сприятливі умови для перемоги навіть над противником, який переважає за силою.

Для досягнення раптовості дій необхідно:

- зберігати в таємниці замисел бою та підготовку до нього;
- завдавати удару там, де противник його не очікує, або діяти так, щоб він розкрив удар надто пізно для організації ефективної протидії;
- випереджати противника в діях;
- стрімко і швидко виконувати поставлені завдання;
- застосовувати невідомі противнику засоби і способи ведення бою;
- широко використовувати нічні умови для ведення бойових дій;
- вміло вживати заходів щодо маскуванню і протидії розвідці противника;
- суворо виконувати вимоги щодо прихованого управління підрозділами, безпеки зв'язку та режиму таємності.

Військова хитрість полягає у введенні противника в оману щодо дійсного стану і дій військ. Способи введення противника в оману залежать від обстановки, що склалася, поставленого бойового завдання, ступеня готовності підрозділів до рішучих і нешаблонних дій в умовах суворого маскуванню, а також стану погоди, пори року і часу доби. Оманні дії повинні бути простими за замислом і виконанням, організовуватися приховано, проводитися переконливо і вчасно.

Рішуче зосередження зусиль на головному напрямку та у вирішальний момент дозволяє успішно протистояти противнику і домагатися перемоги над ним. На напрямку зосередження основних зусиль батальйону (роти) зосереджується більшість боєздатних підрозділів, найефективніші засоби ураження та вміло використовується маневр ними.

Маневр підрозділами, ударами та вогнем дозволяє заохочувати й утримувати ініціативу, зривати замисли противника й успішно вести бій в обстановці, що постійно змінюється.

Маневр підрозділами (охоплення, обхід, відхід) здійснюється стрімким їх просуванням у глибину бойового порядку противника, у тому числі й десантуванням (повітрям), а також відведенням підрозділів на нові позиції та рубежі, розташовані в глибині своїх військ. Маневр повинен бути простий за замислом, проводитися швидко, приховано і раптово для противника. Для

його здійснення використовуються результати вогневого ураження противника, відкриті фланги, проміжки, складки місцевості, приховані підступи, аерозолі (дими), а в обороні, крім того, траншеї і ходи сполучення.

Всебічне забезпечення бою полягає у підготовці та здійсненні заходів, спрямованих на підтримання підрозділів батальйону (рот) у високій бойовій готовності, збереження їх боєздатності та створення їм сприятливих умов для виконання поставлених завдань.

Забезпечення бою поділяється на:

- бойове;
- морально-психологічне;
- матеріально-технічне;
- медичне.

Воно організується на підставі рішення командира і здійснюється безперервно під час підготовки та в ході бою штабом батальйону, заступниками командира батальйону і командирами підрозділів.

Повна напруга моральних і фізичних сил, використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойового завдання є найважливішими умовами досягнення успіху в бою. Для цього необхідно:

- глибоко знати і формувати морально-психологічну обстановку в підрозділі через постійне спілкування з підлеглими;
- розуміти потреби підлеглих, поєднувати високу вимогливість з турботою про забезпечення всім необхідним для життя і бою;
- підтримувати високий рівень військової дисципліни та здатність протистояти ідеологічному і психологічному впливу противника;
- постійно вдосконалювати морально-психологічне забезпечення і бойовий вишкіл;
- систематично вивчати морально-психологічний стан противника, здійснювати цілеспрямований психологічний вплив на його військо, активно протидіяти його психологічним диверсіям і пропаганді.

Тверде і безперервне управління підрозділами дозволяє найбільш ефективно і повно використовувати їх бойові можливості. Це досягається:

- постійним знанням обстановки, своєчасним прийняттям командиром рішення та наполегливим втіленням його в життя;
- особистою відповідальністю командира за свої рішення, правильне використання підпорядкованих підрозділів та виконання поставлених завдань;
- чіткою організацією і забезпеченням живучості пунктів управління, наявністю стійкого зв'язку з підрозділами.

Захист військ, спрямований на ослаблення впливу засобів ураження (звичайних, ядерних, хімічних, біологічних, запалювальних, високоточних та інших видів зброї), небезпечних факторів техногенного, радіоелектронного, інформаційного, психологічного, економічного та іншого характеру, з метою збереження боєздатності підрозділів і створення умов для виконання поставлених завдань.

Основними завданнями захисту військ у бою є:

- недопущення раптовості завдання противником масових ударів і впливу небезпечних факторів;
 - зниження ефективності ударів противника засобами ураження, ослаблення впливу небезпечних факторів;
 - виявлення і ліквідація наслідків ударів противника і впливу небезпечних факторів;
 - зниження і ліквідація наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу противника;
 - своєчасне відновлення боєздатності підрозділів .
- Своєчасне відновлення боєздатності підрозділів включає:
- відновлення порушеного управління;
 - виявлення втрат і уточнення завдань підрозділам, що зберегли боєздатність;
 - висування підрозділів, які втратили боєздатність, у безпечні райони;
 - поповнення підрозділів особовим складом, озброєнням, військовою технікою та іншими матеріальними засобами;
 - відновлення морально-психологічного стану особового складу.

Щонайперше відновлюється боєздатність підрозділів, які продовжують виконувати бойові завдання.

Механізований і танковий батальйони є основними загальновійськовими тактичними підрозділами, а механізована і танкова роти – тактичними підрозділами СВ. Вони призначаються для виконання тактичних завдань як самостійно, так і у взаємодії з підрозділами інших родів військ і підрозділами забезпечення та тилу, підрозділами інших військових формувань або можуть бути додані їм під час вирішення спеціальних завдань.

Батальйонна тактична група призначена для проведення розвідувально-пошукових, рейдових, блокувальних, штурмових дій, обходів, охорони важливих об'єктів і комунікацій, супроводження колон. Створюється, як правило, у складі механізованого (танкового) батальйону, посиленого танковою (механізованою) ротою, артилерійським дивізіоном (батареєю), інженерно-саперною ротою (взводом), розвідувальним взводом та іншими підрозділами.

Ротна тактична група у складі механізованої (танкової) роти, посиленої механізованим (танковим) взводом, артилерійським (мінометним) взводом, інженерно-саперним відділенням та іншими підрозділами, може вирішувати такі самі завдання, що й батальйонна тактична група.

Механізований (танковий) батальйон (рота) чи батальйонна (ротна) тактична група застосовуються для виконання таких завдань:

- в обороні – утримання важливих районів, рубежів, позицій, відбиття наступу противника і завдання ураження його військам, які наступають;
- у наступі – прорив оборони противника, розгром (знищення) підрозділів, що обороняються, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, форсування водних перешкод, переслідування противника, який відходить, ведення зустрічних боїв, здійснення рейдових дій.

Механізований батальйон (рота) може призначатися для дій у Так ПД.

Застосування механізованого (танкового) батальйону (роти), виділеного в оперативне підпорядкування іншим військовим формуванням, здійснюється відповідно до їх основного призначення, тактикою дій і бойовими можливостями.

Батальйон (рота) залежно від обстановки діє в похідному, передбойовому та бойовому порядках.

Похідний порядок – це шиккування підрозділів для пересування в колонах. Він повинен забезпечувати:

- високу швидкість руху;
- швидке розгортання в передбойовий та бойовий порядки;
- найменшу уразливість від ударів усіма видами зброї противника;
- підтримання стійкого управління підрозділами.

Передбойовий порядок – шиккування підрозділів для пересування в колонах, які рознесені по фронту та в глибину. Він повинен забезпечувати: швидке розгортання в бойовий порядок; високі темпи просування з подоланням бар'єрних рубежів, загороджень, зон зараження, районів руйнувань, пожеж і затоплень; найменшу уразливість від ударів усіма видами зброї противника; підтримання стійкого управління підрозділами.

Бойовий порядок – шиккування підрозділів для ведення бою. Він повинен відповідати поставленому завданню, замислу бою та забезпечувати:

- успішне ведення бою як із застосуванням звичайної зброї, так і в умовах застосування противником ЗМУ та інших засобів ураження;
- найбільш повне використання бойових можливостей підрозділів;
- своєчасне зосередження зусиль на обраному напрямку;
- надійне ураження противника на всю глибину його бойового порядку;
- швидке використання результатів вогневих ударів і вигідних умов місцевості;
- нарощування зусиль у ході бою і здійснення маневру;
- можливість відбиття ударів противника з повітря, знищення його повітряних десантів і диверсійно-розвідувальних груп;
- найменшу уразливість підрозділів від ударів усіх видів зброї;
- підтримку безперервної взаємодії і зручність управління підрозділами.

Бойовий порядок батальйону (роти) може включати такі елементи:

- підрозділи першого ешелону;
- підрозділи другого ешелону;
- резерв (у роті другий ешелон або резерв створюється тільки в обороні);
- підрозділи артилерії;
- підрозділи ППО;
- протитанкові підрозділи;
- гранатометні підрозділи;
- командно-спостережний пункт;
- медичний пункт батальйону.

Батальйон (рота) може бути елементом бойового порядку бригади:

- маневреною групою;
- ударно-вогневою групою;
- винищувальним протидиверсійним загonom.

Маневрена група призначена для самостійного вирішення завдань, які раптово виникають. Створюється, як правило, у складі механізованого (танкового) батальйону (роти), підсиленого танковими, розвідувальними підрозділами.

Ударно-вогнева група призначена для дій у складі рейдових, обхідних, штурмових і блокувальних загонів, сторожових застав. Створюється, як правило, у складі механізованої (танкової) роти, підсиленої артилерійськими, протитанковими та розвідувальними підрозділами.

Винищувальний протидиверсійний загін (група) призначений для боротьби з аеромобільними, диверсійно-розвідувальними та терористичними групами противника під час проведення спеціальної операції та стабілізаційних дій. Створюється, як правило, у складі механізованої (аеромобільної) роти (взводу), підсиленої підрозділами бойових (транспортно-бойових) вертольотів, гранатометними, розвідувальними підрозділами.

З метою більшої самостійності під час ведення загальновійськового бою механізованим і танковим батальйонам (ротам) можуть бути додані або виділені для підтримки підрозділи інших родів військ і забезпечення.

Додані підрозділи цілком підпорядковуються загальновійському командирю і виконують поставлені ним завдання.

Підтримуючі підрозділи залишаються у підпорядкуванні старшого командира (начальника) та виконують поставлені ним завдання, а також завдання, які поставлені командиром підрозділу, що підтримується в межах виділеного ресурсу сил.

Механізованому (танковому) батальйону може бути додано артилерійський дивізіон або батарея, підрозділ протитанкових засобів, підрозділ ППО, підрозділи РЕБ, а також підрозділи інженерних військ і військ радіаційного, хімічного і біологічного захисту. Механізованому батальйону можуть бути додані танкові, а танковому батальйону – механізовані підрозділи.

Механізованій роті можуть бути додані артилерійська батарея (мінометна), протитанковий, гранатометний, інженерно-саперний підрозділи, а в обороні і під час наступу в особливих умовах – і підрозділ ППО.

Батальйон на приморському напрямку можуть підтримувати підрозділи ВМС.

Артилерійські підрозділи призначені для ураження наземних елементів розвідувально-ударних комплексів та інших систем високоточної зброї, артилерії, танків, БМП, протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили, основних угруповань військ, авіації у місцях її базування, вертольотів на майданчиках підскоку, засобів і об'єктів ППО, ПУ, радіоелектронних засобів, тилових та інших важливих об'єктів противника на всю глибину його

оперативної побудови, зруйнування фортифікаційних споруд противника, дистанційного мінування і розповсюдження агітаційного матеріалу, світлового забезпечення, постановки аерозольних (димових) завіс, виконання інших завдань, а на приморських напрямках – для знищення його бойових кораблів.

Вони включають підрозділи гаубичної, гарматної, реактивної, протитанкової артилерії, мінометів, протитанкових керованих комплексів, артилерійської розвідки, управління і забезпечення.

Підрозділи ППО призначені для прикриття батальйону у всіх видах бою, під час його перегрупування (пересування), розташування на місці, від ударів повітряного противника в умовах застосування противником ЗМУ, високоточної зброї і засобів радіоелектронної боротьби. В окремих випадках вони можуть залучатися для боротьби з наземним і повітряним противником. Вони ведуть вогонь по повітряних цілях із підготовлених стартових (вогневих) позицій, під час руху або з коротких зупинок.

Підрозділи армійської авіації є багатоцільовим, високоманевреним та одним із основних засобів вогневого ураження (ВУП) противника в бою. Вони призначені для ураження наземних (морських), переважно рухомих, об'єктів на передньому краї і в тактичній глибині, десантування і забезпечення маневру загальновійськових підрозділів, ведення тактичної повітряної розвідки, мінування з повітря, радіоелектронної боротьби, коригування вогню артилерії, евакуації поранених і хворих та вирішення інших бойових завдань.

Розвідувальні підрозділи призначені для добування відомостей про противника та місцевість, а також для виконання спеціальних завдань. До них належать підрозділи військової, радіоелектронної, артилерійської, інженерної, радіаційної, хімічної, біологічної розвідки.

Інженерні підрозділи призначені для вирішення завдань інженерного забезпечення бою, а також для завдання втрат противнику застосуванням інженерних боєприпасів.

Підрозділи військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту (РХБ-захисту) призначені для вирішення завдань РХБ-захисту військ. До них належать підрозділи РХБ захисту, РХБ розвідки, димові підрозділи.

Підрозділи зв'язку призначені для розгортання та експлуатації вузлів зв'язку, систем і засобів автоматизації, проведення організаційних і технічних заходів щодо забезпечення безпеки зв'язку на пунктах управління (ПУ) та забезпечення управління військами в усіх видах їх бойової діяльності.

Підрозділи радіоелектронної боротьби (РЕБ) призначені для радіоелектронного подавлення коротко- і ультракороткохвильових ліній зв'язку тактичної та оперативно-тактичної ланок управління противника, прикриття визначених підрозділів і об'єктів від ураження боєприпасами з радіопідриивниками.

Підрозділи матеріально-технічного забезпечення (МТЗ) батальйону – це виконавча система МТЗ: особовий склад; запаси ракет, боєприпасів, паливно-мастильних матеріалів, продовольства, речового, військово-

технічного, та інших необхідних видів матеріальних засобів, а також засоби для їх зберігання, транспортування і проведення вантажно-розвантажувальних робіт; для підготовки до використання ракет і боєприпасів; для проведення технічної і тилової розвідки, евакуації, комплексного технічного обслуговування і ремонту озброєння та військової техніки.

Підрозділи технічного забезпечення батальйону – ремонтний взвод, відділення технічного обслуговування, призначені для зберігання і підготовки до бойового застосування озброєння, військової техніки; технічної розвідки, евакуації, поточного ремонту і повернення до ладу пошкоджених (несправних) зразків ОВТ, а також надання кваліфікованої допомоги екіпажам (обслугам), механікам-водіям (водіям) у проведенні їх комплексного технічного обслуговування.

Підрозділ тилового забезпечення батальйону призначений для забезпечення підрозділів батальйону ракетами, боєприпасами, ПММ, речовим майном, продовольством, іншим МТЗ, а також забезпечення особового складу гарячою їжею.

Підрозділ медичного забезпечення виконує завдання з:

- розшуку поранених (уражених, хворих);
- евакуації поранених з поля бою;
- надання МД особам, які мають травми;
- підготовки поранених або хворих для подальшої евакуації.

Питання для самоконтролю.

1. Визначення понять: «бойові дії», «тактичні дії», «бій».
2. Види бою.
3. Вогонь – визначення, види.
4. Маневр – визначення, види.
5. Характерні риси сучасного загальновійськового бою.
6. Основні принципи загальновійськового бою.
7. Найважливіші елементи бойової готовності підрозділів.
8. Похідний порядок підрозділів.
9. Передбойовий порядок, вимоги до нього.
10. Бойовий порядок, вимоги, завдання.
11. Елементи бойового порядку батальйону (роти).

6. ПІДГОТОВКА БОЮ (ДІЙ)

Підготовка бою (дій) розпочинається з отриманням бойового наказу (розпорядження) і продовжується впродовж усього періоду часу, відведеного на приведення підрозділів в готовність до виконання завдань.

Підготовка бою (дій) включає:

- організацію бою (дій);

- підготовку підрозділів до бою (дій);
- практичну роботу командирів у підпорядкованих підрозділах.

Роботу з організації бою командир проводить на місцевості. В умовах обмеженого часу або коли обстановка не дозволяє працювати на місцевості, організація бою може здійснюватися по карті, на макеті місцевості або з використанням засобів автоматизації управління.

Організація бою включає:

- усвідомлення завдання;
- оцінювання обстановки;
- визначення замислу і завершення формування рішення;
- постановку бойових завдань підрозділам;
- організацію взаємодії, управління та всебічного забезпечення бою (дій);
- детальну розробку порядку дій і оформлення бойових документів.

Усвідомлення отриманого завдання проводиться з метою вивчення вихідних даних для підготовки бою.

Командир повинен:

- зрозуміти мету майбутніх дій, замисел старшого командира, завдання, які виконуються силами і засобами старшого командира на напрямку дій підпорядкованих підрозділів;
- бойове завдання, місце в бойовому порядку та роль підпорядкованого підрозділу у бою;
- завдання сусідів і порядок організації взаємодії з ними;
- час готовності до виконання завдання.

За результатами усвідомлення отриманого завдання командир підрозділу визначає першочергові заходи, які необхідно виконати негайно і віддає вказівки щодо організації бою і підготовки підрозділу.

Оцінювання обстановки полягає у вивченні факторів та умов, які впливають на виконання отриманого завдання і включає оцінювання противника, своїх військ і сусідів, району бойових дій (місцевості).

Під час оцінювання противника вивчається склад, положення і стан його підрозділів, система вогню, найбільш важливі об'єкти (цілі); аналізуються сильні та слабкі сторони; прогнозується можливий характер дій.

Під час оцінювання своїх військ і сусідів вивчається склад, положення, стан та можливості штатних і доданих підрозділів, забезпеченість їх запасами матеріально-технічних засобів, укомплектованість особовим складом, його морально-психологічний стан і навченість; склад, положення і характер дій сусідів та умови взаємодії з ними.

Під час оцінювання району бойових дій (місцевості) вивчається характер рельєфу, захисні і маскувальні властивості місцевості, стан шляхів маневру, підвозу та евакуації, наявність і характер інженерних загороджень, наявність техногенно-небезпечних споруд (об'єктів) і наслідків їх руйнувань та суспільно-політична обстановка.

Крім того, під час оцінювання обстановки враховується стан погоди, пора року, час доби, інші фактори та їх вплив на підготовку і виконання бойового завдання.

За кожним елементом оцінювання обстановки командир підрозділу робить висновки в інтересах визначення замислу і формулювання рішення.

Вивчення замислу бою (дій) полягає у встановленні порядку і способів виконання отриманого завдання.

У замислі визначаються:

- напрямок зосередження основних зусиль;
- способи розгрому противника (якого противника, де і як розгромити із зазначенням порядку вогневого ураження та заходів щодо введення його в оману);
- бойовий порядок;
- організація ППО.

Під час завершення формулювання рішення командир підрозділу визначає (уточнює) бойові завдання підрозділам (елементам бойового порядку), основні питання взаємодії, організації управління і всебічного забезпечення бою (дій).

У бойових завданнях визначається: бойовий склад підрозділу (елементу бойового порядку); завдання для виконання; час готовності та інші питання.

В основних питаннях взаємодії визначаються етапи бою і завдання, за якими необхідно узгодити дії підрозділів; питання, які потребують узгодження із взаємодіючими (сусідніми) підрозділами; порядок підготовки і організації взаємодії та хто залучається.

В основних питаннях організації управління визначається загальний порядок управління підрозділами під час підготовки та в ході ведення бою, порядок розгортання і переміщення пунктів управління, застосування засобів зв'язку.

В основних питаннях всебічного забезпечення командир визначає мету та основні завдання бойового, морально-психологічного, технічного, тилового та медичного забезпечення, на яких зосередити основні зусилля при підготовці та в ході ведення бою (дій).

Командир підрозділу повинен знаходити можливість для проведення рекогносцировки (візуального визначення противника і району майбутніх дій, що проводиться на місцевості з метою уточнення прийнятого рішення), уточнення завдань підрозділам і організації взаємодії на місцевості, особливо на напрямку зосередження основних зусиль. Якщо умови обстановки дозволяють, рекогносцировка може проводитись до затвердження замислу старшим командиром.

Постановка бойових завдань підрозділам здійснюється бойовим наказом (попередніми бойовими розпорядженнями), у ході бою – бойовим розпорядженням.

У бойовому наказі командир вказує:

- у першому пункті – висновки з оцінювання противника;

- у другому пункті – завдання, які виконуються силами і засобами старшого командира на напрямку дій підрозділу, а також завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними;

- у третьому пункті – бойове завдання підрозділу та замисел бою;

- у четвертому пункті – після слова «наказую» ставляться бойові завдання штатним і доданим підрозділам: підрозділам першого, другого ешелону, підрозділам артилерії, ППО, іншим елементам бойового порядку та вогневим засобам;

- у п'ятому пункті – витрата ракет і боєприпасів на виконання бойового завдання;

- у шостому пункті – місце і час розгортання командно-спостережного пункту та напрямок його переміщення, порядок передачі управління у випадку виходу його із ладу;

- у сьомому пункті – час готовності до виконання завдання та порядок доповіді і замислу (способу дій).

У попередньому бойовому розпорядженні командир підрозділу вказує:

- стислі відомості про противника;

- об'єкти і цілі, що уражаються в інтересах підрозділів засобами старшого командира;

- бойове завдання кожному підрозділу зі ступенем деталізації, що відповідає визначеному замислу на час віддачі попереднього бойового розпорядження;

- основні заходи щодо підготовки до бою та час готовності до дій;

- час і способи доведення завдань та інші дані.

У бойовому розпорядженні командир підрозділу вказує:

- висновки з оцінювання противника;

- завдання, що виконуються силами і засобами старшого командира на напрямку дій підрозділу;

- бойове завдання підлеглим;

- час готовності до дій.

Організацію взаємодії командир підрозділу здійснює за участю командирів штатних, доданих і підтримуючих (взаємодіючих) підрозділів. Взаємодія організовується на місцевості на глибину зору, а по карті (на макеті місцевості, засобах автоматизації управління) – на всю глибину бойового завдання.

Під час організації взаємодії командир повинен:

- узгодити за тактичними завданнями, місцем, часом і способами виконання завдань дії штатних, доданих і підтримуючих (взаємодіючих) підрозділів;

- добитися єдиного розуміння всіма командирами бойових завдань і способів їх виконання;

- визначити та узгодити варіанти дій підрозділів і заходи щодо введення противника в оману;

- довести сигнали оповіщення, управління та взаємодії.

Організація взаємодії може здійснюватися методом вказівок командира або методом заслуховування доповідей командирів підрозділів з послідовним відпрацьовуванням порядку дій підрозділів за кожним завданням та розіграшем основних тактичних епізодів за можливими варіантами дій. Також може застосовуватись комбінований метод, який поєднує елементи попередніх. В умовах обмеженого часу командир підрозділу організує взаємодію, як правило, методом вказівок.

Організація управління полягає у створенні системи управління, підтриманні її у постійній готовності та забезпеченні стійкого функціонування в ході бою (дій).

У вказівках з управління командир визначає:

- завдання і порядок роботи органу управління;
- місця і час розгортання ПУ, порядок їх переміщення в ході бою;
- порядок організації зв'язку та використання засобів автоматизації управління;
- способи і терміни по наданню донесень;
- заходи забезпечення стійкості і безперервності управління, організація охорони, оборони, інженерного обладнання ПУ;
- заходи щодо забезпечення ПУВ та відновлення порушеного управління.

Організація всебічного забезпечення бою полягає у плануванні і виконанні заходів, які спрямовані на виключення раптового нападу противника, зменшення ефективності його ударів, створення підрозділам сприятливих умов для організованого вступу в бій і успішного та своєчасного виконання визначених їм бойових завдань.

У вказівках з організації всебічного забезпечення бою командир визначає завдання з кожного виду забезпечення, порядок і терміни їх виконання, а також сили і засоби, які залучаються.

Детальна розробка порядку дій і оформлення документів полягає у визначенні послідовності, термінів і способів дій всіх сил і засобів, розподілу їх за напрямками дій та завданнями, деталізації питань взаємодії, управління і всебічного забезпечення, а також проведенні тактичних розрахунків і розробленні відповідних бойових документів.

У ході підготовки і ведення бою у підрозділі розробляються і оформляються бойовий наказ, бойові (попередні бойові) розпорядження, ведеться робоча карта командира та журнал відданих і отриманих розпоряджень, в яких записуються всі накази, розпорядження і вказівки, що отримані від старшого командира (штабу) і віддані командиром підрозділу. При організації виконання найбільш складних завдань може розроблятися планова таблиця взаємодії та інші необхідні документи.

В батальйоні, крім того, відпрацьовуються донесення про бойовий і чисельний склад, з тилового і технічного забезпечення та про дозу радіаційного опромінення особового складу, оформляються заявки із забезпечення підпорядкованих підрозділів необхідними засобами, а також ведеться журнал бойових дій.

В умовах обмеженого часу кількість і зміст бойових документів, які відпрацьовуються під час детальної розробки порядку дій, може скорочуватись.

Підготовка підрозділу до бою (дій) може здійснюватися одночасно з організацією бою (дій) і полягає в:

- доукомплектуванні підрозділів особовим складом, озброєнням і технікою;
- забезпеченні необхідними матеріально-технічними засобами;
- підготовці командирів підрозділів і особового складу (в батальйоні і штабу) до виконання отриманого завдання, а техніки і озброєння – до бойового застосування;
- виконанні необхідних заходів забезпечення.

При необхідності з підлеглими командирами і підрозділами проводяться тренування, навчання і заняття з відпрацювання способів дій при виконанні найбільш складних завдань, а також інші заходи, які спрямовані на підвищення готовності підрозділів до дій.

Крім того, командири можуть організувати роботу з підготовки району майбутніх дій. Вона полягає у плануванні і виконанні практичних заходів з інженерного обладнання районів застосування підрозділів, покращення санітарно-епідеміологічного стану та запобігання наслідкам надзвичайних ситуацій з метою створення сприятливих умов для організованого застосування підрозділів, забезпечення їх живучості, стійкого управління та безперебійного забезпечення.

Практична робота у підпорядкованих підрозділах командиром проводиться, як правило, після завершення виконання основних заходів з організації бою. Командир особисто або через своїх заступників (штаб батальйону) перевіряє на місці готовність підрозділів до виконання бойового завдання, надає допомогу у вирішенні проблемних питань та усуненні недоліків.

У підрозділах перевіряється їх стан, укомплектованість особовим складом, озброєнням і технікою, забезпеченість боєприпасами, паливом, іншими матеріально-технічними засобами, при наявності часу – злагодженість підрозділів.

Під час роботи з командирами підрозділів визначається відповідність прийнятих ними рішень до поставлених бойових завдань; перевіряється повнота і якість виконання заходів з організації вогневого ураження, взаємодії, управління та всебічного забезпечення бою. Командир сумісно з підлеглими може розглядати способи виконання основних завдань і порядок дій підрозділів за окремими етапами бою.

У встановлений час командир підрозділу доповідає старшому командиру про готовність підрозділу до виконання бойового завдання.

Робота командира і штабу з підготовки бою (дій) залежить від умов обстановки, отриманого завдання і наявності часу та може проводитися методом послідовної або паралельної роботи, а також комплексно шляхом поєднання різних методів.

Метод послідовної роботи застосовується за наявності достатнього часу на підготовку бою і здійснюється на підставі бойового наказу або бойового розпорядження старшого командира. При цьому робота з організації бою проводиться спочатку у вищому штабі, а потім у підрозділах. Цей метод є основним при завчасній підготовці бою.

Метод паралельної роботи застосовується при обмежених термінах підготовки бою (дій). При цьому організація бою (дій) у нижчих ланках управління розпочинається після визначення старшим командиром замислу бою і здійснюється паралельно на підставі відданих ним попередніх бойових розпоряджень. Цей метод є основним при безпосередній підготовці бою.

Питання для самоконтролю.

1. Складові підготовки бою (дій).
2. Організація бою, складові.
3. Складові оцінки обстановки.
4. Замисел бою та порядок виконання отриманого завдання.
5. Бойовий наказ, його складові.
6. Попереднє бойове розпорядження, його складові.
7. Робота командира по організації взаємодії.
8. Робота командира по організації управління.
9. Складові підготовки підрозділу до бою.

7. ПІДГОТОВКА ТА ВЕДЕННЯ ОБОРОННОГО БОЮ

Оборонний бій – вид загальновійськового бою, сукупність взаємозв'язаних і узгоджених за метою, завданням, місцем і часом ударів, вогню і маневру військових частин і підрозділів, які проводяться за єдиним замислом в обмеженому районі впродовж короткого часу для відбиття ударів сил противника, що переважають, завдання ураження його ударним угрупованням, утримання важливих районів місцевості, виграшу часу, економії сил і створення необхідних умов для переходу в наступ або інших подальших дій.

Залежно від бойових завдань, наявності сил і засобів, а також характеру місцевості оборона може бути позиційною і маневреною.

Позиційна оборона – основний вид оборони. Вона організується та проводиться з метою відбиття наступу противника стійким утриманням його прориву в глибину і завданням максимального ураження. Позиційна оборона застосовується на напрямках, де втрата території, що обороняється, недопустима.

Маневрена оборона застосовується на тих напрямках, де можливе тимчасове залишення окремих районів території через відсутність достатніх сил для ведення позиційної оборони, а також у тих випадках, коли за умов обстановки доцільно втягнути ударні угруповання противника у підготовлені

вогневі зони (райони), виграти час і, завдавши противнику ураження на декількох оборонних рубежах, знизити його наступальні можливості або примусити його відмовитися від подальшого наступу.

Батальйон (рота) може вести позиційну оборону, брати участь у маневреній обороні військової частини та вести маневрену оборону самостійно під час оборони смуги забезпечення.

Підрозділи можуть переходити до оборони навмисно, коли більш активні й рішучі дії недоцільні, або вимушено внаслідок несприятливої обстановки, що склалася в умовах відсутності зіткнення з противником, або безпосередньому зіткненні з ним. Оборона може готуватися завчасно до початку бойових дій або організовуватися в ході бою.

Залежно від обстановки перехід до оборони може здійснюватися в стислі терміни або підрозділи можуть готуватися до неї тривалий час.

Оборона повинна бути стійкою й активною, здатною відбити удари всіх видів зброї, наступ противника, вести активну боротьбу з його повітряними десантами і диверсійно-розвідувальними групами. Вона повинна бути:

- протитанковою;
- протиповітряною;
- протидесантною;
- глибоко ешелонованою;
- готовою до тривалого ведення бою в умовах застосування противником як звичайної зброї, так і ЗМУ, засобів радіоелектронної боротьби і психологічного впливу.

Стійкість і активність оборони досягається:

- витримкою та наполегливістю підрозділів, які обороняються, їх високим моральним духом;
- веденням безперервної розвідки противника, своєчасним викриттям підготовки його до наступу і можливих напрямків атак;
- ретельним маскуванням бойового порядку та введенням противника в оману відносно побудови оборони та замислу дій;
- умілою, різноманітною побудовою оборони;
- майстерним використанням вигідних умов місцевості та її інженерного обладнання;
- ретельною організацією системи вогню, особливо протитанкового, в поєднанні з системами інженерних загороджень, опорних пунктів і вогневих позицій;
- надійною ППО;
- своєчасним маневром підрозділами, вогневими засобами та вогнем на загрозливих напрямках;
- негайним знищенням противника, який вклинився в оборону та його десантів, які висадилися;
- застосуванням в обороні несподіваних тактичних прийомів, здатних приголомшити противника, поставити його у важке становище, нав'язати йому свою ініціативу;

- постійним виконанням заходів щодо захисту від ЗМУ і високоточної зброї противника;

- наполегливим і тривалим утриманням районів оборони (опорних пунктів) у поєднанні з проведенням контратак.

Батальйон (рота) не має права залишати позиції, які займає, і відходити без наказу старшого командира.

Батальйон (рота) може оборонятися:

- в першому ешелоні бригади, (батальйону);
- в другому ешелоні;
- в смузі забезпечення;
- на передовій позиції;
- складати загальновійськовий резерв;
- бути в протидесантному резерві.

Під час виходу з бою і відходу батальйон може бути призначений в ар'єргарді, а рота – в тилу (бокову) похідну заставу або для дій, як підрозділ прикриття.

Частина танкового батальйону механізованої військової частини може використовуватися для підсилення механізованих підрозділів, а друга частина сил – у загальновійськовому резерві. Увесь батальйон може бути у другому ешелоні.

Батальйон першого ешелону готує і займає оборону на першій позиції; його призначення – відбиття наступу противника, знищення його перед переднім краєм і в разі вклинення в оборону на першій позиції, а також для стійкого утримання важливого району місцевості та створення сприятливих умов для розгрому противника.

Батальйон другого ешелону займає оборону на другій позиції на важливому напрямку і призначається для стійкого утримання зайнятого району, підсилення (заміни) підрозділів першого ешелону в разі втрати ними боєздатності, проведення контратак, а також для знищення повітряних десантів противника.

Механізований (танковий) батальйон, призначений для оборони в смузі забезпечення, діє як передовий загін з метою затримати наступ противника, примусити його завчасно розгорнутися і наступати в не вигідному для нього напрямку, завдати йому втрат і виграти час для підготовки оборони.

У разі відсутності смуги забезпечення батальйон (рота) може оборонятися на передовій позиції, яка створюється на віддаленні 4-6 км від переднього краю оборони, з метою ввести противника в оману відносно переднього краю і побудови оборони, не допустити раптового нападу противника на підрозділи першого ешелону, відбити його розвідку боєм і змусити передчасно розгорнути свої головні сили та наступати у не вигідному напрямку.

Батальйон (рота), який призначений у протидесантний резерв, займає вказаний йому район, веде розвідку повітряного противника, обладнує протидесантні загородження, готує вогневі засідки і перебуває в готовності

до знищення повітряних десантів противника у районах можливої висадки та на ймовірних напрямках їх дій.

Батальйону призначається район оборони, роти, взводу – опорний пункт.

Ширина району оборони батальйону 3-5 км по фронту, до 3 км у глибину.

Опорний пункт роти 1-1,5 км по фронту і до 1 км у глибину.

Бойовий порядок батальйону будується у два або один ешелон. При побудові бойового порядку в один ешелон виділяється резерв у складі не менше посиленого взводу.

Елементами бойового порядку механізованого батальйону в обороні є:

- перший ешелон;
- другий ешелон;
- загальновійськовий резерв;
- мінометна (артилерійська) батарея і гранатометний підрозділ;
- протитанковий підрозділ;
- підрозділ ППО.

У бойовий порядок батальйону (роти), залежно від обстановки, можуть входити: бронегрупа, вогневі засідки та інші елементи, що створюються рішенням командира батальйону для виконання тактичних завдань.

Бойовий порядок роти будується в один або два ешелони.

Залежно від характеру місцевості, підрозділи в опорному пункті механізованої (танкової) роти можуть розташовуватися кутком назад, уступом та мати інше розташування, яке забезпечує найкращу організацію системи вогню перед фронтом і на флангах опорного пункту.

Додані механізованих (танкових) роті танкові (механізовані) підрозділи займають оборону в їх опорних пунктах.

Зона відповідальності батальйону визначається: по ширині – розмежувальними лініями, по глибині перед переднім краєм – на глибину бойового порядку батальйону противника, по своїй глибині – на глибину району оборони.

Зона відповідальності роти визначається по ширині і своїй глибині – розміром опорного пункту, а по глибині перед переднім краєм – на глибину бойового порядку роти противника.

Побудова оборонного бою батальйону (роти) включає:

- бойовий порядок;
- систему опорних пунктів;
- систему вогневих позицій;
- систему вогню;
- систему інженерних загороджень;

Основні зусилля батальйону (роти) в обороні зосереджуються на очікуваному напрямку головного удару противника та на утриманні найбільш важливого району місцевості. Побудова оборони повинна створювати протидію, яка нарощується і дозволяє не допустити прориву

противником району оборони (опорного пункту) і створити умови для його знищення.

Система опорних пунктів і вогневих позицій батальйону (роти) включає:

- позицію бойової охорони (створюється в батальйоні);
- опорні пункти рот (взводів);
- вогневі позиції артилерії, танків, БМП (БТР), ПТКР та інших штатних і доданих вогневих засобів;
- вогневі (стартові) позиції засобів ППО;
- траншеї і ходи сполучення.

Батальйонний район оборони обладнується трьома-чотирма траншеями і складається з опорних пунктів рот, позицій штатних і доданих вогневих засобів, пов'язаних між собою єдиною системою вогню, загороджень і ходів сполучення.

Опорний пункт роти обладнується двома траншеями і включає опорні пункти взводів, позиції вогневих засобів роти і доданих підрозділів, що пов'язані між собою єдиною системою вогню, загороджень і ходів сполучення в межах опорного пункту роти.

Проміжки між ротними опорними пунктами можуть бути до 1000 м, а між взводними – до 300м. Проміжки між опорними пунктами повинні бути під безперервним спостереженням, прострілюватися фланговим і перехресним вогнем усіх засобів, а також прикриватися вогневими засідками, вогнем артилерії і загородженнями. У проміжках між опорними пунктами обладнуються траншеї і запасні позиції.

У батальйонному районі оборони ротні опорні пункти повинні розміщуватися так, щоб не допустити шаблону в побудові оборони і забезпечувалася стійкість підрозділів, які обороняються. Вони повинні охоплювати своїм розташуванням і вогнем найбільш імовірні напрямки наступу противника.

Перша траншея першої позиції є переднім краєм оборони. Перед нею створюються протитанкові і протипіхотні загородження. Місцевість перед переднім краєм повинна ускладнювати противнику спостереження, вибір укритих районів для зосередження танків і піхоти та прихованих підступів до переднього краю оборони наших військ.

Друга траншея обладнується на віддаленні 400 – 600 м від першої з таким розрахунком, щоб підрозділи, які її обороняють, могли своїм вогнем підтримувати підрозділи, що займають першу траншею, а також вести вогонь на підступах до переднього краю оборони і прикривати вогнем загородження перед ним.

Третя (четверта) траншея обладнується на віддаленні 600 – 1000 м від другої (400 – 600 м від третьої) траншеї з таким розрахунком, щоб підрозділи, які її обороняють, могли вести вогонь у проміжках між другою і третьою (третьою – четвертою) траншеями, а також використовувати її як вихідний рубіж для маневру на загрозовому напрямку.

З метою зниження втрат від впливу вогню артилерії, ударів авіації і ЗМУ противника траншеї і ходи сполучення повинні обладнуватися у повний профіль. У траншеях і ходах сполучення для особового складу створюються перекриті ділянки, бліндажі і сховища, а для ракет, боєприпасів та інших матеріальних засобів відриваються ніші та рівчаки.

Вогневе ураження противника поділяється на загальне і безпосереднє. Загальне вогневе ураження організується і здійснюється старшим командиром. Безпосереднє вогневе ураження противника здійснюється в зоні відповідальності в інтересах дій рот першого ешелону під час вирішення окремих тактичних завдань за обмежений термін. Воно погоджується з діями підрозділів і проводиться під час вогневої підготовки відбиття атаки противника, вогневої підтримки військ, що обороняються.

Вогневе ураження противника під час проведення контратак здійснюється за періодами: вогнева підготовка контратаки, вогнева підтримка контратаки.

Основними об'єктами ураження є:

- підрозділи противника на маршрутах висування, рубежах розгортання;

- вогневі засоби, які їх підтримують;

- ПУ підрозділами та зброєю;

- засоби ППО та інші важливі цілі.

До виконання завдань безпосереднього вогневого ураження залучаються штатні і додані вогневі засоби батальйону (роти).

В оборонному бою під час вогневого ураження противника артилерія застосовує такі види вогню:

- вогонь по окремій цілі;

- зосереджений вогонь;

- нерухомий загороджувальний вогонь;

- рухомий загороджувальний вогонь.

Система вогню батальйону (роти) в обороні включає:

- підготовлені ділянки зосередженого та рубежі загороджувального вогню артилерії, мінометів і бойових машин, підготовлені на підступах до оборони, перед переднім краєм, на флангах, у проміжках між ротними опорними пунктами та в глибині оборони;

- зони вогню танків, БМП, протитанкових засобів і суцільного багатошарового вогню усіх видів зброї перед переднім краєм, у проміжках, на флангах і в глибині оборони для знищення, щонайперше, танків та інших броньованих машин противника;

- підготовлений маневр вогнем з метою його зосередження за короткий термін на будь-якому загрозливому напрямку або ділянці.

Основу системи вогню батальйону складає протитанковий вогонь рот, штатних і доданих протитанкових засобів, артилерії прямою наводкою з урахуванням застосування на танконебезпечному напрямку протитанкового резерву і рухомого загону загороджень.

Основу системи вогню роти складає вогонь танків і БМП (БТР).

Вогневі засоби в батальйонному районі оборони (опорному пункті роти) розташовуються приховано, розосереджено і так, щоб можна було вести вогонь на граничну дальність і уражати противника фланговим, перехресним і кинджальним вогнем високої щільності, мати вогневий зв'язок між собою і створювати вогневі мішки. Лінійне розташування вогневих засобів недопустиме.

Для вогневих засобів, крім основних, готуються запасні вогневі позиції, а для тих, які несуть чергування танків і БМП (БТР) – тимчасові вогневі позиції. З метою введення противника в оману відносно системи вогню і розташування вогневих засобів можуть призначатися кочуючі гармати, танки, БМП (БТР), засоби ППО.

В обороні підрозділи ППО займають стартові (вогневі) позиції в бойових порядках батальйону, ведуть розвідку та знищення повітряного противника черговими силами, а з початком активних бойових дій – усіма засобами.

Система інженерних загороджень включає мінні поля, групи мінування, вузли загороджень, завали, інші протитанкові і протипіхотні перешкоди та підготовлені до руйнування (мінування об'єктів, які створюються перед позицією бойової охорони, переднім краєм, у проміжках і на флангах батальйону (роти) на всю глибину батальйонного району оборони в поєднанні із системою вогню, природними перешкодами і з урахуванням маневру своїх підрозділів і сусідів.

Основу системи інженерних загороджень складають мінно-вибухові, невибухові, комбіновані, електризовані та водні загородження.

Для виконання завдань всебічного забезпечення в батальйоні створюється відповідна система зі складу штатних і доданих підрозділів забезпечення на період ведення бою.

Розвідка в обороні повинна своєчасно встановити підготовку противника до наступу, виявити його склад і сили, можливі напрямки дій і

час переходу в наступ, місця позицій артилерії та інших вогневих засобів, а з початком наступу противника уточнити його склад, наявність резервів і напрямки їх висування.

Розвідка ведеться спостереженням з усіх командно – спостережних пунктів особисто командирами і призначеними спостережними постами (спостерігачами), постами повітряного спостереження, а також постами радіолокаційної розвідки. Перед фронтом своїх підрозділів, на флангах і в проміжках бойових порядків розвідка противника ведеться розвідувальними дозорами, на шляхах імовірного підходу противника до оборони влаштовуються розвідувальні засідки.

Захист від високоточної зброї противника в обороні включає:

- використання під час фортифікаційного обладнання батальйонного району оборони (ротного опорного пункту) нерівностей рельєфу місцевості і місцевих предметів для забезпечення захисту озброєння і техніки;
- встановлення над прихованими об'єктами масок з радіорозсіювального покриття, тепловідбивних екранів, а поблизу них (перед ними) оманних теплових цілей і лазерних відбивачів;
- пошук і знищення розвідувально-сигналізаційних засобів противника;
- суворе виконання вимог щодо маскування навіть за відсутності безпосереднього зіткнення з противником;

Тактичне маскування в обороні проводиться з метою введення противника в оману стосовно напрямку зосередження основних зусиль, побудови бойового порядку, переднього краю, системи вогню, інженерного обладнання району оборони, напрямку і часу здійснення маневру. Для введення противника в оману і зниження ефективності його вогню не допускається прямолінійне і шаблонне обладнання траншей, створюються оманні опорні пункти, траншеї і позиції вогневих засобів, влаштовуються оманні мінні поля.

Основними завданнями інженерного забезпечення в обороні є:

- фортифікаційне обладнання району оборони (опорного пункту), командно-спостережних пунктів, створення інженерних загороджень;
- виконання інженерних заходів щодо захисту від ВТЗ і маскування;
- підготовка шляхів маневру;
- добування, очищення води й обладнання пунктів водопостачання.

Основними завданнями радіаційного, хімічного, біологічного захисту в обороні є:

- виявлення можливостей та оцінювання масштабів застосування противником ЗМУ, руйнувань радіаційних, хімічних і біологічних об'єктів на маршрутах висування, у призначених для зайняття батальйонних районах оборони (ротних опорних пунктах), районах розташування ПУ, вогневих позиціях артилерії, районах розташування підрозділів забезпечення і тилу;
- радіаційна, хімічна і біологічна розвідка в районі оборони (опорному пункті) і на вогневих рубежах;

- проведення спеціальної обробки (дегазації, дезактивації, дезінфекції) озброєння та військової техніки, фортифікаційних споруд і окремих ділянок місцевості;

- маскування підрозділів аерозолями (димами).

Медичний пункт батальйону розгортається за другим ешелоном (резервом), а медичний пост роти – в опорному пункті роти в укритому місці, доступному для прихованого підходу транспортних засобів.

Командно-спостережний пункт батальйону в обороні обладнується за ротами першого ешелону або в районі опорного пункту роти другого ешелону (резерву) батальйону на відстані до 2 км від переднього краю оборони.

Командно-спостережний пост роти обладнується в глибині опорного пункту на віддаленні до 800 м від свого переднього краю в такому місці, яке забезпечує спостереження за місцевістю перед фронтом та на флангах оборони роти, а також огляд, якщо можливо, всього опорного пункту та зручність управління підрозділами.

Підготовка оборонного бою починається з отриманням попереднього бойового розпорядження або бойового наказу від старшого командира.

Вона включає:

1. Організацію бою:

- прийняття рішення;
- постановку бойових завдань підрозділам;
- рекогносцировку;
- організацію взаємодії;
- організацію всебічного забезпечення бою;
- організацію управління підрозділами;
- розробку схеми району оборони батальйону (опорного пункту роти).

2. Підготовку батальйону (роти) до бою.

3. Заняття оборони, створення бойового порядку і системи вогню.

4. Інженерне обладнання району оборони (опорного пункту).

5. Проведення заходів матеріально – технічного забезпечення.

6. Практичну роботу командира батальйону (роти), його заступників і штабу батальйону у підпорядкованих підрозділах та інші заходи.

Тривалість і порядок роботи командира щодо організації оборони залежить від умов переходу до оборони, отриманого завдання, віддалення противника і можливих його дій, характеру місцевості та наявності часу. Підготовка оборони за наявності часу проводиться з виконанням заходів у повному обсязі, а якщо не вистачає часу – за короткий термін з проведенням заходів у скороченому обсязі. У всіх випадках постановка завдань не повинна затримувати зайняття підрозділами оборони та організацію ними системи вогню.

Якщо перехід до оборони здійснюється в умовах відсутності зіткнення з противником, командир батальйону (роти):

- приймає рішення, доводить його до підлеглих;
- проводить рекогносцировку, в ході якої уточнює своє рішення;

- віддає бойовий наказ;
- організує взаємодію;
- організує систему вогню;
- організує всебічне забезпечення бою;
- визначає порядок управління підрозділами.

У призначений час він виводить батальйон (роту) у зазначений район оборони (опорний пункт) і організує його інженерне обладнання.

Під час отримання завдання на перехід до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником, командир батальйону організує захоплення вказаного (вигідного) рубежу і закріплення підрозділів на ньому. У ході закріплення підрозділів на рубежі він приймає рішення, ставить завдання підрозділам, організує взаємодію і систему вогню, управління, захист від ЗМУ і високоточної зброї противника, дає вказівки з основних питань всебічного забезпечення бою, організує інженерне обладнання району оборони (опорного пункту). Надалі він проводить рекогносцировку, у ході якої уточнює завдання підрозділам, порядок взаємодії та інші питання.

У замислі бою командир визначає:

- напрямок зосередження основних зусиль і райони (ділянки) місцевості (об'єкти), від утримання яких залежить стійкість оборони;
- способи відбиття наступу і знищення противника, який вклинився в оборону;
- бойовий порядок, систему опорних пунктів і вогневих позицій.

Під час проведення рекогносцировки командир підрозділу вивчає місцевість, призначає (вказує) орієнтири й уточнює:

- положення, можливі шляхи висування і рубежі розгортання противника, імовірні танконебезпечні напрямки;
- передній край, район оборони (опорний пункт), розмежувальні лінії і завдання підрозділу;
- напрямок зосередження основних зусиль і райони місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони;
- розміщення траншей і ходів сполучення, ротних (взводних) опорних пунктів, позицію бойової охорони, місця обладнання вогневих засідок і район розташування бронегрупи;
- позиції доданих підрозділів та інших засобів підсилення;
- порядок вогневого ураження противника;
- смуги вогню і ділянки зосередженого вогню;
- основні, запасні та оманні позиції штатної і приданої артилерії;
- вогневі позиції і смуги вогню (сектори обстрілу), ділянки зосередженого і рубежі загороджувального вогню підрозділів (вогневих засобів), призначених для забезпечення флангів і стиків з сусідами і проміжків між підрозділами;
- основні, запасні (тимчасові), оманні, вогневі позиції підрозділу ППО і шляхи його маневру, порядок дій кочуючи вогневих засобів;
- напрямки і рубежі розгортання для контратак, маршрути висування до них;

- вогневі рубежі для підрозділів другого ешелону, а також бронегрупи;
- рубежі протитанкового резерву і рухомого загону загороджень;
- черговість і терміни інженерного обладнання мінно-вибухових та інших інженерних загороджень, проходи, які залишаються в них, місця оманних опорних пунктів, позицій;
- заходи щодо захисту від ЗМУ і ВТЗ противника, забезпечення стиків і флангів, знищення повітряних десантів, диверсійно-розвідувальних груп, дій підрозділів вночі та в інших умовах обмеженої видимості;
- місця командно-спостережного пункту батальйону (роти), ПУ доданих підрозділів, підрозділів технічного забезпечення та тилу.

Під час постановки бойових завдань командир батальйону (роти) у бойовому наказі вказує:

- ротам (взводам) першого і другого ешелонів: засоби підсилення; опорні пункти і напрямки зосередження основних зусиль; завдання щодо відбиття наступу та знищення противника, який вклинився в оборону; накреслення переднього краю; кількість траншей та їх розміщення; смуги вогню, додаткові сектори обстрілу і ділянки зосередженого вогню; якими силами і засобами забезпечити фланги, стики, проміжки і хто відповідальний за них; хто підтримує; роті другого ешелону – додаткові напрямки та рубежі розгортання для контратак; для танкової роти і роти на БМП, крім того, вогневі рубежі;

- загальновійськовому резерву – склад, район зосередження (опорний пункт), завдання, до виконання яких бути готовим; для танкової роти та механізованої на БМП, крім того, вогневі рубежі;

- бронегрупі – склад, район і час зосередження у ньому, вогневі рубежі і завдання, до виконання яких бути готовою;

- доданим підрозділам артилерії і мінометній батареї – порядок підтримки вогнем бойової охорони, завдання щодо вогневого ураження противника під час підходу його до переднього краю оборони і розгортання, переходу і атаки, вклинення в оборону і підтримки контратаки другого ешелону; основні і запасні (тимчасові) вогневі позиції;

- гранатометному підрозділу – завдання щодо підтримки рот першого ешелону і відбиття атаки піхоти противника; основні і запасні позиції; смуги вогню, додатковий сектор обстрілу, ділянки зосередженого і рубежі загороджувального вогню;

- протитанковому підрозділу – місце в бойовому порядку і напрямки можливих дій, рубежі розгортання, порядок їх зайняття і завдання; сигнали відкриття і припинення вогню; порядок дій після виконання завдання;

- підрозділу ППО (доданому підрозділу ППО) – завдання з прикриття підрозділів, який мати бойовий порядок, порядок пересування та маневру, порядок дій у складі кочуючих вогневих засобів, сектори розвідки та вогню, порядок оповіщення про дії повітряного противника (сигнали), порядок взаємодії, ступені готовності, порядок ведення вогню і маневру;

- підрозділу, який призначений у бойову охорону – позицію, завдання, які вогневі засоби виділяються для підтримки, порядок виклику їх вогню і порядок відходу.

- вогневій засідці – склад, місце, завдання щодо знищення противника і порядок дій після виконання завдання;

Взаємодію командир батальйону (роти) організує за завданнями, імовірними напрямками наступу противника і варіантами дій підрозділів. Організуючи взаємодію, він узгоджує дії підрозділів між собою, з діями бронегрупи, вогневих засад, підрозділів артилерії, інших вогневих засобів і сусідами щодо знищення противника під час висування і переходу в атаку, під час відбиття атаки танків і піхоти противника перед переднім краєм і під час вклинення їх у оборону (опорні пункти).

Командир підрозділу під час організації взаємодії особливу увагу звертає на: заходи щодо введення противника в оману, маневру силами і засобами з метою своєчасного підсилення оборони на загрозованих напрямках, порядку позначення шляхів маневру, проходів у загородженнях і переходів через перешкоди; визначення способів дій підрозділів у разі застосування противником ЗМУ та заходи щодо маскуванню.

Систему вогню командир підрозділу створює в ході рекогносцировки, а також під час постановки завдань і організації взаємодії. При цьому на найбільш ймовірних напрямках наступу противника командир особисто вказує на місцевості вогневі позиції танків, БМП (БТР), мінометів, ПТКР, гранатометів та їх сектори обстрілу, а також дає вказівки щодо організації вогню зі стрілецької зброї.

Безпосередньо перед переднім краєм готується зона суцільного багатопозиційного вогню: кожна точка місцевості у смузі до 400 м перед переднім краєм повинна бути під дійсним вогнем. Така зона створюється і на найважливіших ділянках перед третьою траншеєю. Простори, які не прострілюються вогнем гармат прямою наводкою і зі стрілецької зброї, повинні уражатися вогнем артилерії і мінометів із закритих вогневих позицій.

Штаб батальйону під час підготовки оборони з отриманням бойового завдання негайно організовує розвідку, безперервний збір і аналіз даних обстановки, готує пропозиції, які необхідні командирі для прийняття рішення, робить необхідні розрахунки.

Під час організації оборони штабом батальйону розробляються попередні бойові розпорядження, бойовий наказ, розрахунок часу, схема організації зв'язку, схема району оборони.

У ході оборонного бою штаб батальйону розробляє бойові розпорядження підлеглим підрозділам і бойові донесення.

Підготовка батальйону (роти) до виконання бойового завдання включає:

- доукомплектування особовим складом;
- створення встановлених запасів ракет, боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів;

- безпосередню підготовку командирів, штабу і особового складу до виконання бойового завдання, а озброєння і техніки – до бойового застосування;

- проведення з особовим складом заходів морально-психологічного забезпечення;

- проведення заходів бойового злагодження підрозділів.

Зайняття оборони в умовах відсутності зіткнення з противником здійснюється приховано, за короткий термін. При цьому підрозділи займають визначені їм опорні пункти, готують систему вогню і здійснюють інженерне обладнання району оборони (опорних пунктів).

Під час переходу до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником особлива увага приділяється створенню, відповідно до рішення командира, у найкоротші терміни бойового порядку, системи вогню та інженерних загороджень, насамперед на ймовірному напрямку наступу головних сил противника, а також маскуванню, фортифікаційному обладнанню району оборони (опорного пункту).

У всіх випадках під час переходу до оборони батальйон (рота) повинен бути постійно готовим до відбиття раптового нападу противника, ударів його авіації, розвідувально-ударних комплексів, знищення повітряних десантів і диверсійно-розвідувальних груп.

Під час організації оборонного бою в підрозділі (батальйоні, роті) розробляються і оформляються:

- розрахунок часу на підготовку до оборони;
- робоча карта командира з рішенням на оборону;
- схема району оборони (опорного пункту) ;
- бойовий наказ (попередні бойові розпорядження);
- розпорядження (вказівки) щодо всебічного забезпечення бою;
- донесення про бойовий та чисельний склад.

У батальйоні додатково: заявки на матеріально-технічне забезпечення підрозділів, донесення з матеріально-технічного забезпечення і про дози радіоактивного опромінення особового складу.

З метою забезпечення постійної бойової готовності підрозділів до відбиття наступу противника і ведення безперервних бойових дій щодо його знищення в умовах тривалої оборони командир батальйону (роти) вказує:

- порядок ведення розвідки;
- організацію несення чергування в підрозділах, особливо на пунктах спостереження;

- порядок відкриття вогню для знищення виявлених окремих груп противника та його вогневих засобів;

- заходи щодо маскування, захисту від ЗМУ і ВТЗ та порядок інженерного обладнання з урахуванням несення чергування і відпочинку особового складу;

- заходи щодо захисту від інформаційно-психологічного впливу противника;

- порядок пропуску розвідувальних органів через передній край, а також прийому перебіжчиків;
- порядок допуску в підрозділи осіб, які прибули від старшого командира (начальника) і від сусідів;
- шляхи на порядок руху в районі оборони, опорному пункті, час і порядок переходу від денного режиму бойової діяльності до нічного та від нічного до денного;
- кількість ракет і боєприпасів при кожному виді озброєння та їх запас у підрозділах;
- час і порядок харчування;
- порядок проведення санітарно-гігієнічних заходів;
- час і проведення занять з особовим складом, бойового інформування.

Практична робота командира у підпорядкованих підрозділах, крім звичайних питань, включає перевірку:

- своєчасності і правильності зайняття ними районів оборони, опорних пунктів і позицій;
- готовності системи вогню та зброї до ведення вогню, особливо вночі та в умовах обмеженої видимості;
- морально- психологічної готовності підлеглих до майбутніх дій;
- знання особовим складом своїх завдань і порядку підтримання взаємодії в ході бою;
- стану і ступеня готовності інженерних загороджень і фортифікаційного обладнання опорних пунктів і позицій підрозділів;
- готовності другого ешелону (резерву, бронегрупи) до маневру на вогневі рубежі і зазначені напрямки;
- виконання заходів щодо всебічного забезпечення бою і управління;
- зайняття позиції бойовою охороною і готовність її до виконання бойового завдання.

До початку наступу противника в ротах виділяються чергові танки, БМП (БТР) та інші вогневі засоби, які розташовуються на запасних або тимчасових вогневих позиціях, у постійній готовності до знищення окремих груп противника, що намагається вести розвідку, проробляти проходи в інженерних загородженнях або проникати в глибину оборони, а також разом із черговими засобами ППО до відкриття вогню по його літаках і гелікоптерах. Крім того, в умовах безпосереднього зіткнення з противником, чергові вогневі засоби повинні перешкоджати пересуванню противника в його розташуванні та проведенню ним інженерних робіт. Снайпери знищують офіцерів, снайперів, спостерігачів, обслуги вогневих засобів та інші цілі противника. Інші підрозділи, підтримуючи постійну готовність до відбиття атак противника, удосконалюють інженерне обладнання позиції.

Відпочинок особовому складу надається командиром роти залежно від обстановки і вказівок командира батальйону. Особовий склад, який відпочиває, розташовується в укриттях поблизу траншей і вогневих засобів у готовності до зайняття своїх місць за тривоги. З метою своєчасного

зайняття ними позицій біля укриттів виставляються спостерігачі, які за встановленим сигналом оповіщають усіх тих, хто відпочиває.

Командир батальйону (роти) на основі особистого спостереження і даних розвідки повинен своєчасно встановити підготовку противника до наступу, початок його висування й розгортання, доповісти про це старшому командиру, уточнити завдання підпорядкованим підрозділам і доданим артилерії, привести їх у повну готовність для відбиття атаки противника.

Дрібні групи і розвідувальні підрозділи противника знищуються раптовим вогнем бойової охорони та чергових бойових засобів. Командир батальйону управляє боєм бойової охорони, підтримує її вогнем мінометної батареї батальйону, доданої і підтримуючої артилерії з тимчасових вогневих позицій. Під час бою за утримання передової позиції (позиції бойової охорони) командир батальйону висуває свій командно-спостережний пункт вперед і розміщує його в одному з опорних пунктів рот першого ешелону.

Значні сили противника під час підходу до позиції бойової охорони уражаються не тільки вогнем штатних засобів призначеного взводу, але й виділеними з механізованих (танкових) рот, які діють на передньому краї оборони, вогневими засобами. Бойова охорона у взаємодії з призначеними вогневими засобами знищує, головним чином, танки та інші броньовані об'єкти противника перед його фронтом. Виділені в батальйоні танки, протитанкові засоби, міномети і підтримуюча артилерія, а також чергові вогневі засоби старшого командира знищують танки і піхоту противника, який намагається обминути бойову охорону і вийти їй у фланг і в тил. Коли противник розгорне перед фронтом оборони батальйону свої основні сили і засоби, командир батальйону з дозволу командира бригади (полку) віддає наказ командиру бойової охорони на вихід з бою і відхід, після чого переміщує командно – спостережний пункт. Відхід взводу прикривається вогнем артилерії, призначених вогневих засобів рот першого ешелону і здійснюється перекатами з використанням складок місцевості, інженерних загороджень і аерозолів, димів. Взвод бойової охорони, який відійшов, займає позиції в ротному опорному пункті або виводиться в резерв батальйону.

Атака передових підрозділів противника відбивається вогнем призначених засобів і підрозділами, які обороняються на цих напрямках. Спостереження за противником посилюється.

Після відходу бойової охорони і відбиття атаки вогневі засоби, які себе виявили, за вказівкою командира приховано змінюють позиції. Проходи, які пророблені противником в інженерних загородженнях, негайно закриваються, а якщо це зробити неможливо, по них підготовлюється вогонь артилерії та інших вогневих засобів.

У ході вогневої підготовки атаки противника командир та спостерігачі ведуть безперервне спостереження, уточнюють завдання підрозділам, артилерії та іншим вогневим засобам щодо ураження виявлених засобів ВТО, артилерії, танків, інших броньованих машин і піхоти противника, які висуваються або приготувались до атаки. Одночасно він оцінює обстановку,

вживає заходів щодо закриття проходів у бойовому порядку, відновлення управління, системи вогню і взаємодії, а також ліквідації наслідків застосування противником ЗМУ.

Особовий склад рот, за винятком призначених чергових засобів та спостерігачів, у цей час укривається в щілинах, бліндажах, сховищах, БМП, танках, на дні окопів і траншей у готовності швидко зайняти свої місця на позиціях для відбиття атаки.

З переходом противника в атаку командир дає команду особовому складу на зайняття вогневих позицій і зосереджує вогонь усіх засобів по основних силах противника. Штатні вогневі засоби і додана артилерія зосередженим вогнем і вогнем по окремих цілях, рухомим і нерухомим загороджувальним вогнем завдають ураження засобам ВТЗ, танкам та іншим броньованим машинам, порушуючи бойові порядки підрозділів противника, створюють вигідні умови для знищення їх вогнем танків, БМП, протитанковими керованими ракетами і гранатометами, всі засоби ППО ведуть розвідку та знищують повітряного противника.

З підходом противника до переднього краю оборони вогонь усіх засобів батальйону (роти) доводиться до найвищої напруги. Підрозділи всіма вогневими засобами знищують танки та інші броньовані цілі, відсікають піхоту від танків і знищують її вогнем, а піхоту, яка увірвалася на передній край опорних пунктів підрозділів, – вогнем впритул, гранатами і в рукопашному бою. Бій за кожен траншею ведеться за принципом «ні кроку назад». Для недопущення просування противника по траншеях і ходах сполучення в них швидко встановлюються заздалегідь підготовлені їжаки, рогатки та інші переносні загородження. За необхідності танки і БМП (БТР), які входять до складу броне груп, під прикриттям дозорів (димів) або використовуючи приховані шляхи можуть висунутися і зайняти позиції у своїх опорних пунктах.

Якщо противник вклинився в район оборони (опорний пункт), командир батальйону (роти) повинен вогнем усіх засобів і бронегрупою зупинити його просування по фронту та в глибину, закріпити свої фланги на ділянці вклинення і подавити противника вогнем, крім того, може висунути на вогневий рубіж до місця вклинення танками, БМП другого ешелону (резерву), а протитанковий підрозділ – на рубіж розгортання, підготовлений у цьому напрямку.

Вогневі засідки, з підходом до них противника, який прорвався, за командою або самостійно раптово відкривають вогонь, знищують танки, інші броньовані машини і піхоту та змушують їх наступати у невідгідному для нього напрямку або на підготовлені мінно-вибухові загородження.

Контратака другим ешелоном (резервом) організується особисто командиром батальйону і проводиться разом з другим ешелоном бригади під час вклинення незначних сил противника. Вона ведеться до повного знищення противника і відновлення оборони. На напрямку наступу сил противника, що переважають, батальйон контратаку не проводить, а обороняється за принципом «ні кроку назад».

Після відбиття атаки командир батальйону (роти) вживає заходів для швидкого відновлення системи вогню, поповнення запасу ракет і боєприпасів, відновлення зруйнованих фортифікаційних споруд та інженерних загороджень, організовує відновлення озброєння та техніки, які вийшли з ладу, евакуацію поранених, а також військовослужбовців, які отримали важкі бойові психічні травми, Про результати бою він доповідає командирі бригади .

Противник, який вклинився на стику із сусіднім батальйоном (ротою), знищується у взаємодії із сусідом вогнем усіх засобів, а за сприятливих умов обстановки і рішучою контратакою.

Якщо противник обійшов район оборони, опорний пункт, бойову позицію, підрозділи організовують кругову оборону і продовжують утримувати позиції, які займають. Частина вогневих засобів переміщується на загрозливий напрямок.

Порядок підготовки роти другого ешелону до оборони такий самий, як і підрозділів першого ешелону.

Командири підрозділів другого ешелону повинні завжди знати обстановку на фронті оборони і мати постійний зв'язок з командирами підрозділів першого ешелону і з підтримуючою артилерією.

Батальйон (рота) другого ешелону бригади (батальйону) у разі прориву противника в глибину оборони вогнем усіх засобів із зайнятої позиції завдає йому рішучого ураження і зупиняє подальше просування противника.

Під час отримання наказу на участь у проведенні контратаки командир батальйону (роти) висилає розвідку, уточнює завдання підрозділам і вогневим засобам. Підрозділи під прикриттям вогню артилерії, дотримуючись заходів щодо захисту від ВТЗ, швидко висуваються у вказаному напрямку, вогнем танків, БМП та інших вогневих засобів завдають ураження противнику, порушують його бойові порядки, з рубежу переходу в контратаку атакують противника.

Батальйон (рота) сумісно з підрозділами першого ешелону знищує противника, який вклинився в оборону, і відновлює втрачене положення.

Під час вклинення незначних сил противника (до роти) в район оборони батальйону не глибше опорних пунктів взводів рот першого ешелону, батальйон може проводити контратаку самостійно з метою знищення противника, який вклинився в оборону, і відновлення положення по передньому краю. При цьому найближчі резерви противника повинні бути зупинені ударами авіації, вогнем артилерії, засобами дистанційного мінування місцевості старшого начальника, а противник, який вклинився в оборону, повинен бути зупинений і надійно подавлений вогнем усіх засобів.

Після проведення контратаки командири підрозділів негайно вживають заходів для відновлення оборони по передньому краю і відновленню системи вогню.

Питання для самоконтролю.

1. Визначення оборонного бою.

2. Види оборони.
3. Місце підрозділів у оборонному бою.
4. Вимоги до оборони.
5. Тактичні нормативи району оборони механізованого батальйону.
6. Елементи бойового порядку батальйону в обороні.
7. Бойовий порядок роти в обороні.
8. Система вогню батальйону (роти) в обороні.
9. Підготовка оборонного бою.
10. Робота на місцевості, уточнення рішення.
11. Постановка бойових завдань підрозділам.
12. Організація взаємодії в оборонному бою.
13. Практична робота командира у підпорядкованих підрозділах по підготовці до оборонного бою.

8. ПІДГОТОВКА ТА ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ

Наступальний бій – вид загальновійськового бою, який проводиться з метою розгрому (знищення) противника та оволодіння важливими районами, рубежами (об'єктами) місцевості.

Наступ повинен здійснюватися з повною напругою сил, у високому темпі, безупинно вдень і вночі, за будь-якої погоди, при тісній взаємодії підрозділів усіх родів військ, спеціальних військ та забезпечення.

Успіх наступу, розгром противника та оволодіння важливими районами (рубежами, об'єктами) досягається:

- вмілим застосуванням усіх наявних сил і засобів;
- швидким використанням результатів ударів авіації, вогню артилерії та інших засобів ураження;
- своєчасним нарощуванням зусиль у глибину;
- широким застосуванням охоплень, обходів і проведенням атак у фланг і в тил противника;
- своєчасним і постійним уточненням завдань підрозділам;
- всебічним забезпеченням підрозділів у ході бою;
- умілим використанням місцевості для здійснення маневру з метою швидкого виходу на фланги та в тил противника;
- проведенням рішучих атак, розчленуванням бойового порядку противника та розгрому його по частинах.

Залежно від обстановки і поставлених завдань наступальний бій може вестися на противника, який обороняється, намагається вирішити свої завдання наступом (зустрічний бій), або відходить.

Батальйон (рота) наступає у складі бригади (батальйону) на противника, який поспішно перейшов до оборони з ходу, а на противника, який займає підготовлену оборону, – з положення безпосереднього зіткнення з ним.

Механізований (танковий) батальйон наступає на фронті до 2 км, а механізована (танкова) рота – до 1 км. На ділянці прориву батальйон може наступати на фронті до 1 км, рота – до 500 м.

Механізований і танковий батальйони можуть наступати:

- в першому ешелоні бригади;
- в другому ешелоні;
- складати загальновійськовий резерв або ПДРез;
- діяти як авангард, передовий (рейдовий, обхідний або розвідувальний) загін;
- бути у морському десанті;
- може діяти як Так ПД;
- складати основу штурмового загону.

Механізована і танкова роти можуть наступати в першому ешелоні батальйону, складати його другий ешелон або резерв, діяти в головній (боковій) похідній заставі, в обхідному і розвідувальному загонах.

Механізована рота може діяти в якості Так ПД і складати основу штурмового загону.

Мінометна (артилерійська) батарея, гранатометний взвод, підрозділи ППО механізованого батальйону залишаються у безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону і діють у повному складі для підтримки підрозділів, що наступають на напрямку зосередження основних зусиль батальйону. Іноді мінометна батарея повзводно, а гранатометний та зенітний підрозділи – по відділеннях додаються ротам першого ешелону.

Протитанковий підрозділ батальйону залишається в безпосередньому підпорядкуванні командира і діє в повному складі.

Основні показники наступу батальйону визначаються метою, завданням, обстановкою, що конкретно склалася, а також складом, станом, можливостями, побудовою оборони противника та характеризуються глибиною бойового завдання, фронтом наступу, середнім темпом наступу і тривалістю виконання бойового завдання.

Середній темп наступу на завчасно підготовлену та розвинену в інженерному відношенні оборону противника може становити 1-1.5 км/год на середньо пересіченій місцевості, а під час наступу в межах позицій недостатньо розвинених в інженерному відношенні оборони – 1.5- 2.5 км/год.

Тривалість виконання бойового завдання визначається глибиною бойового завдання і середнім темпом наступу.

Батальйону першого ешелону вказується:

- найближче завдання;
- подальше завдання;
- напрямок продовження наступу.

Роті, а також батальйону другого ешелону вказується:

- найближче завдання;
- напрямок продовження наступу.

Найближче завдання батальйону першого ешелону полягає в розгромі противника в опорних пунктах рот першого ешелону на своєму фронті

наступу та оволодіння ними; подальше завдання – у розвитку наступу, розгромі противника у взаємодії із сусідами в глибині району оборони батальйону першого ешелону та оволодіння першою позицією або вигідним рубежем для продовження наступу.

Напрямок продовження наступу батальйону першого ешелону визначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання подальшого завдання бригади.

Найближче завдання роти першого ешелону батальйону може полягати у розгромі противника в опорному пункті взводу першого ешелону і оволодінні ним. Напрямок продовження наступу визначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання найближчого завдання батальйону.

Найближче завдання батальйону другого ешелону бригади під час введення його в бій може полягати в завершенні у взаємодії з батальйонами першого ешелону, бригадних резервів противника та оволодінні їх рубежем або іншим рубежем, який забезпечує успішне ведення подальших дій.

Найближче завдання роти другого ешелону батальйону під час введення її в бій може полягати у завершенні розгрому противника у взаємодії з ротами першого ешелону батальйону в опорних пунктах у глибині оборони батальйону та оволодінні першою позицією противника.

Напрямок головного удару, як правило, вказується старшим командиром на всю глибину поставленого завдання. Він обирається в напрямку найбільш слабкої оборони противника, де можливе завдання удару у фланг і тил у поєднанні з наступом з фронту. В окремих випадках та під час дій із застосуванням високоточної зброї (ВТЗ) або інших потужних засобів вогневого ураження противника (ВУП) головний удар може завдаватися в напрямку, де оборона противника сильно підготовлена. На напрямку головного удару утворюється і постійно підтримується триразова і більша перевага у силах і засобах над противником за рахунок збільшення щільності своїх сил і засобів, ефективного ведення вогню та інших способів. Також передбачається використання більшої частини засобів вогневого ураження та застосовуються найбільш підготовлені й боєздатні підрозділи.

Напрямок головного удару в ході наступу може змінюватися залежно від успіху, який намічається у своїх підрозділів, сусідів, а також дій противника.

Бойовий порядок батальйону в наступі складається з:

- першого ешелону;
- другого ешелону;
- резерву;
- мінометної батареї (доданих артилерійських підрозділів);
- підрозділів і вогневих засобів, які залишилися в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону.

Перший ешелон батальйону створюється більш сильним і призначається для розгрому противника, що протистоїть, виконання найближчого завдання і розвитку наступу в глибині. Він може складатися з

двох-трьох рот із засобами підсилення. До складу першого ешелону включається і додана танкова (механізована) рота.

Другий ешелон призначається для нарощування зусиль і розвитку успіху першого ешелону, виконання сумісно з ним подальшого завдання і закріплення захоплених рубежів. Він може використовуватися для заміни рот першого ешелону в разі втрати ним боєздатності, для знищення противника, який залишився на флангах і в тилу першого ешелону, його диверсійно-розвідувальних груп, відбиття контратаки і вирішення інших завдань.

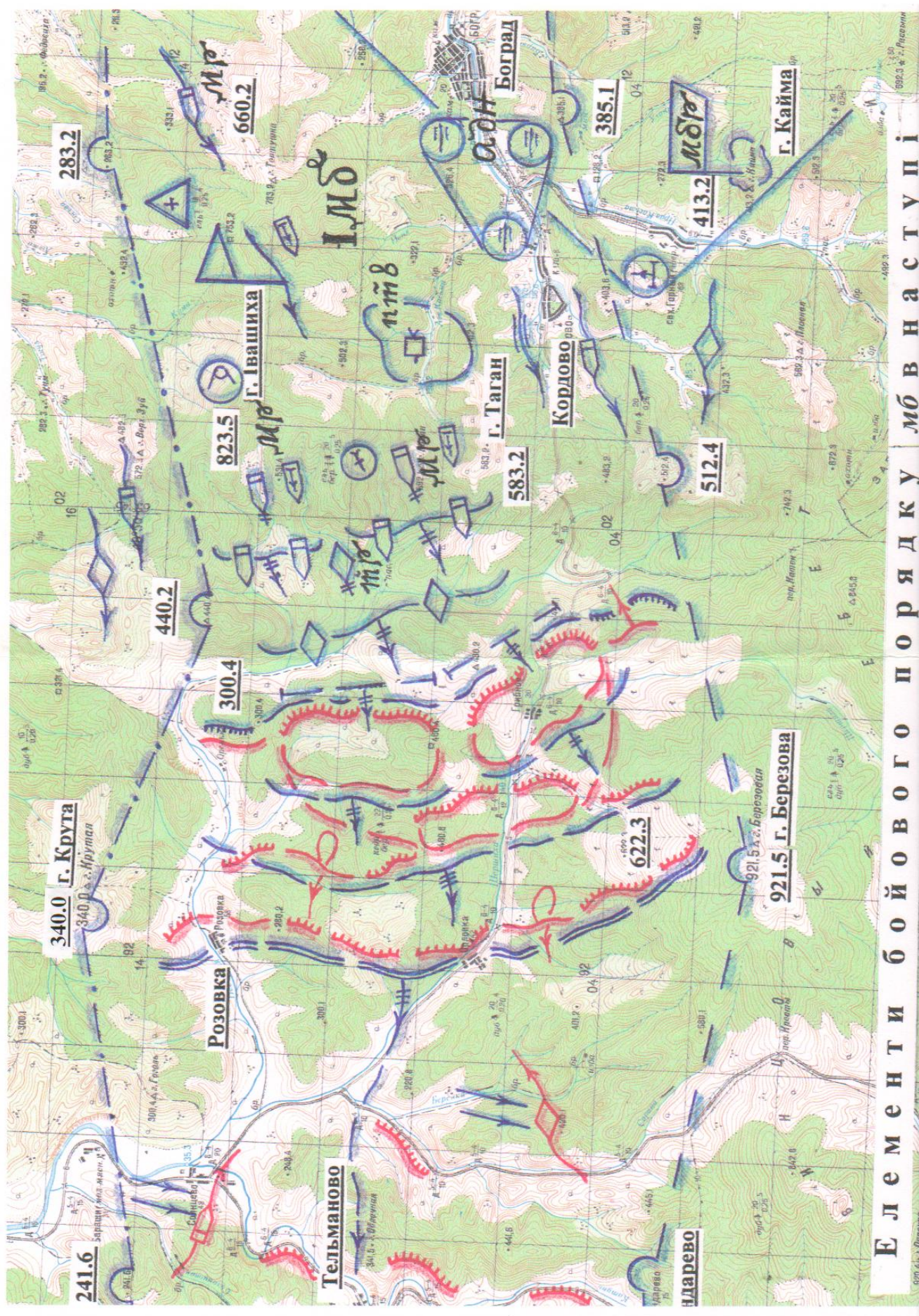
Резерв призначається для вирішення завдань, які виникають раптово у ході бою, а також тих, які покладаються на другий ешелон. До його складу може виділятися від взводу до роти.

Мінометна батарея – штатний підрозділ батальйону, призначена для знищення і подавлення вогневих засобів і живої сили противника, його ПУ, зруйнування фортифікаційних споруд, а також залучається для освітлення, задимлення місцевості (цілей). Вона залишається в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону і використовується на напрямку головного удару; у деяких випадках може повзводно або в повному складі додаватися ротам або одній із рот першого ешелону.

Протитанковий взвод призначений для боротьби з танками та іншими броньованими цілями противника, прикриття висування та розгортання рот першого ешелону, введення в бій другого ешелону (резерву) та відбиття контратак противника.

Гранатометний взвод призначений для ураження живої сили і вогневих засобів противника. Він може бути у безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону, або додаватися ротам першого ешелону.

Підрозділ ППО, штатний або доданий батальйону, призначений для знищення повітряного противника на гранично малих і малих висотах. Він вражає противника під час руху, з коротких зупинок, на плаву під час форсування водних перешкод, а також може залучатися для боротьби з наземними цілями противника.

Е л е м е н т и б о й о в о г о п о р я д к у м б в н а с т у п і

Для забезпечення дій батальйону у наступі можуть створюватися групи розгородження (у роті – розмінування).

Наступ з ходу на противника, який обороняється, здійснюється з вихідного району, що призначається на віддаленні 20-40 км від переднього краю оборони противника.

Розгортання батальйону (роти) у передбойовий і бойовий порядок здійснюється вхіді його висування до рубежу переходу в атаку.

Для організації висування, розгортання і переходу в атаку батальйону (роти) призначаються:

- маршрути висування;
- вихідний рубіж (пункт);
- рубежі (пункти) розгортання в батальйонні, ротні (взводні) колони;
- рубіж переходу в атаку;
- рубіж безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін;
- рубіж спішування (під час атаки в пішому порядку).

Вихідний рубіж (пункт) призначається для своєчасного організованого висування підрозділів із вихідного району. Його віддалення повинно забезпечувати витягування колони батальйону із засобами підсилення і початок руху з заданою швидкістю та становити 5-10 км.

Рубіж розгортання у взводні колони призначається за складками місцевості (по можливості) за 2-3 км від переднього краю оборони противника, рубіж розгортання у ротні колони – за 4-6 км.

Рубіж переходу в атаку вибирається так, щоб забезпечити приховане висування до нього танкових і механізованих підрозділів, ведення дійсного вогню з основних видів зброї та безупинне, на максимальній швидкості, досягнення переднього краю оборони противника в установлений час «Ч». Він може призначатися на віддаленні до 600 м від переднього краю оборони противника, а іноді й більше.

Рубіж спішування призначається як найближче до переднього краю оборони противника в місцях, укритих від вогню його кулеметів і протитанкових засобів ближнього бою. Іноді він може співпадати з рубежом переходу в атаку.

Для забезпечення безпеки дій механізованих (танкових) підрозділів їх дії узгоджуються з артилерійськими підрозділами, які ведуть вогонь із закритих вогневих позицій, призначається рубіж безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін. Безпечним віддаленням для механізованих підрозділів, які атакують у пішому порядку, вважається віддалення 400 м; на БМП (БТР) – 300 м, для танкових підрозділів – 200 м.

Наступ на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним батальйон (рота) починає у заздалегідь створеному, відповідно до рішення командира, бойовому порядку із вихідного положення, яке займається після необхідного перегрупування з положення оборони або зі зміною військ, які обороняються.

У ході перегрупування батальйон займає вихідне положення для наступу, а рота – вихідну позицію. Танковий батальйон, крім того, може займати очікувальну позицію.

Вихідне положення призначається для завершення підготовки до наступу. Воно повинно забезпечувати приховане розміщення, найменшу уразливість підрозділів від усіх видів зброї противника і вигідні умови для переходу в наступ.

Механізованому батальйону першого ешелону вихідне положення призначається на напрямку його майбутнього наступу в межах першої позиції, батальйону другого ешелону, як правило, в межах другої позиції.

У вихідному положенні для наступу батальйону створюються вихідні позиції рот (взводу діючому в резерві), а іноді і танкових підрозділів, вогневі позиції артилерії, підрозділу ППО та вогневих засобів, які виділяються для ведення вогню прямою наводкою, обладнуються шляхи висування підрозділів батальйону для переходу в атаку, рубежі розгортання танкових підрозділів, командно-спостережні пункти, райони розгортання підрозділів бойового, матеріально-технічного та медичного забезпечення.

Механізована рота першого ешелону розташовується в першій траншеї. Рота другого ешелону (резерв) батальйону займає вихідну позицію в другій і третій траншеях.

Вихідні позиції танкових підрозділів можуть призначатися за умов, які забезпечують прихованість від спостереження і звукової розвідки противника на віддаленні 2-4 км від переднього краю його оборони. Ці позиції завчасно обладнуються екіпажами танків і інженерними підрозділами. Від позицій здійснюється розвідка та визначення шляхів руху танків в атаку. З положення оборони танкові підрозділи можуть починати наступ безпосередньо із займаних ним опорних пунктів.

Гранатометний підрозділ займає вогневі позиції за ротами першого ешелону на віддаленні від них до 300 м, а протитанковий – на віддаленні до 100 м. Протитанкове відділення роти вогневі позиції займає в траншеї на одному з флангів роти.

Вогневі позиції мінометної батареї розташовуються за ротами першого ешелону на віддаленні від них до 500 м. Доданий артилерійський дивізіон (батарея) розташовується на віддаленні 2-4 км від переднього краю.

У вихідному районі підрозділи ППО займають стартові позиції (вогневі позиції) у районі розташування підрозділів, які прикриваються. З метою маскування вогонь по повітряних цілях відкривається тільки черговими засобами, іншими – за командою командира.

Очікувальна позиція танкового батальйону призначається на віддаленні 5-7 км від переднього краю на місцевості, яка забезпечує приховане розміщення і найменшу уразливість танків від усіх видів зброї противника.

Перегрупування батальйону (роти), який займає оборону у безпосередньому зіткненні з противником з метою зайняття вихідного положення для наступу, проводиться приховано вночі або за інших умов

обмеженої видимості з виконанням заходів щодо введення противника в оману.

Підрозділи, які займають оборону в другому ешелоні в межах призначеної смуги наступу, переходять у наступ з висуванням із займаних районів.

Атака полягає у стрімкому і невинному русі танкових і механізованих підрозділів у бойовому порядку, визначеному командиром для бою, у поєднанні з інтенсивним вогнем з танків, БМП, БТР та інших видів зброї з метою знищення противника.

Танкові підрозділи атакують у бойовій лінії, а механізовані підрозділи, залежно від обстановки, у пішому порядку за танками або на БМП (БТР) без спішування особового складу.

Вогневе ураження противника у наступі полягає в узгодженні дій підрозділів бригади, вогневій дії на противника силами та засобами авіації, артилерії з метою зниження його бойових можливостей до рівня, який гарантовано забезпечує виконання завдань зі збереженням своєї боєздатності на відповідному рівні, здійснюється безперервною підтримкою вогнем та ударами дій підрозділів і утворенні тим самим сприятливих умов для виконання ними поставлених завдань.

З призначеного часу до виходу підрозділів на рубіж переходу в атаку проводиться вогнева підготовка атаки. А з виходу підрозділів на рубіж переходу в атаку, до виконання бригадою завдання, проводиться вогнева підтримка військ, що наступають.

У період вогневої підготовки атаки артилерія та авіація придушують і знищують засоби масового ураження, системи ВТЗ, артилерію, протитанкові засоби, живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах його оборони і поза ними, а також ПУ та інші об'єкти, а гранатометний взвод – живу силу і вогневі засоби, розташовані поза укриттям, у відкритих окопах (траншеях) і за складками місцевості.

Вогнева підтримка військ, що наступають, здійснюється безперервно вогневим впливом артилерії на підрозділи противника першого ешелону, на його резерви й інші важливі цілі.

По всіх періодах вогневого ураження узгоджено використовуються високоточні та звичайні боєприпаси. При цьому більша частина високоточних боєприпасів застосовується на напрямку головного удару для ураження об'єктів, насамперед невеликих та високозахищених, які ускладнюють наступ підрозділів і ураження яких звичайними боєприпасами неможливе. Для застосування ВТЗ по всіх періодах вогневого ураження може виділятися визначений час.

Основними заходами щодо захисту від ВТЗ противника в наступі є:

- розосередження підрозділів, особливо під час розташування (висування) на відкритій місцевості;
- інженерне обладнання місцевості і маршрутів руху;
- проведення заходів щодо протидії технічним засобам розвідки і засобам наведення керованих боєприпасів противника;

- активне проведення заходів щодо маскування, забезпечення прихованості підрозділів та обладнання оманних районів їх розташування, ПУ, переправ, імітації руху озброєння і техніки.

Командно-спостережний пункт батальйону (роти) під час наступу розгортається використовуючи природні укриття, як правило, на напрямку зосередження основних зусиль за підрозділами першого ешелону. Переміщення здійснюється з дозволу старшого командира швидко, приховано, з використанням захисних властивостей місцевості. Напрямок переміщення визначає старший командир, а місце розгортання – командир батальйону (роти). Про місце розгортання КСП командир батальйону (роти) доповідає старшому командиру та інформує командирів взаємодіючих підрозділів і сусідів.

Підготовка наступального бою починається з отримання бойового наказу та включає:

- 1 – організацію бою:

- прийняття рішення;
- рекогносцировку;
- постановку бойових завдань підрозділам;
- організацію ВУП;
- організацію управління;
- організацію взаємодії;
- організацію всебічного забезпечення бою;

- 2 – підготовку батальйону (роти) до наступу;

- 3 – підготовку вихідного району (позиції) і вихідного положення для наступу;

- 4 – практичну роботу командира у підпорядкованих підрозділах.

У встановлений час штаб батальйону одержує топографічні карти і готує їх до роботи.

У ході усвідомлення завдання на робочі карти командира і начальника штабу наноситься: завдання батальйону, завдання сусідів, розмежувальні лінії з ними, завдання, які вирішуються засобами старшого командира та інші дані, які з'ясовані з попереднього бойового розпорядження.

На основі завдання начальник штабу:

- проводить розрахунок часу;
- доводить зміст отриманого завдання;
- доводить вказівки командира щодо підготовки необхідних даних для ухвалення рішення;
- визначає метод роботи (паралельний чи послідовний).

В ході оцінювання противника штаб готує такі дані:

- склад, передній край оборони, розташування опорних пунктів, об'єктів, цілей, особливо протитанкових;

- наявність, стан фортифікаційних споруд і ступінь захищеності противника;

- системи вогню і загороджень як перед переднім краєм оборони, так і в глибині;

- слабкі і сильні сторони противника.

Противник оцінюється на напрямку наступу батальйону і сусідів на глибину бойового завдання.

Начальник штабу доповідає командирі висновки з оцінювання противника в інтересах визначення замислу. Основними з них є:

- склад противника, який обороняється, ймовірний характер його дій;
- розташування вогневих засобів, у разі знищення яких різко знизяться бойові можливості противника;
- сильні і слабкі сторони противника.

Для оцінювання своїх військ готуються такі дані:

- бойовий і чисельний склад штатних і доданих підрозділів, їх можливості, технічне і матеріальне забезпечення;
- ступінь навченості і наявності бойового досвіду;
- час і місце переходу у підпорядкування доданих підрозділів;
- морально-психологічний стан особового складу;
- стан засобів зв'язку;
- ступінь радіаційного опромінення особового складу.

Для забезпечення прийняття командиром обґрунтованого рішення штаб готує розрахунки, основними з яких можуть бути:

- можливості підрозділів щодо ураження противника вогнем штатної і приданої артилерії, танків, БМП, БТР, стрілецької зброї, інших штатних і доданих засобів;
- кількісно-якісне співвідношення сил і засобів сторін;
- розподіл сил і засобів;
- ширина смуги наступу батальйону, глибина бойових завдань, теми наступу і час виконання бойових завдань;
- час, необхідний для висування на рубежі розгортання, зайняття районів, позицій, введення в бій другого ешелону.

Під час оцінювання місцевості визначаються:

- характер місцевості, її захисні і маскувальні властивості, можливі її зміни в результаті застосування ЗМУ;
- стан шляхів маневру, підвозу, евакуації і прохідність місцевості поза дорогами;
- наявність і характер мінно-вибухових загороджень, ділянок зараження, руйнувань, завалів і затоплень у районах, по яких противник може завдати удари ЗМУ, можливі шляхи їх обходу або подолання;
- наносяться на карту маршрути висування і рубежі розгортання, райони для розміщення елементів бойового порядку, підрозділів МТЗ, КСП і напрямки його переміщення.

Під час організації наступу начальник штабу батальйону визначає:

- які дані обстановки і розрахунки повинні бути підготовлені;
- уточнює посадових осіб, які залучаються до розробки бойових документів;
- встановлює порядок, терміни розробки і доповіді бойових документів;

- направляє і контролює роботу посадових осіб, які залучаються до розробки бойових документів.

Командир батальйону більшу частину часу відводить на роботу з організації бою:

- приймає рішення;
- проводить рекогносцировку;
- ставить бойові завдання;
- організує взаємодію;
- організує вогневе ураження противника.

Під час наступу з ходу командир здійснює організацію бою по карті у вихідному районі для наступу.

Рішення приймається командиром особисто, використовуючи підготовлені заступниками, штабом, іншими посадовими особами розрахунки, довідки, пропозиції.

Крім того, залежно від умов переходу в наступ, командир підрозділу визначає вихідні і очікувальні райони, позиції, якщо вони не зазначені старшим командиром, вихідний рубіж, рубежі розгортання і безпечного віддалення, рубіж переходу в атаку і маршрути висування.

Рекогносцировка проводиться для вивчення місцевості та противника перед фронтом наступу батальйону (роти) і на його флангах у процесі прийняття рішення або уточнення прийнятого по карті рішення. На рекогносцировку залучаються командири рот (взводів), окремих підрозділів, а також командири доданих і підтримуючих підрозділів.

Під час рекогносцировки командир батальйону (роти) вивчає місцевість, призначає орієнтири й уточнює:

- передній край оборони противника, підступи до нього, наявність , характер загороджень і перешкод, опорні пункти, розташування вогневих засобів, резервів, можливі рубежі ударів його бойових вертольотів і установки мінних полів засобами дистанційного мінування, відкриті фланги і проміжки, сильні і слабкі місця в обороні противника і можливі його дії;

- фронт наступу і напрямок головного удару, бойові завдання підрозділам штатним і доданим;

- цілі (об'єкти) противника, що підлягають вогневому ураженню;

- вогневі позиції штатних і доданих вогневих засобів і терміни їх інженерного обладнання;

- місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, час їх пророблення, місця оснащення танків катковими мінними трапами;

- напрямок переміщення командно-спостережного пункту і місця розгортання підрозділів МТЗ.

Під час постановки завдань командир батальйону в бойовому наказі вказує:

- 1 – ротам першого ешелону – засоби підсилення, напрямок наступу, об'єкти та цілі, на знищення яких необхідно зосередити основні зусилля, найближче завдання та напрямок продовження наступу, вихідні позиції та час їх зайняття, хто підтримує;

1 – ротам другого ешелону – вихідну (очікувальну) позицію та час її зайняття, можливі рубежі вводу в бій, напрямок наступу, об'єкти та цілі, на знищення яких зосередити основні зусилля, найближче завдання та напрямок продовження наступу, засоби підсилення під час введення в бій;

2 – резерву – позицію, напрямок та порядок переміщення в ході наступу, завдання, до виконання яких бути готовим;

3 – доданим підрозділам артилерії та мінометній батареї батальйону – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та в період вогневої підтримки наступу, кого підтримувати, завдання щодо забезпечення введення в бій другого ешелону та відбиття контратак противника, вогневі позиції, маршрути і порядок висування, час готовності до відкриття вогню, порядок переміщення;

4 – гарматам і танкам, які виділяються для стрільби прямою наводкою, – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та з початком атаки, вогневі позиції та час їх зайняття, дії після виконання завдання;

5 – гранатометному підрозділу – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та з початком атаки, вогневу позицію, маршрут і порядок висування, напрямок стрільби, час готовності до відкриття вогню, кого підтримувати під час атаки, завдання щодо забезпечення введення в бій другого ешелону, прикриття флангів, відбиття контратак піхоти противника, місце в бойовому порядку і порядок переміщення;

6 – протитанковому підрозділу – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу, вогневу позицію, час і порядок її зайняття, місце в бойовому порядку, напрямок і порядок переміщення в ході бою, завдання, до виконання яких бути готовим і можливі рубежі розгортання;

7 – підрозділу ППО – у яких напрямках вести розвідку повітряного противника та які підрозділи прикривати від ударів з повітря у вихідному районі, під час висування, розгортання, атаки оборони противника, дій у глибині, місце в колоні при висуванні та у бойовому порядку, порядок переміщення, час і ступені готовності;

8 – інженерно – саперному підрозділу (групі розгородження або групі розмінування) – місце і час пророблення проходів у загородженнях та улаштування переходів через перешкоди перед переднім краєм оборони противника, напрямок переміщення і порядок пророблення проходів у загородженнях противника в глибині його оборони.

Під час наступу з ходу командир батальйону (роти), крім того, у третьому пункті бойового наказу вказує маршрут висування, рубежі (пункти) розгортання в ротні і взводні колони, рубіж безпечного віддалення, рубіж переходу в атаку і рубіж спішування для механізованих рот (взводів), які атакують у пішому порядку. Під час постановки завдань підрозділам у цьому випадку замість вихідних (очікувальних) позицій і часу їх зайняття він вказує час проходження рубежів (пунктів).

Взаємодію командир організує по завданнях, часу і способах виконання завдань. При цьому він повинен переконатися у правильному розумінні підлеглими командирами поставлених завдань і способів їх виконання.

Під час організації взаємодії командир зобов'язаний:

- погодити дії підрозділів родів військ під час перегрупування або в період висування і розгортання у бойовий порядок, у разі завдання ударів ЗМУ, ударів авіацією і АТЗ, проведення ним контрпідготовки і дистанційного мінування на маршрутах висування і рубежах розгортання;

- встановити порядок зайняття підрозділами вихідних позицій для наступу, порядок пропуску танків через бойові порядки своїх підрозділів, а командир танкового батальйону – порядок ведення вогню при переході в атаку і проходження танками вихідного положення механізованих підрозділів;

- під час наступу з ходу встановити порядок висування і розгортання в бойовий порядок танкових, механізованих і протитанкових підрозділів, посадки особового складу механізованих підрозділів десантом на танки, а також порядок висування і зайняття вогневих позицій штатними і доданими вогневими засобами;

- визначити час і порядок оснащення танків катковими мінними тралами, пророблення ними проходів у загородженнях перед переднім краєм оборони противника та в глибині; порядок пророблення проходів у загородженнях, у тому числі раптово встановлених засобів дистанційного мінування, улаштування переходів через перешкоди і способи їх позначення;

- погодити порядок і способи атаки переднього краю оборони противника танковими і механізованими підрозділами, ведення ними вогню і подолання загороджень і перешкод; під час атаки в пішому порядку – уточнити порядок спішування особового складу;

- погодити дії механізованих і танкових підрозділів з вогнем артилерії та ударами авіації, з діями гранатометних, протитанкових підрозділів і сусідів щодо знищення противника в опорних пунктах на першій позиції, під час бою в глибині оборони, особливо зі знищення протитанкових засобів противника і відбиття його контратак;

- вказати цілі, що уражаються в період вогневої підготовки наступу гарматами і танками, які виділені для стрільби прямою наводкою, а також гранатометним і протитанковим підрозділам, порядок відкриття і ведення ними вогню та підтримки наступаючих підрозділів при подоланні загороджень і перешкод перед переднім краєм оборони противника, при атаці і розвитку наступу в глибині;

- уточнити місце розвідувального дозору у бойовому порядку при атаці противника, рубіж і час початку ведення розвідки, напрямок або об'єкт розвідки, порядок підтримки вогнем, підтримки зв'язку і подання доповідей;

- погодити порядок переміщення другого ешелону (резерву) і забезпечення введення його в бій, захисту від ВТЗ, способи спільних дій з підрозділами першого ешелону з нарощування зусиль для розгрому противника, а також зі знищення у тилу підрозділів дрібних груп противника,

які залишилися і наступають, та порядок перепідпорядкування засобів підсилення;

- уточнити порядок переміщення в ході бою штатної і приданої артилерії, гранатометних і протитанкових підрозділів, а також інших штатних і доданих підрозділів;

- визначити порядок дій підрозділу ППО, доданого підрозділу ППО щодо прикриття батальйону від ударів повітряного противника, а також порядок відкриття і ведення вогню по його повітряних засобах іншими підрозділами;

- повідомити сигнали оповіщення, управління і взаємодії, сигнали впізнавання своїх літаків і гелікоптерів, а також способи позначення свого положення.

Взаємодія організується найбільш повно на глибину найближчого завдання. Під час організації взаємодії можуть узгоджуватися й інші питання, а також указуватися можливі зміни в ході бою.

Вогневе ураження противника в ході бою організується по періодах. Планування вогню мінометної батареї і доданих артилерійських підрозділів по періодах вогневої підготовки наступу і вогневої підтримки наступу здійснюється групою вогневого ураження бригади.

Питання ВУП відображаються на робочій карті командира батальйону, начальника штабу, помічника з артилерії, командирів артилерійських підрозділів.

Підготовка батальйону (роти) до виконання бойового завдання полягає в:

- доукомплектуванні підрозділів особовим складом, озброєнням, технікою і поповненні запасів матеріальних засобів;

- підготовці командирів, штабу та особового складу до виконання бойового завдання;

- підготовці озброєння у техніки до бойового застосування;

- проведенні заходів МПЗ (морально-психологічного забезпечення).

До початку наступу командир батальйону (роти) здійснює контроль готовності підрозділів до наступу, перевіряючи знання особовим складом бойового завдання, морально-психологічний стан підлеглих, забезпеченість усім необхідним для ведення бою, доповідає командирі бригади (полку) про готовність до наступу. Виявлені недоліки усуваються на місці. У встановлений час він повідомляє командирів підрозділів про час початку вогневої підготовки, а також час «Ч».

Під час організації наступального бою в батальйоні (роті) розробляються та оформляються:

- розрахунок часу;

- робоча карта з рішенням на наступ;

- бойовий наказ (попередні бойові розпорядження);

- розпорядження щодо всебічного забезпечення бою;

- донесення по бойовому і чисельному складу;

- заявки на матеріально-технічне забезпечення, донесення з МТЗ і про дози радіаційного опромінення особового складу.

У штабі батальйону фіксуються всі віддані командиром бойові розпорядження штатним і доданим підрозділам.

На робочій карті на наступ відображаються:

- завдання підрозділів у наступальному бою;
- система опорних пунктів і вогневих позицій, загороджень і перешкод;
- розташування вогневих засобів противника, особливо протитанкових, резервів, рубежі можливих ударів бойових вертольотів і установки мінних полів засобами дистанційного мінування, ймовірний характер дій противника;

- завдання підрозділів і час їх виконання;
- завдання, які будуть виконуватися силами і засобами старшого начальника в інтересах батальйону;

- напрямок головного удару і бойовий порядок;
- завдання штатних, доданих і підтримуючих підрозділів;
- місця і час розгортання командно-спостережних пунктів підрозділів до початку бою і напрямок переміщення КСП батальйону;

- місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, час їх пророблення, місця оснащення танків катковими мінними тралами;

- місця розташування підрозділів технічного і тилового забезпечення до початку наступального бою, шляхи підвозу та евакуації.

Крім того, на карті відображаються основні питання взаємодії і забезпечення бою, а при наступі з висуванням з глибини – маршрут висування з вихідного району, вихідний рубіж (пункт), рубежі (пункти) розгортання та регулювання і час їх проходження, рубіж переходу в атаку і час виходу на нього, рубіж спішування та рубіж безпечного віддалення, а також у вигляді таблиць можуть відображатися основні показники наступу, розподіл сил і засобів, співвідношення сил і засобів сторін та інші дані. Командир батальйону (роти) доповідає командирі бригади (батальйону) про готовність до наступу.

У встановлений час за сигналом старшого командира починається вогнева підготовка атаки.

Підрозділи, що перебувають у безпосередньому зіткненні з противником, своїм вогнем знищують і придушують вогневі засоби і живу силу противника в опорних пунктах на першій позиції.

Командири підрозділів у ході вогневої підготовки атаки спостерігають за результатами вогню, ставлять завдання підлеглим, вогневим засобам на знищення уцілілих і знову виявлених цілей противника, контролюють своєчасність пророблення переходів інженерних загородженнях, висування танків.

Пророблення проходів у своїх мінних полях здійснюється до початку наступу. За сприятливих умов обстановки свої мінні поля на ділянці прориву демонтуються повністю. Проходи в мінних полях противника перед його переднім краєм проробляються у ході вогневої атаки.

Під час наступу з ходу підрозділи до рубежу переходу в атаку починають рух у встановлений час і здійснює його згідно з проведеними розрахунками.

Побудова колони під час висування до рубежу переходу в атаку повинна забезпечувати швидке висування та розгортання в передбойовий і бойовий порядки. З цією метою роти в колоні батальйону прямують із засобами підсилення, а додані механізованому батальйону танки – у голові колони. З рубежу розгортання в ротні колони вони виходять на свої напрямки.

Розвідувальний підрозділ висувається попереду колони батальйону і веде розвідку маршруту висування. З виходом на передній край своїх підрозділів ведеться розвідка противника, підрозділ готується до ведення розвідки в ході наступу.

Гранатометний і протитанковий підрозділи, якщо вони не залучаються до вогневої підготовки атаки, і другий ешелон (резерв) до рубежу розгортання в ротні колони висуваються за ротами першого ешелону.

Додана артилерія і мінометна батарея, які залучаються до участі у вогневій підготовці наступу, гармати і танки, виділені для стрільби прямою наводкою, ПТРК, а також гранатометні підрозділи висуваються і займають підготовлені вогневі позиції в ніч перед наступом.

Підрозділ ППО, який прикриває батальйон, висувається розосереджено по колоні і вогнем під час руху або коротких зупинок відбиває удари засобів повітряного нападу противника.

Під час висування до рубежу переходу в атаку всі підрозділи повинні суворо дотримуватися встановлених командиром заходів захисту від ВТЗ, у тому числі й заходів щодо світowego, звукового і радіомаскування.

У разі завдання противником масованих вогневих ударів під час висування до рубежу переходу в атаку підрозділи, які зберегли боєздатність, швидко виходять з району ураження і продовжують виконувати поставлені завдання.

Для заміни підрозділів, які втратили боєздатність, командир батальйону (роти) використовує другий ешелон чи резерв.

Батальйон, висуваючись послідовно, розгортається із зазначених рубежів у ротні і взводні колони, а з підходом до рубежу переходу в атаку – у бойовий порядок.

Атака починається з виходом у встановлений час танкових і механізованих підрозділів на рубіж переходу в атаку. З цього рубежу механізовані і танкові підрозділи, взаємно підтримуючи один одного вогнем, атакують противника і стрімко просуваються до переднього краю його оборони.

Під час атаки механізованих підрозділів у пішому порядку БМП (БТР) з підходом до рубежу спішування збільшують швидкість і наздоганяють танки. З виходу на рубіж спішування особовий склад механізованих підрозділів за командою командирів швидко спішується, на ходу

розгортається в бойову лінію відділень і за танками по їх коліях і пророблених проходах долає мінні поля противника.

Під час наступу на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним танковий батальйон, призначений для наступу в першому ешелоні, а також танкові підрозділи, додані механізованим, які займають очікувальні (вихідні) позиції, починають висування. Під час вогневої підготовки атаки за встановленою командою чи сигналом, яка додається з урахуванням їх віддалення, у міру підходу до рубежу переходу в атаку танкові підрозділи послідовно розгортаються у ротні, взводні колони, а потім у бойовий порядок і, продовжуючи рух з максимально припустимою швидкістю, переходять в атаку, знищуючи противника вогнем з ходу. БМП, БТР виходять до своїх підрозділів.

Танки, які залучаються для стрільби прямою наводкою, займають місця в бойовому порядку своїх підрозділів.

Артилерія з початком атаки переходить до вогневої підтримки військ, що наступають. Гармати, які виділені для стрільби прямою наводкою, ПТРК, гранатомети продовжують знищувати уцілілі і знову виявлені цілі противника вогнем.

Механізовані підрозділи рухаються якнайближче до танків, для того щоб забезпечити тісну вогневу взаємодію з ними і не дати можливості противнику відітнути себе від танків.

З підходом танкових і механізованих підрозділів до рубежу безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін (гранат) артилерія, гранатомети за командою чи сигналом командира переносить вогонь у глибину.

У точно встановлений час «Ч» танкові і механізовані підрозділи стрімко вриваються на передній край оборони противника, знищують його живу силу і вогневі засоби, опановують опорними пунктами і безупинно продовжують атаку в глибину.

З початком атаки штатна і додана артилерія безперервно придушує і знищує противника, який перешкоджає наступу танкових і механізованих підрозділів. Під час проведення артилерійської підтримки військ, що наступають, методами послідовного зосередження вогню, зосередженого вогню і вогню по окремих цілях команду на початок вогневої підтримки атаки подає старший командир, а команди на перенесення, виклик і припинення вогню – командир батальйону.

Переміщення підпорядкованих артилерійських підрозділів здійснюється за розпорядженням командира батальйону. Воно починається після оволодіння ротами першого ешелону противника і здійснюється від рубежу до рубежу за ротами першого ешелону.

Гранатометний підрозділ діє за бойовими порядками рот першого ешелону на віддаленні до 300 м, а також у проміжках між ними або на одному з флангів батальйону. За потреби він може висуватися безпосередньо в бойовому порядку підрозділів.

Протитанковий підрозділ переміщується за однією з рот першого ешелону в готовності до відбиття контратак танків противника.

Підрозділ ППО прикриває роти, які діють на напрямках головного удару, переміщається позаду їх бойових ліній на віддаленні 200- 400 м.

Група розгородження висувається за підрозділами першого ешелону в готовності до пророблення проходів у загородженнях і перешкодах, група розмінування перебуває у готовності до пророблення проходів у мінних полях противника.

Якщо наступ підрозділу зупинено, командир повинен організувати вогневе ураження противника, використовуючи усі наявні сили і засоби. При сприятливому наступі сусідів, частина підрозділів першого ешелону, використовуючи маневр, завдає удару противнику з флангу і разом з головними силами відновлює наступ.

Бій у глибині оборони противника характеризується нерівномірністю просування підрозділів і розвивається в складній обстановці, яка швидко змінюється. Командир повинен уважно спостерігати за ходом бою, управляти вогнем усіх засобів і вчасно підтримувати підрозділи, які досягли найбільшого успіху, вміло використовувати цей успіх для маневру і раптової атаки у фланг і в тил противника іншими підрозділами.

Другий ешелон (резерв) батальйону висувається на відстані 1.5-2 км від підрозділів першого ешелону в готовності до нарощування зусиль та для заміни підрозділів, що втратили боєздатність.

При введенні в бій другого ешелону командир батальйону уточнює командирі роти другого ешелону:

- останні дані про противника;
- положення підрозділів першого ешелону;
- рубіж введення в бій і час виходу на нього;
- найближче завдання і напрямок продовження наступу засобам підсилення, місця і час їх прибуття;
- завдання штатної і приданої артилерії.

На рубіж введення в бій другий ешелон (резерв) висувається, як правило, в перед бойовому порядку з максимальною швидкістю. З підходом до рубежу введення у бій підрозділи розгортаються у бойовий порядок та, використовуючи результати ВУП, стрімко атакують противника ведучи вогонь з усіх видів зброї з ходу і виконують поставлені завдання. Введення в бій другого ешелону (резерву) підтримується вогнем артилерії, протитанкового і гранатометного підрозділів, забезпечується діями інженерних підрозділів і можуть прикриватися аерозолями чи димами.

З введенням у бій другого ешелону (резерву) командир батальйону створює (відновлює) резерв. Про прийняття рішення на введення у бій другого ешелону командир батальйону доповідає командирі бригади, інформує сусідів та уточнює з ними порядок взаємодії.

Після введення у бій другого ешелону підрозділи першого ешелону, використовуючи його успіх, продовжують наступати у вказаних їм напрямках і виконують поставлені їм завдання, спрямовані на завершення розгрому противника, який відходить, та оволодіння рубежем, який забезпечує виконання подальшого завдання батальйонам.

При виводі підрозділів у резерв командир вказує порядок виходу з бою, район збору і порядок подальших дій.

Захоплені рубежі або окремі об'єкти в глибині оборони противника, що мають важливе значення, закріплюються призначеними для цього підрозділами, які негайно обладнують у інженерному відношенні позиції та готують вогонь для відбиття можливих атак противника. Стики і відкриті фланги забезпечуються вогнем артилерії, маневром резерву, а за потреби, і висуванням на загрозовий напрямок бойової охорони.

Під час завдання ударів ЗМУ та ВТЗ підрозділи, які зберегли боєздатність, продовжують виконувати бойові завдання й одночасно відновлюють боєздатність.

Командир підрозділу особистим спостереженням, а також по доповідях і даних розвідки, визначає його наслідки, встановлює загальні втрати особового складу, втрати техніки, морально-психологічний стан особового складу, боєздатність штатних і доданих підрозділів, масштаби і характер зараження, руйнувань, пожеж і затоплень.

Штаб батальйону на основі отриманих даних і розрахунків визначає:

- стан і боєздатність підрозділів, органів управління і можливості підрозділів технічного і тилового забезпечення;
- обсяг і характер заходів, необхідних для відновлення боєздатності підрозділів і КСП.

Свої пропозиції за цими питаннями начальник штабу доповідає командирі.

На основі оцінювання отриманих даних командир визначає:

- порядок дій підрозділів, які зберегли боєздатність;
- порядок виводу інших підрозділів з небезпечного району і відновлення їх боєздатності;
- порядок ліквідації наслідків застосування противником ЗМУ;
- порядок подальших дій і управління підрозділами, що відновили боєздатність;
- організує відновлення порушеного управління;
- здійснює перерозподіл сил і засобів між підрозділами;
- відновлює взаємодію і всебічне забезпечення.

Ліквідація наслідків застосування противником ЗМУ включає:

- розвідку осередків ураження;
- проведення рятувальних робіт;
- надання першої МД ураженому особовому складу;
- вивіз (винос) уражених із зони ураження (зараження) і евакуацію до медичних пунктів, а тих, хто отримав важкі бойові психічні травми, – до пунктів (центрів) психологічної реабілітації;
- проведення екстреної профілактики, радіаційного і хімічного контролю;
- спеціальну обробку підрозділів;
- санітарну обробку особового складу;
- розчищення завалів і гасіння пожеж;

- ізоляційно-обмежувальні заходи.

Часткова спеціальна обробка підрозділів і часткова санітарна обробка особового складу проводиться особовим складом за наказом командира без припинення виконання бойового завдання.

Повна спеціальна обробка проводиться за розпорядженням старшого командира у районах спеціальної обробки силами і засобами радіаційного, хімічного і біологічного захисту забезпечення старшого командира.

Відновлення боєздатності підрозділів здійснюється шляхом виводу з бою в призначений район, зведення особового складу, військової техніки та озброєння декількох підрозділів, які втратили боєздатність, в один з одночасним відновленням органів управління.

Переслідування в ході бою може виникнути в результаті успішного розвитку наступу, а також у разі навмисного відходу противника. Воно має на меті завершити розгром противника, який відходить, і не допустити організованого переходу його до оборони на вигідних рубежах у глибині.

Підрозділи можуть здійснювати переслідування з фронту по шляхах, паралельних напрямку відходу противника, а також комбінованим способом – одночасно з фронту і по паралельних напрямках.

Найбільший успіх досягається при переслідуванні противника по паралельних напрямках з обходу його флангів і перехопленням шляхів відходу.

Переслідування повинно вестися безупинно вдень і вночі, за будь якої погоди, з повною напругою сил, з використанням якомога більшої кількості шляхів, рівнобіжних напрямку відходу противника.

З виявленням відходу противника основні зусилля розвідки спрямовуються на розкриття:

- напрямку відходу основних сил противника, складу і характеру дій його ар'єргардів;
- підготовки оборонних позицій у глибині і зайняття їх військами;
- місць розташування резервів;
- наявності і характеру перешкод і загороджень на напрямках переслідування;
- найкоротших шляхів у тил противника, який відходить;
- зон РХБ зараження.

Переслідування противника підрозділи починають з початком його відходу і ведуть самостійно за рішенням своїх командирів не чекаючи наказу. Про перехід до переслідування командири підрозділів доповідають старшому командирі і повідомляють сусідів.

З отриманням даних про підготовку противника до відходу або про його відхід командир підрозділу приймає рішення на переслідування і направляє зусилля підрозділу на зрив його спроб відвести основні сили. У замислі бою він визначає:

- напрямок і спосіб переслідування;

- спосіб розгрому противника, що відходить (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити з вказівкою порядку його вогневого ураження і заходів для введення противника в оману);

- порядок побудови бойового порядку.

Прийнявши рішення, командири підрозділів ставлять (уточнюють) завдання розвідці, своїм підрозділам, які діють по фронту, і організують взаємодію. При постановці завдань командири вказують напрямок переслідування, де і якого противника знищити, у який район або на який рубіж і до якого часу вийти та визначають порядок подальших дій.

Використовуючи високу прохідність танків і БМП (БТР), підрозділи стрімко обходять противника, що відходить, по паралельних маршрутах виходять на шлях його відходу і рішучою атакою з флангів і тилу в поєднанні з діями вогневих засідок у взаємодії з підрозділами, які діють з інших напрямків, знищують його.

Якщо неможливо переслідувати противника по маршрутах, паралельних напрямку його відходу, підрозділи рішучими діями знищують підрозділи прикриття, прориваються до основних сил противника та у взаємодії з сусідами атакують їх з ходу.

Опорні пункти, що зустрілися в ході переслідування і засідки, обходяться, а противник, який в них обороняється, знищується атакою з тилу.

Підрозділи під час переслідування можуть діяти в передбойовому або похідному порядку.

У тих випадках, коли противнику вдалося відірватися від переслідування і організувати оборону на проміжному рубежі, командири наступаючих підрозділів організують, якщо дозволяє обстановка, захоплення її з ходу. З цією метою підрозділи, діючи на окремих напрямках, і широко застосовуючи обходи, з ходу оволодівають опорними пунктами противника і безупинно продовжують наступ.

У разі завязаного опору противника підрозділи батальйону повинні встановити безпосереднє зіткнення з ним і забезпечити розгортання головних сил бригади (полку).

Від батальйону, який веде переслідування противника по паралельних маршрутах, висилається головна похідна застава.

Питання для самоконтролю.

1. Визначення наступального бою.
2. Вимоги до наступу.
3. Місце механізованого батальйону в наступальному бою.
4. Завдання батальйону (роти) в наступі.
5. Елементи бойового порядку батальйону в наступі.
6. Розгортання підрозділів у передбойовий і бойовий порядок.
7. Підготовка наступального бою.
8. Робота командира по організації наступального бою.

9. Бойовий наказ командира батальйону.
10. Організація взаємодії в наступі.

9. УЧАСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ І СПЕЦИФІЧНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК (СИЛ)

Підрозділи ЗСУ згідно законодавства та за рішенням керівництва держави можуть залучатися до участі у стабілізаційних діях.

Стабілізаційні дії – це сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом дій та заходів, які проводяться підрозділами Збройних Сил, ІВФ та ПрО за єдиним замислом і планом для стабілізації обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів тощо у визначеному секторі відповідальності.

Стабілізаційні дії можуть проводитися у ході операції угруповання об'єднаних сил швидкого реагування (ОСШР), операцій ОУВ, між операціями та в постконфліктний період.

Підрозділи, що залучаються до стабілізаційних дій, можуть виконувати такі завдання:

- посилювати охорону та здійснювати прикриття визначеної ділянки державного кордону і виконувати заходи правового режиму надзвичайного стану;
- проводити ізоляцію кризового району на визначеній ділянці;
- брати участь у припиненні порушень державного кордону у повітрі, на суші й на морі;
- проводити заходи щодо протидії диверсійно-розвідувальним силам противника, НЗФ, терористичним групам, які намагаються діяти через державний кордон;
- брати участь у припиненні можливих провокацій на державному кордоні та в прикордонних районах;
- проводити пошук та знищення залишків ДРС, НЗФ, терористичних груп;
- брати участь у ліквідації наслідків застосування противником засобів ураження;
- брати участь у здійсненні заходів щодо повернення населення до місць проживання;
- охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій;
- надавати потерпілим гуманітарну допомогу.

Способи дій підрозділів у стабілізаційних заходах залежать від обстановки та характеру завдань і полягають у виконанні таких дій:

- демонстраційних;
- оборонних;
- охоронних;
- сторожових;
- патрульних;

- розвідувально-пошукових;
- пошуково-ударних;
- ізоляційних;
- заходів і дій для забезпечення поступового зменшення ролі та значимості військової присутності.

В усіх випадках підрозділи під час виконання завдань діють у тісній взаємодії з органами влади, військовими частинами і підрозділами ІВФ та ПрО.

Дії підрозділів під час виконання завдань стабілізаційних дій мають такі основні особливості:

- обмеження (заборону) на застосування певних засобів ураження та способів дій;
- спільне виконання завдань з ІВФ та ПрО, місцевими органами влади;
- наявність безпосереднього контакту та постійної інформаційно-психологічної протидії вороже налаштованих політичних партій, рухів і певних верств населення;
- необхідність уникнення втрат мирного населення та виведення з ладу об'єктів інфраструктури;
- поєднання демонстраційних дій, дій проти ДРС та НЗФ, гуманітарних акцій і дій щодо забезпечення функціонування державних установ, комунікацій, економіки, життєдіяльності населення;
- необхідність одночасного виконання декількох різних за характером завдань у різних районах;
- можливість автономності дій підрозділів.

Вогневе ураження противника у ході ведення підрозділами стабілізаційних дій здійснюється відповідно до певних форм дій і під час ведення оборонних, охоронних, сторожових, ізоляційних дій за принципом оборонного бою; під час ведення розвідувально-пошукових, пошуково-ударних і патрульних дій – як у наступальному бою.

Вогневе ураження під час будь-яких дій матиме обмежений характер і здійснюватиметься вибірково- об'єктовим методом з урахуванням установлених заборон і вимог гуманітарного права, забезпечення безпеки мирного населення та збереження об'єктів інфраструктури.

Управління підрозділами під час проведення ізоляційних, охоронних, оборонних, сторожових, розвідувально-пошукових, пошуково-ударних і патрульних дій командири здійснюють зі своїх командно-спостережних пунктів з використанням штатних засобів управління. До них можуть направлятися оперативні групи або представники від частин, підрозділів ІВФ, ПрО (правоохоронних органів) з необхідними засобами зв'язку, охорони і забезпечення.

Загальний порядок роботи командирів і штабів щодо підготовки до участі у стабілізаційних діях суттєво не відрізняється від підготовки загальновійськового бою у звичайних умовах, але має деякі особливості:

- здійснюється з урахуванням соціально-політичних умов району конфлікту;

- з урахуванням рівня загрози вторгнення іноземних військ на територію держави;
- наявності, кількості та якості НЗФ;
- обмежень щодо застосування зброї, техніки, особливо засобів ураження;
- ставлення населення до військ, його національних і релігійних традицій.

Під час прийняття рішення командирів підрозділу потрібно враховувати особливості бойового завдання, обстановки та усвідомити:

- у якому правовому режимі, у взаємодії з якими військами та органами місцевої влади необхідно буде виконувати завдання; обмеження на застосування зброї, боєприпасів та інших засобів боротьби;
- на яких напрямках, у яких районах і коли можлива поява НЗФ, можливі райони проведення провокацій, склад учасників і можливий розмах дій, джерела та шляхи постачання їм зброї, боєприпасів та інших матеріальних засобів;
- стан, укомплектованість своїх підрозділів, їх готовність до виконання завдань, морально-психологічний стан особового складу, його навченість до дій у специфічних умовах;
- які сили і засоби територіальної оборони місцевих органів влади, на якій правовій підставі та в якому обсязі забезпечують виконання поставленого завдання;
- склад і стан військових частин, підрозділів ІВФ, ПрО, характер виконуваних ними завдань; порядок підтримання зв'язку і взаємодії з ними;
- суспільно-політичну і криміногенну обстановку в районі відповідальності;
- національний склад місцевого населення та його ставлення до військ, наявність сепаратистських, націоналістичних та інших партій і рухів;
- можливості місцевої промислової бази, трудових та інших ресурсів, які можуть бути використані в умовах правового режиму воєнного стану в інтересах виконання поставлених завдань.

Взаємодія організовується так само, як під час підготовки інших видів дій, але матиме деякі особливості. Командири організовують взаємодію своїх підрозділів додатково з органами, військовими частинами і підрозділами ІВФ та ПрО, а також місцевими органами влади та узгоджують дії з підрозділами Повітряних Сил (ПС), ВМС (на приморських напрямках), з органами МВС, органами і підрозділами ДПС, з органами СБУ.

Загальний порядок роботи командирів щодо всебічного забезпечення дій під час участі у стабілізаційних діях не відрізняється від забезпечення інших дій, пов'язаних із застосуванням зброї у звичайних умовах.

Практичні заходи підготовки стабілізаційних дій підрозділів до виконання завдань такі самі, як і під час підготовки бою:

- підготовка штабу;
- підготовка району відповідальності та базових таборів до виконання завдань;

- практична робота командирів, заступників, інших посадових осіб у підпорядкованих підрозділах;

- інженерне обладнання району відповідальності та базових таборів.

Підтримання миру, законності та правопорядку, що покладаються на військове командування, забезпечення (відновлення) надійного функціонування місцевих органів влади здійснюється шляхом участі підрозділів сумісно з органами МВС в охоронних діях, обладнанні районів розташування ПУ органів влади та об'єктів життєзабезпечення, протидії диверсіям та терористичним атакам, супроводженні та охороні під час пересування з наданням транспортних засобів і засобів зв'язку, сприянні у проведенні заходів забезпечення життєдіяльності.

Під час підтримання правового режиму в регіонах, де ведеться збройна боротьба або діє правовий режим воєнного стану, підрозділи можуть разом з органами і підрозділами ІВФ та ПрО брати участь у таких заходах:

- встановлення і підтримання комендантської години;

- контроль за режимом світломаскування;

- вилучення у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян радіопередавального обладнання, телевізійної, відео та аудіоапаратури, комп'ютерів і технічних засобів зв'язку;

- заборона торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними та отруйними речовинами;

- вилучення у громадян вогнепальної, холодної зброї та боєприпасів, а в підприємств, установ і організацій – також навчальної та бойової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, сильнодіючих хімічних та отруйних речовин;

- установа для фізичних і юридичних осіб військово-квартирної повинності з розквартирування військовослужбовців та розміщення військових частин, підрозділів, установ;

- установа порядку використання сховищ, споруд та інших об'єктів для захисту населення і потреб оборони та інші заходи, передбачені законодавством України про особливий правовий режим в кризових районах (районах бойових дій).

Специфічні дії військ (сил) ЗСУ – це дії військових формувань в АТО, а також у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Специфічні дії проводяться у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період.

Антитерористична операція – це комплекс скоординованих спеціальних заходів, які проводяться за єдиним замислом під керівництвом Антитерористичного центру органами і підрозділами СБУ, МВС, ДСНС, ДПС, ЗСУ із залученням сил і засобів інших центральних органів виконавчої влади для попередження, запобігання та припинення злочинних дій, які здійснюються з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізації наслідків терористичного акту.

Надзвичайна ситуація (НС) – обстановка на певній території, яка склалася внаслідок аварії, небезпечного природного явища, катастрофи, стихійного або іншого лиха, які призвели до людських жертв та завдали шкоди здоров'ю людей, довкіллю та об'єктам господарювання значних матеріальних збитків з порушенням умов життєдіяльності населення.

Ліквідація наслідків НС – це комплекс аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, які проводяться при виникненні НС і спрямовані на рятування життя та збереження здоров'я людей, зменшення розмірів шкоди довкіллю та матеріальних збитків, а також на локалізацію зон НС, припинення дії характерних для них небезпечних чинників.

Надзвичайні ситуації залежно від походження поділяють на:

- техногенні – транспортні аварії, катастрофи, пожежі, вибухи, аварії з викиданням або загрозою викидання небезпечних і шкідливих хімічних та радіоактивних речовин, раптове руйнування споруд, аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах зв'язку, телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічні аварії тощо;

- природного характеру – небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища, деградація ґрунтів чи надр, пожежі у природних екологічних системах, зміни стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність та масове отруєння людей, інфекційні захворювання свійських тварин, масова загибель диких тварин, ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо.

Залежно від обсягів наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, НС класифікуються як ситуації державного, регіонального, місцевого або об'єктового рівнів.

Підрозділи ЗСУ, згідно законодавства, можуть залучатися для виконання окремих завдань по ліквідації наслідків НС, або забезпечення ліквідації.

Підрозділи Збройних Сил у ході участі частини, з'єднань в АТО можуть виконувати такі завдання:

- створювати сприятливі умови для проведення операції на військових об'єктах: охорона й оборона місць збереження зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин;

- запобігати, виявляти і припиняти терористичні акти та злочини терористичної спрямованості;

- реалізовувати попереджувальні, режимні, організаційні та інші спеціальні заходи;

- надавати відповідним органам управління інших суб'єктів боротьби з тероризмом засобів зв'язку, транспортних та необхідних матеріально-технічних засобів та інформації;

- евакуація населення з районів здійснення диверсій і терористичних актів.

Способами дій підрозділів в цьому випадку можуть бути:

- охоронні;

- оборонні;
- пошукові;
- розвідувально-пошукові;
- розвідувально-ударні;
- штурмові;
- засадні;
- ізоляційні дії.

Способи ведення дій підрозділів під час участі в АТО зумовлюються спрямованістю терористичних дій ДРС противника і НЗФ та умовами обстановки.

Підрозділи під час участі в АТО посилюють охорону й оборону об'єктів, беруть участь в ізоляції району терористичного акту, пошуку та затриманні чи знищенні терористичних груп, а також у ліквідації наслідків терористичного акту. Вони можуть входити до складу певних оперативних груп: групи для безпосереднього припинення терористичного акту, яка включає підгрупи захоплення, снайперів, підтримки і прикриття; групи забезпечення дій (підгрупи блокування або оточення, фільтрації, розвідки і ліквідації загрози вибухів) та групи МТЗ.

Командири зі своїх командно-спостережних пунктів керують підрозділами під час проведення ізоляційних, охоронних, оборонних, пошукових, штурмових, розвідувально-пошукових, розвідувально-ударних, засадних дій.

Етапами дій підрозділів під час участі в АТО можуть бути:

- створення сприятливих умов для проведення операції;
- участь у виконанні заходів щодо запобігання, виявлення і припинення терористичних актів;
- евакуація населення з районів здійснення терористичних актів;
- надання необхідної допомоги потерпілим та проведення заходів щодо ліквідації наслідків терористичного акту.

Підготовка підрозділів до участі в АТО може здійснюватися заздалегідь або терміново в разі виникнення або безпосередньої загрози виникненню терористичного акту. Послідовність, зміст і методи роботи командирів і штабів під час підготовки та в ході участі в АТО загалом не відрізняються від підготовки бою, але мають особливості, зумовлені характером завдань, умовами обстановки та наявністю часу.

Під час підготовки до участі в АТО, крім звичайних питань, командир повинен врахувати:

- під час з'ясування отриманого завдання – замисел старшого командира на участь в АТО; порядок використання сил і засобів; завдання, що будуть виконуватися підрозділом; порядок спільних дій з іншими підрозділами та ІВФ і ПрО та розмежування функцій, завдань, зон, районів;
- під час оцінки обстановки – склад терористичного угруповання; склад підрозділу, якому належить діяти, наявність у нього ОВТ (озброєння, військової техніки); джерела поповнення ОВТ і запасами МТЗ; наявність командних кадрів, що мають військову освіту та їх підготовленість; здатність

ведення тривалих автономних дій; можливість поповнення своїх угруповань за рахунок місцевих жителів, ставлення місцевих жителів до терористичних угруповань; сили і засоби, необхідні для вирішення часткових завдань на різних етапах проведення операції; склад елементів бойового порядку; обмеження щодо застосування зброї, порядок здійснення взаємодії з підрозділами ІВФ та ПрО; суспільно-політична та криміногенна обстановка в районі проведення операції; умови місцевості, що можуть сприяти діям терористичних угруповань, та інші питання.

Особливостями замислу командира є те, що в першому пункті замислу, залежно від характеру і умов проведення операції, визначаються напрямки дій, які кінцевою метою повинні приводити до головного терористичного угруповання, його розгрому або локалізації.

Далі у замислі на дії підрозділу, залежно від характеру завдань, що належить виконувати, командиром можуть визначатися такі питання:

- локалізація району дій терористичного угруповання, порядок підсилення охорони визначених об'єктів, супроводу колон автотранспорту різного призначення;

- надання допомоги органам МВС, патрулювання, ведення розвідувально-пошукових дій, блокування і роззброєння дрібних груп і окремих терористів;

- ізоляція району дій та перешкоджання поповненню терористичних угруповань боєприпасами і МТЗ;

- забезпечення особливого режиму пересування транспорту і цивільних осіб у районі проведення АТО та інші питання підтримки відповідного правового режиму.

Під час визначення способів розгрому противника повинні вирішуватися питання щодо: блокування і знищення противника, дії щодо перешкоджання його маневру і виходу із району, що блокується; вжиття заходів щодо недопущення втрат серед цивільного населення і руйнування об'єктів інфраструктури. Більш ретельно повинно бути визначено порядок вогневого ураження груп терористів, обмеження щодо застосування зброї із зазначенням районів, об'єктів, напрямків і які види зброї заборонено застосовувати.

Завдання підрозділів під час участі в АТО вважаються виконаними, якщо терористичний акт припинено та звільнено заручників й інших осіб, які перебували в районі її проведення. Після завершення АТО підрозділи можуть надавати допомогу потерпілим та проводити інші заходи щодо ліквідації наслідків терористичного акту.

Під час участі у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру підрозділи можуть залучатися до виконання таких завдань:

- ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на вибухо- та пожежонебезпечних військових об'єктах:

- ізоляція району надзвичайних ситуацій;

- локалізація осередків та гасіння пожеж на початковій стадії їх виникнення, проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, ізолювання районів вибухів, пожеж, евакуація населення і персоналу об'єкта, матеріально-технічних засобів, проведення пошуково-рятувальних робіт, надання домедичної та першої МД потерпілим, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів, очищення прилеглої території, проведення відновлювальних робіт та рекультивації ґрунтів тощо;

• під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру на об'єктах атомної енергетики, хімічної промисловості, гідротехнічних спорудах:

- ізоляція району надзвичайних ситуацій;

- проведення пошуково-рятувальних робіт, транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних служб і матеріальних ресурсів, евакуація потерпілих, проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт, дезактивація, дегазація ділянок місцевості, споруд, техніки тощо;

• під час ліквідації наслідків у районах, які постраждали від стихійного лиха:

- ізоляція району стихійного лиха;

- проведення пошуково-рятувальних, інженерно-технічних робіт;

- транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних служб;

- евакуація потерпілих із небезпечних районів;

- надання домедичної та першої МД потерпілим;

- перевезення вантажів із гуманітарною допомогою, матеріально-технічними засобами;

- відновлення функціонування об'єктів життєзабезпечення населення тощо;

• під час ліквідації наслідків у зонах (районах) епідемії, епізоотії, епіфітотії:

- ізоляція району надзвичайних ситуацій;

- надання домедичної та першої МД потерпілим;

- проведення профілактичних щеплень, лабораторної діагностики;

- забезпечення карантинних заходів.

У всіх випадках підрозділи можуть залучатися до ізолювання зон (районів) виникнення надзвичайних ситуацій, охорони та оборони об'єктів, забезпечення громадського порядку та участі у виконанні завдань правового режиму надзвичайного стану.

Завдання, у разі виникнення надзвичайних ситуацій, підрозділи ЗСУ зазвичай будуть виконувати у взаємодії з органами і підрозділами ІВФ і Про та державної спеціальної служби транспорту, установами міністерства охорони здоров'я, іншими центральними органами виконавчої влади. Підрозділи у цьому випадку можуть додаватися, підтримувати або передаватися в оперативне підпорядкування відповідних органів управління сил цивільного захисту ДСНС.

Підготовка дій підрозділів до участі у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій здійснюється за алгоритмами підготовки

загальновійськового бою у звичайних умовах. Рішення щодо виконання завдань з ліквідації надзвичайних ситуацій командири приймають, спираючись на заходи завчасного загального планування, а в разі зміни обстановки – за уточненим або новим варіантом дій.

Під час прийняття рішення, що зумовлено завданнями і обстановкою, які не притаманні завданням і обстановці бою у звичайних умовах, усвідомлюється:

- у якому правовому режимі, у взаємодії з якими силами й органами місцевої влади необхідно виконувати поставлене завдання;
- обмеження щодо дій особового складу на застосування техніки та інших засобів;
- які сили і засоби підрозділів, органів влади, на якій правовій підставі та в якому обсязі забезпечують виконання поставленого завдання;
- характер завдань, які виконуються силами і засобами ІВФ і ПрО;
- порядок підтримання зв'язку і взаємодії з ними;
- суспільно-політична та криміногенна обстановка в районі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- можливості місцевої промислової бази, трудових та інших ресурсів, які можуть бути використані в умовах правового режиму надзвичайного стану в інтересах виконання поставлених завдань.

Замисел на дії щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій визначається командиром на підставі висновків з аналізу визначеного завдання, оцінювання обстановки і залежно від характеру отриманого завдання та проведених розрахунків.

У замислі на дії визначаються:

- мета дій;
- завдання, райони та об'єкти, на яких зосереджуються основні зусилля;
- способи дій під час виконання кожного завдання;
- райони відповідальності підрозділам, місце розташування базових таборів;
- порядок висування і розгортання підрозділів у районі виконання завдань та ротації підрозділів;
- райони збору при виході із зони надзвичайних ситуацій;
- райони спеціальної обробки та відновлення боєздатності.

Крім того, у замислі додатково можуть визначатися:

- перелік об'єктів, які є екологічно небезпечними;
- заходи щодо гарантування безпеки населення у районі надзвичайних ситуацій;
- порядок надання гуманітарної допомоги та евакуації населення.

Після визначення замислу командир завершує прийняття рішення і визначає завдання, основні питання взаємодії, всебічного забезпечення та управління.

Затвердивши рішення у старшого начальника, командир ставить завдання підрозділам, у яких визначає:

- склад сил і засобів, які залучаються;

- райони, об'єкти організації невідкладних рятувальних робіт;
- місця та порядок розташування сил і засобів, які залучаються до ліквідації надзвичайних ситуацій;
- кількість матеріально-технічних засобів, які виділяються для проведення дій;
- термін готовності;
- порядок участі у невідкладних аварійно-рятувальних, ліквідаційних, режимно-обмежувальних заходах, аварійно-відновлювальних роботах, розшуку та евакуації особового складу, населення та матеріальних цінностей із зони надзвичайних ситуацій;
- завдання з інженерної розвідки зони надзвичайних ситуацій, інженерного забезпечення дій;
- завдання щодо радіаційного, хімічного, біологічного захисту;
- завдання щодо своєчасного забезпечення дій підрозділів необхідними матеріально-технічними засобами.

Управління підрозділами командири здійснюють зі своїх командно-спостережних пунктів з прив'язкою до загальної системи управління в районі надзвичайних ситуацій.

Питання для самоконтролю.

1. Участь підрозділів ЗСУ у стабілізаційних діях. Поняття стабілізаційних дій.
2. Завдання, що покладаються на підрозділи, які залучаються до стабілізаційних дій.
3. Способи дій підрозділів у стабілізаційних заходах.
4. Загальний порядок роботи командира і штабу щодо підготовки до участі у стабілізаційних діях.
5. Дії підрозділів по підтриманню правового режиму.
6. Дії, завдання підрозділів, що залучаються до проведення АТО.
7. Дії підрозділів при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

10. ПЕРЕСУВАННЯ БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) – ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ТАКТИЧНИХ ДІЙ

В умовах ведення високоманеврених бойових дій значно зросла роль пересування військ. Вони завжди повинні бути готовими до пересування на великі відстані в умовах постійної загрози застосування противником ЗМУ, дій його авіації, повітряних десантів та диверсійно-розвідувальних груп, радіоактивного, хімічного та біологічного зараження. Це вимагає високого рівня підготовки військової техніки, озброєння, особового та командного

складу до маршу та перевезення, високого рівня організованості, всебічного забезпечення.

Пересування військ – це організоване переміщення їх маршем, перевезення з використанням різних видів транспорту (автомобільного, залізничного, морського, річкового, повітряного), або переміщення комбінованим способом з метою виходу у встановлений район у повній готовності до виконання бойового завдання.

Розвиток засобів і способів збройної боротьби, зміна умов і характеру бою, вдосконалення бойової техніки і транспортних засобів завжди викликали поліпшення традиційних способів пересування і виникнення нових, зумовлювали їхній постійний розвиток, підвищували значення пересування у бойовій діяльності військ.

У сучасних умовах, коли діям військ притаманні маневреність, динамічність, просторовий розмах, пересування стало невід'ємною частиною бою. Різні способи пересування широко застосовують при висуванні підрозділів, частин, з'єднань у райони бойових дій, перегруповуваннях і маневрі силами і засобами, які проводять із різною метою при підготовці й під час бою.

Батальйон (рота) може здійснювати пересування своїм ходом (маршем) або перевозитися різними видами транспорту.

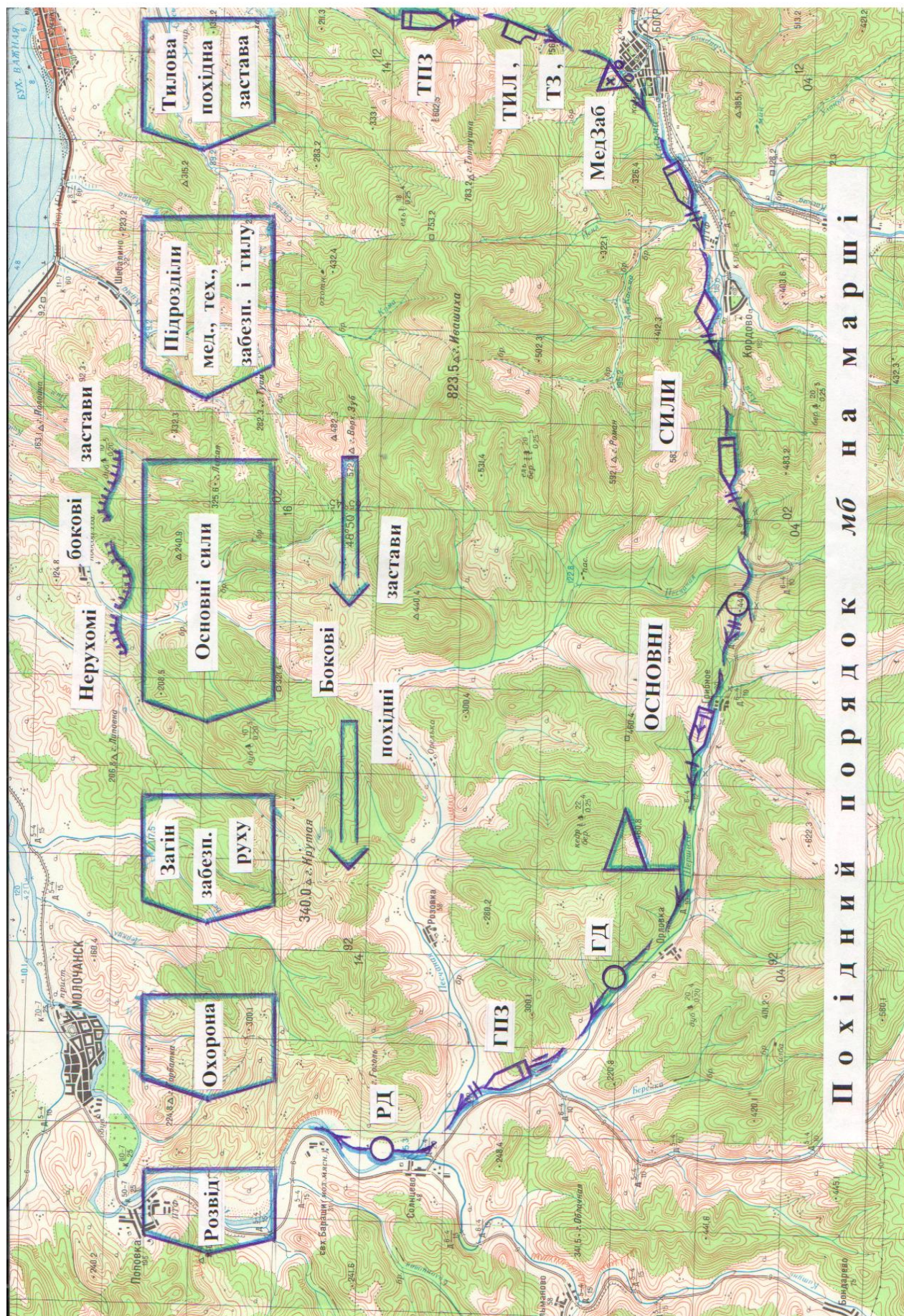
Перевезення може здійснюватися залізничним, повітряним або морським транспортом. Пересування може здійснюватися комбінованим способом: перевезенням із використанням зазначених видів транспорту та маршем. Незалежно від способу та умов пересування підрозділи повинні здійснювати його організовано, з дотриманням заходів прихованості, високими темпами та за короткий термін.

Марш є основним способом пересування підрозділів. Він здійснюється у тих випадках, коли для пересування неможливо чи недоцільно використовувати будь-який вид транспорту.

Можливість застосування маршу в будь-якій обстановці, не тільки в глибокому тилу своїх військ, але і в районі бойових дій, робить його найбільш розповсюдженим способом пересування.

Під час пересування підрозділів маршем зберігається їх організаційна цілісність, створюються сприятливіші, ніж при інших способах пересування, умови для всебічного забезпечення, надійного управління і підтримання постійної бойової готовності.

Однак пересування своїм ходом, особливо на великі відстані, потребує великого напруження сил особового складу, перш за все водіїв бойових машин, водіїв-механіків, збільшує спрацювання озброєння й техніки, витрати моторесурсів, особливо запасу ходу важкої техніки з пального.

Марш – це організоване пересування підрозділів у колонах дорогами і колонними шляхами з метою виходу в призначений район або на визначений рубіж у встановлений час у повному складі та в готовності до виконання бойового завдання. При здійсненні маршу танки, самохідна артилерія, інша гусенична техніка, а також озброєння і техніка з малим запасом ходу і низькими швидкостями руху можуть перевозитися колісними тягачами на трейлерах.

Марш може здійснюватися в передбаченні вступу в бій або поза загрозою зіткнення з противником. Він може здійснюватися до фронту, вздовж фронту або від фронту в тил. У всіх випадках марш здійснюється приховано, вночі або за інших умов обмеженої видимості, а в бойовій обстановці і в глибокому тилу своїх військ і вдень.

Під час здійснення маршу в складі головних сил бригади розрахунки для здійснення маршу проводяться в бригаді і доводяться до командирів підрозділів; при здійсненні маршу в складі інших елементів похідного порядку бригади або самотійно – командиром батальйону (роти).

Середня швидкість руху підрозділів на марші визначається відношенням довжини маршруту (відстані добового переходу) до загального часу руху, крім часу на привали з урахуванням дорожніх умов і технічного стану машин.

Середня швидкість руху підрозділів на марші може бути:

- для змішаних і танкових колон – 20-25 км/год;
- автомобільних колон – 25-30 км/год.

Залежно від стану доріг, характеру місцевості та впливу противника середня швидкість може зменшуватися до 10 км/год.

Швидкість висування колони з району до вихідного пункту (рубежу) становить 10-15 км/год.

Добовий перехід може бути:

- для змішаних і танкових колон – до 250 км;
- автомобільних колон – до 300 км;
- в особливих умовах – до 200 км.

У всіх випадках марш повинен здійснюватися з максимально можливою до даних умов швидкістю.

Батальйон (рота) здійснює марш однією колоною, з досвіду АТО – двома. Дистанція між машинами в колоні може бути 25-50 м.

Під час руху на відкритій місцевості в складних умовах за обмеженої видимості, а також з підвищеною швидкістю, дистанція між машинами збільшується до 100-150 м.

Для своєчасного й організованого початку і здійснення маршу призначається вихідний рубіж (пункт) і рубежі (пункти) регулювання з визначенням часу їх проходження головами колон. Відстань до вихідного рубежу (пункту) повинна забезпечувати витягування колон підсиленого механізованого батальйону з району розташування і становить 5-10 км. Рубежі (пункти) регулювання призначаються через 3-4 години руху.

Привали та денний (нічний) відпочинок призначаються для перевірки стану ОВТ, їх технічного обслуговування й усунення несправностей, харчування та відпочинку особового складу. Привали призначаються через 3-4 години руху тривалістю до 1 години, а в другій половині добового переходу – один привал тривалістю до 2 годин. У кінці кожного добового переходу призначається денний (нічний) відпочинок.

Похідний порядок підрозділів будується: в передбаченні вступу в бій – виходячи із замислу майбутнього бою та умов обстановки; поза загрозою зіткнення з противником – з урахуванням зручності руху, досягнення високої швидкості, найменшої напруги сил особового складу і збереження бойової техніки, а також захисту від ЗМУ, високоточної зброї та маскування від технічних засобів розвідки противника.

Похідний порядок батальйону, призначеного в передовий загін (авангард), включає:

- похідну охорону;
- колону головних сил;
- підрозділи МТЗ.

Якщо батальйон переміщається в складі головних сил бригади – похідна охорона відсутня.

Похідна охорона повинна забезпечити безперешкодний рух головних сил, унеможливити несподіваний напад на них наземного противника, забезпечити їм вигідні умови для вступу в бій, а також не допустити проникнення наземної розвідки противника до колони, яка охороняється. На підрозділи охорони на марші покладається також завдання з ведення розвідки.

Для охорони колони батальйону, яка прямує в передовому загоні або авангарді, у напрямку руху на відстань 5-10 км висилаються головна похідна застава в складі посилених взводу або роти; на фланги й у тил, за необхідності, – дозорні відділення. Головна похідна застава силою до роти висилає головний дозор у складі взводу на відстань, яка забезпечує спостереження за ним і підтримку його вогнем.

Колона головних сил, залежно від умов обстановки, може мати різне шикування. Доданий механізованому батальйону танковий підрозділ здійснює марш в голові колони, а доданий танковому батальйону механізований підрозділ розподіляється поміж танковими ротами в їх похідних порядках або призначається в похідну охорону. Артилерія, залежно від умов обстановки, може здійснювати марш у голові колони головних сил, за командно-спостережним пунктом, або прямувати за бойовими підрозділами. Гранатометний взвод прямує за головною ротою головних сил, а протитанковий підрозділ – за головною похідною заставою або за головною ротою головних сил батальйону. Більша частина засобів підрозділу ППО, що здійснює марш у колоні батальйону, прямує ближче до голови колони головних сил, а частина з них – з головною похідною заставою.

У передбаченні вступу в бій може висилатися розвідувальний дозор. Якщо розвідувальний дозор не висилається, то розвідувальний підрозділ здійснює марш у голові колони головних сил за КСП.

Підрозділи МТЗ ідуть за колоною головних сил. Залежно від умов обстановки і місцевості вони можуть здійснювати марш за окремим маршрутом руху.

Медичний пункт батальйону прямує з підрозділами МТЗ, а в передбаченні вступу в бій – за підрозділами, призначеними для дій у першому ешелоні.

У батальйоні організується замикання колони, до складу якого виділяються евакуаційні і ремонтні засоби, сили і засоби медичної служби, машини з паливом і військово-технічним майном.

Командир батальйону, як правило, прямує в голові колони батальйону, командир роти – завжди в голові колони роти. Звіряючи по карті маршрут руху, командири керують діями висланого розвідувального дозору, похідної охорони і підтримують встановлений порядок маршу.

Зв'язок на марші здійснюється рухомими засобами, а в підрозділах, крім того, встановленими сигналами. Радіозасоби працюють тільки на прийом. У разі зустрічі з противником з початком бою радіозв'язок використовується без обмежень.

Отримавши завдання на марш, командир підрозділу під час його усвідомлення, крім звичайних питань, уточнює:

- завдання підрозділу і місце в похідній колоні;
- маршрут руху, рубежі, райони, зазначені старшим начальником, і час їх проходження;
- порядок дій на рубежах імовірної зустрічі з противником;
- засоби підсилення і підрозділи, які здійснюють марш у колоні;
- час на підготовку до маршу;
- наявність бар'єрних рубежів і їх характер;
- заходи з підготовки до маршу, які визначені старшим начальником.

Під час оцінювання обстановки командир підрозділу додатково вивчає:

- можливості противника з ведення розвідки, вплив противника на підрозділи в ході маршу і рубежі досяжності його засобів ураження;
- можливі райони дій диверсійно-розвідувальних груп, повітряних десантів і аеромобільних груп противника та характер його дій;
- оцінює маршові можливості штатних і доданих підрозділів;
- вивчає по карті маршрут руху, його довжину і прохідність, умови здійснення маршу, рубежі та час імовірної зустрічі з противником і до яких дій бути готовим, місце і час привалів, а також місце, час і порядок дозаправки техніки, харчування особового складу і поповнення запасів матеріальних засобів, які витрачаються в ході маршу;
- визначає швидкості руху і величину дистанції між машинами з метою захисту від високоточної зброї на ділянках маршруту і розраховує час руху на кожній з них;

- оцінює характер місцевості, умови захисту і маскування в районах привалів, денного та нічного відпочинку і зосередження;

- визначає обсяг інженерного обладнання районів і робить інші необхідні розрахунки;

- визначає порядок спостереження і підтримки зв'язку під час маршу.

У замислі на марш командир визначає:

- швидкість руху на ділянках маршруту і дистанції між машинами;

- побудову похідного порядку та розподіл сил і засобів по колоні;

- склад, завдання і віддалення похідної охорони;

- порядок відбиття ударів повітряного противника та дій під час вогневого ураження підрозділів під час маршу;

- порядок дій підрозділів у разі нападу противника із засідки;

- час початку і закінчення маршу.

У бойовому наказі на марш командир вказує:

- у першому пункті – відомості про противника;

- у другому пункті – завдання сусідів;

- у третьому пункті – завдання підрозділу, місце в похідному порядку; район зосередження або рубіж, час прибуття; вихідний пункт, пункти регулювання і час їх проходження; місце і час привалів; замисел на марш;

- у четвертому пункті – після слова «наказую» – завдання підрозділам;

- у п'ятому пункті – місця і порядок дозаправки техніки паливом у ході маршу, а в передбаченні вступу в бій, крім того, витрати ракет, боєприпасів і пального на виконання завдання;

- у шостому пункті – час готовності до маршу;

- у сьомому – порядок спостереження і зв'язку під час маршу, місце КСП в колоні і порядок управління у разі виходу його з ладу.

Для протидії можливим засідкам противника на маршруті руху командир підрозділу повинен передбачити такі заходи:

- побудову похідного порядку з урахуванням ведення бою у разі нападу противника із засідки;

- уточнити завдання органам похідної охорони і підрозділам, які здійснюють марш у складі колони головних сил;

- під час розрахунку маршу передбачити час на огляд похідною охороною місць можливого влаштування засідок і визначити порядок їх проходження;

- передбачити обладнання техніки додатковим захистом і забезпечення особового складу засобами постановки аерозольних завіс;

- організувати проведення тренувань у діях з відбиття нападу на колону підрозділу і надання допомоги підрозділу, який потрапив у засідку.

Особовий склад має бути навчений діям з відбиття нападу із засідки в перші хвилини бою без команд командирів підрозділів. З метою збереження управління підрозділом командир може перебувати в глибині колони.

Взаємодія в підрозділах під час переміщення організується на добовий перехід. Під час організації взаємодії уточнюється і узгоджується:

- порядок здійснення маршу, подолання заражень, руйнувань, мінних полів;
- порядок дій під час нальоту авіації противника, висадки повітряних десантів, дій підрозділів у разі нападу противника із засідки;
- дії у разі застосування противником ЗМУ, високоточної і загальної зброї, а також у разі втрати підрозділами боєздатності;
- дії підрозділів під час зміни маршруту руху, а також після закінчення маршу.

Під час організації управління командир визначає:

- організацію зв'язку;
- переміщення командно-спостережного пункту;
- своє місце і місце заступників під час переміщення;
- порядок відновлення управління.

У вказівках щодо всебічного забезпечення командир підрозділу, крім звичайних питань, визначає:

- порядок подолання загороджень та зруйнувань на маршруті;
- обсяг і порядок інженерного обладнання району денного (нічного) відпочинку;
- заходи щодо захисту від ЗМУ, ВТЗ, запальної зброї;
- порядок користування приладами нічного бачення та маскування;
- порядок організації харчування особового складу, заправки машин, поповнення боєприпасів та інших матеріальних засобів ремонту та евакуації ОВТ, яка вийшла з ладу в ході маршу;
- порядок евакуації поранених і хворих;
- вимоги безпеки та підтримання дисципліни маршу.

Під час підготовки до маршу в підрозділі розробляються:

- розрахунок часу на підготовку до маршу;
- рішення на марш;
- бойовий наказ;
- бойові розпорядження;
- робоча карта командира підрозділу;
- розпорядження щодо всебічного забезпечення;
- донесення про бойовий і чисельний склад;
- заявки на матеріальне забезпечення;
- донесення з МТЗ і про дози радіоактивного опромінення особового складу.

На робочій карті командира відображається:

- положення підрозділу на момент отримання завдання;
- положення підрозділів, які діють попереду;
- район зосередження і час прибуття в нього;
- маршрут руху;
- вихідний пункт, пункти регулювання і час їх проходження похідною колоною і головними силами;
- маршрути руху бічних похідних застав і їх завдання;
- місця розташування постів регулювання і комендантських постів;

- бар'єрні рубежі, ділянки маршруту, умови їх проходження, їх розміри та швидкості руху на кожній з них;
- місця, час і тривалість привалів для колони головних сил і похідної охорони;
- замисел бою на рубежах імовірної зустрічі з противником;
- завдання і склад головної похідної застави та похідної оборони;
- організація ППО та управління;
- запасний маршрут, маршрути руху сусідів та їх завдання;
- схеми похідного порядку з вказівкою розподілу сил і засобів по колоні, глибини колон підрозділів, кількість машин у них і віддалення похідної охорони;
- таблиця з розрахунками на витягування колони до вихідного пункту, проходження колонами вихідного пункту, пунктів регулювання і зосередження у зазначеному районі.

Завдання на марш ставляться в першу чергу підрозділам, які приступають до маршу раніше за інших або яким потрібно більше часу на підготовку.

В ході проведення контролю готовності до маршу особлива увага звертається на підрозділи, призначені для дії в похідній охороні і розвідці, розуміння підлеглими командирами отриманих завдань і відповідність прийнятих ними рішень цим завданням, готовність озброєння і техніки, виконання вказівок щодо всебічного забезпечення.

Підрозділи на марші рухаються тільки з правого боку дороги, дотримуючись встановлених швидкостей руху, дистанції між машинами, вимог безпеки і маскування. Лівий бік дороги залишається вільним для обгону і зустрічного руху. Обгін колони іншою допускається тільки з дозволу старшого командира, при цьому колона, яку потрібно обігнати, зупиняється на правому узбіччі або праворуч від дороги. Тіснини, тунелі і мости колона проходить безупинно з максимально можливою швидкістю. Під час руху по мостах, залізничних переїздах, тунелях, небезпечних ділянках маршруту вживають заходів, які гарантують безпеку руху та не допускають затори на маршруті і загазованість тунелів.

З виходом у район відпочинку головна похідна застава займає вигідний рубіж і виконує завдання сторожової охорони, перебуваючи у постійній готовності до відбиття нападу противника. Командири вказують своїм підрозділам позиції, смуги вогню та уточнюють порядок дій у разі появи противника. У районі відпочинку головна похідна застава може замінитися сторожовою охороною.

Підрозділ, призначений в бокову похідну заставу, рухається по визначеному маршруту на рівні голови колони, яка охороняється. Тильна похідна застава прямує за колоною. Їх віддалення від колони, яка охороняється, може бути до 5 км.

Нерухома бокова застава виходить на визначений рубіж, розгортається в бойовий порядок, організує оборону і перебуває на ньому до зазначеного часу або команди командира, який її вислав, і надалі діє відповідно до його

вказівок. У разі зустрічі з противником зав'язує бій, забезпечує проходження колони, після чого виходить з бою, відривається від противника і продовжує рух за своїм маршрутом.

Для захисту від ВТЗ противника в ході руху і на привалах максимально використовуються поля радіолокаційної невидимості, утворені складками місцевості й місцевими предметами, населені пункти і придорожня рослинність. Під час руху по відкритих та незамаскованих ділянках маршруту не допускається скупчення машин і зупинка колон, швидкість руху і дистанції між машинами збільшуються.

Вночі машини рухаються з використанням приладів нічного бачення, світломаскувальних пристроїв, а під час руху ділянками місцевості, які проглядаються противником, і світлої ночі – з приладами нічного бачення, які працюють у пасивному режимі з повністю вимкненим зовнішнім і внутрішнім освітленням.

Відбиття ударів повітряного противника на марші здійснюється під час руху або з коротких зупинок вогнем підрозділу ППО та виділених для цього механізованих (танкових) підрозділів.

У разі нападу противника із засідки особовий склад підрозділу спішується і займає вогневі позиції за найближчими укриттями. озброєння і військова техніка, якщо є можливість, виводиться із зони ураження. У разі виникнення умов для атаки на засідку проводити її рішуче з відкриттям щільного вогню з усіх видів зброї.

За сигналами оповіщення про РХБ зараження підрозділи продовжують рух. У БМП, БТР, танках, інших бойових машинах перед подоланням зон зараження люки, двері, бійниці закриваються, вмикаються встановлені на них системи колективного захисту. Особовий склад при проходженні в пішому порядку і на відкритих машинах одягає засоби індивідуального захисту.

Зони з високим ступенем зараження, райони руйнувань, пожеж і затоплень на маршруті руху обходяться; у разі неможливості обходу зони зараження долаються з максимальною швидкістю з обов'язковим використанням засобів індивідуального захисту і систем колективного захисту.

Часткова спеціальна обробка проводиться розпорядженням командира батальйону в ході виконання бойових завдань, а також після виходу із зон зараження, а в разі потрапляння отруйних речовин на шкірні покриви і зброю – негайно. Повна спеціальна обробка проводиться за розпорядженням старшого командира в районах спеціальної обробки перед денним (нічним) відпочинком, перед входженням у район зосередження, на маршрутах висування, після виконання бойових завдань, а також після виходу з бою.

У разі застосування противником ЗМУ, а також високоточних боеприпасів по колоні командир вживає заходів щодо відновлення боєздатності підрозділів, ліквідації наслідків і продовження руху.

На привалах побудова колони не порушується, машини зупиняються на правому узбіччі дороги не ближче 10 м одна від одної. Бойова та інша

техніка маскується штатними маскувальними покриттями і місцевими матеріалами.

Особовий склад виходить з машини тільки за командою (сигналом) своїх командирів і розташовується для відпочинку в указаних місцях. У машинах залишаються спостерігачі, чергові кулеметники, навідники гармат, радіотелефоністи командирських машин. Екіпажі машин, механіки – водії, водії проводять контрольний огляд озброєння, техніки і разом з особовим складом проводять технічне обслуговування.

Підрозділ ППО займає стартову (вогневу) позицію або залишається в колоні на своєму місці в готовності до відкриття вогню. Чергові стрільці-зенітники розташовуються поблизу своїх машин у готовності до знищення повітряних цілей противника.

У районі відпочинку підрозділи розосереджуються в призначених їм районах у порядку, який забезпечує дотримання постійної бойової готовності і найменшу витрату часу на витягування колони. Райони відпочинку (зосередження) підрозділи повинні займати з маршу без зупинки.

Технічне замикання колони надає допомогу екіпажам, водіям несправних машин в усуненні несправностей, організує передачу несправних машин, які неможливо відремонтувати самостійно, евакуаційним і ремонтним підрозділам та забезпечує прибуття машин, що відстали.

Поранені та хворі після надання їм МД на етапах евакуації евакуюються до найближчих медичних підрозділів, військових частин, установ, а в разі неможливості евакуації прямують зі своїми підрозділами або з медичним пунктом.

Перевезення батальйону залізничним транспортом здійснюється одним-двома військовими ешелонами; повітряним транспортом – декількома військовими командами; колісними тягачами на трейлерах – однією колоною.

Для завантаження на рухомий склад, судна, у літаки, вертольоти і вивантаження з них підрозділам вказується станція, порт, аеродром завантаження і вивантаження.

До завантаження підрозділи розташовуються в районі очікування, а після вивантаження виходять у район збору. Час перебування в районі очікування використовується для підготовки до завантаження і подальших дій.

У ході прийняття рішення на перевезення залізничним транспортом командир підрозділу (начальник військового ешелону):

- віддає розпорядження на підготовку до перевезення;
- разом із військовим комендантом на шляхах сполучення уточнює план завантаження військового ешелону і розрахунки на перевезення особового складу, озброєння, техніки, майна підрозділів по вагонах, платформах;
- встановлює черговість завантаження, час початку і закінчення;
- визначає порядок висування підрозділів до місць завантаження;

- проводить рекогносцировку району очікування, станції завантаження, маршрутів висування підрозділів до них і ставить завдання підрозділам.

У ході прийняття рішення на перевезення повітряним транспортом командир підрозділу додатково:

- віддає розпорядження на підготовку до перевезення;
- разом з командиром військової частини (підрозділу) військово-транспортної авіації і військовим комендантом аеропорту уточнює порядок завантаження, місця стоянок і бортові номери літаків (вертольотів);
- уточнює план завантаження, розрахунок на перевезення особового складу, озброєння, техніки, ракет, боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів по повітряних суднах;
- уточнює списки особового складу на кожен літак (вертоліт) ;
- визначає черговість, час початку і закінчення завантаження;
- проводить рекогносцировку району очікування, аеродрому, маршрутів виходу підрозділів до них і до місць стоянки повітряних суден;
- ставить завдання підрозділам.

У наказі на перевезення командир батальйону вказує:

- 1- дані про противника;
- 2- завдання підрозділу, номер військового ешелону, найменування судна, бортові номери літаків, станцію завантаження, район очікування і маршрути виходу до них; час початку і закінчення завантаження;
- 3- замисел на перевезення, розподіл підрозділів, особового складу, озброєння і техніки по військових ешелонах, вагонах, платформах, суднах; черговість і порядок завантаження підрозділів; організацію ППО, склад добового наряду і вантажно-розвантажувальних команд;
- 4- після слова «наказую» – завдання підрозділам, місця для розміщення особового складу, озброєння, техніки, черговість і порядок завантаження, місце в похідній колоні при висуванні з району очікування до місць завантаження і порядок дій після вивантаження; підрозділу ППО – завдання щодо прикриття під час завантаження, на шляху руху і при вивантаженні; склад і завдання добовому наряду та вантажно-розвантажувальним командам;
- 5- час готовності до висування з району очікування і до завантаження;
- 6- посадових осіб ешелону, місце їх перебування в ешелоні, або номер повітряного судна, у якому вони прямують, сигнали оповіщення, управління і взаємодії.

Після віддання наказу на перевезення командир підрозділу (начальник військового ешелону) дає вказівки:

- про порядок підготовки ОВТ для завантаження ешелону;
- вказує способи розміщення та кріплення озброєння і техніки на рухомому складі (судні);
- визначає організацію охорони в ешелоні або на судні;
- визначає порядок дій за сигналами оповіщення (вивантаження) і перевезення;

- дає вказівки щодо взаємодії з органами військових сполучень і організації всебічного забезпечення, захисту від запальної зброї і протипожежного захисту.

Взаємодія між підрозділами, органами військових перевезень, цивільними адміністраціями організується на всю глибину перевезення.

Управління у військовому ешелоні (на судні) здійснюється з використанням дровових засобів зв'язку, особистим спілкуванням, за допомогою посилюючих, а також світловими і звуковими сигналами.

Командир батальйону (начальник військового ешелону) зі штабом під час перевезення залізничним транспортом розміщується, як правило, у середині ешелону, маючи провідний зв'язок з начальником варти, спостережними постами, а також з машиністом тепловоза (електровоза), а під час перевезення морським (річковим) транспортом – в одній із кают, або в іншому окремому приміщенні. Під час перевезення повітряним транспортом командир і штаб перебувають у складі військових команд.

На робочій карті командира підрозділу під час підготовки перевезення відображаються:

- положення підрозділу на момент отримання завдання;
- вихідний район, основний і запасний райони завантаження, район очікування, час їх зайняття і маршрути виходу в них;
- вихідний пункт, побудова похідного порядку і розрахунки на висування;
- організація комендантської служби;
- станція (порт, аеродром) завантаження і вивантаження;
- порядок вивантаження і виходу в район зосередження;
- час зосередження і розташування підрозділів у ньому;
- черговість і терміни завантаження і відправлення;
- завдання і склад похідної і безпосередньої охорони;
- організація ППО;
- місце ПУ у вихідному районі, у ході перевезення та в районі зосередження після вивантаження;
- схеми зв'язку;
- сигнали оповіщення, управління і взаємодії;
- завдання сусідів;
- питання забезпечення завантаження.

Штаб батальйону на робочій карті командира (начальника штабу) робить розрахунки на перевезення і погоджує їх з представниками служби військових сполучень на видах транспорту.

У розрахунках на перевезення залізничним транспортом указуються:

- номер військового ешелону;
- кількість особового складу;
- кількість ОВТ;
- кількість матеріальних засобів;
- кількість рухомого складу в ешелоні.

Додатково на кожний ешелон готується план завантаження, у якому зазначається:

- кількість вагонів (платформ) в ешелоні та їх розміщення;
- розподіл підрозділів по вагонах з розрахунками на перевезення особового складу, озброєння, техніки, майна підрозділів по вагонах, платформах;

- час початку і закінчення завантаження.

У розрахунках на перевезення водним транспортом указуються:

- номер військового транспорту;
- порти, пункти посадки (завантаження);
- виділені десантно-транспортні засоби, бортові номери десантних кораблів, назви транспортних суден для кожного підрозділу.

У розрахунках на перевезення повітряним транспортом указуються:

- підрозділ, який перевозиться, кількість особового складу, маса і габарити вантажів;
- кількість і типи залучених до перевезення повітряних суден;
- розрахунок на перевезення особового складу, озброєння, техніки, ракет, боєприпасів, пального, інших матеріальних засобів і підрозділів по літаках (гвинтокрилах), списки особового складу військових команд на кожен літак (гвинтокрил);
- час початку і закінчення завантаження.

Для скорочення часу на організацію перевезення командир підрозділу повинен постійно мати готові варіанти, розрахунки для перевезення різними видами транспорту. Начальник штабу повинен мати заздалегідь розроблені формалізовані документи на перевезення різними видами транспорту (варіанти розрахунків, планів, заявок), виходячи із можливих бойових завдань підрозділів, їх бойового і чисельного складу, технічних умов кріплення озброєння і техніки на транспортних засобах. Під час розрахунків передбачається збереження організаційної цілісності підрозділів та забезпечення їх готовності до ведення бою після вивантаження.

Під час формування військового ешелону криті вагони, зайняті людьми і діючими кухнями, ставлять у середню частину ешелону, а платформи і піввагони з бойовою технікою – у головну і хвостову частини. Вагони з небезпечними вантажами відокремлюються спеціальним прикриттям від локомотива, хвоста потягу, людських вагонів, а за потреби, й один від одного. Платформи із зенітними засобами ставляться в головній і хвостовій частинах ешелону, для зручності ведення вогню вони відокремлюються від локомотива, критих вагонів чи піввагонів однією або декількома платформами з вантажем невеликих за висотою габаритів.

До початку висування для завантаження командир підрозділу перевіряє:

- знання особовим складом вимог правил безпеки, правил завантаження, вивантаження, розміщення і кріплення у вагонах і на платформах озброєння і техніки, правил поведінки під час перевезення;

- готовність озброєння і техніки, ракет, боєприпасів, ПММ, інших матеріальних засобів до завантаження, а також побудову колони підрозділу відповідно до плану завантаження.

Висування з району очікування здійснюється в порядку й у терміни, встановлені старшим командиром.

Завантаження озброєння і техніки та посадка особового складу проводиться в суворо зазначений час, приховано, з дотриманням заходів безпеки і запобіганням несправностей озброєння і техніки.

Щонайперше завантажуються ОВТ, запаси ракет, боєприпасів, ПММ та інших матеріальних засобів. При цьому ОВТ розміщуються з урахуванням черговості їх вивантаження, а зенітні засоби – з урахуванням можливості ведення вогню по повітряних цілях.

Запаси ракет, боєприпасів і ПММ завантажуються в різні вагони (на різні судна, у різні літаки, гвинтокрили).

Посадка особового складу у вагони, літаки, гвинтокрили проводиться після закінчення завантаження ОВТ, майна – безпосередньо перед відправленням військового ешелону, або виходом судна в море, але не пізніше ніж за 10 хвилин до відправлення. Завантаження ОВТ і майна, а також особового складу у повітряні судна розпочинається за вказівкою командира авіаційної військової частини (підрозділу).

Відповідальність за завантаження, розміщення та кріплення озброєння і техніки, а також за посадку особового складу покладається на начальника військового ешелону, а під час перевезення повітряним транспортом – на командирів екіпажів повітряних суден.

Батальйон, який перевозиться залізничним (водним) транспортом, забезпечується запасом продовольства додатково на весь шлях руху і на час розвантаження.

Для першочергового своєчасного надання МД під час перевезення у військовому ешелоні (на судні) розгортається медичний пункт батальйону. Евакуація поранених і хворих з військового ешелону (із судна) здійснюється в найближчі медичні підрозділи, військові частини, установи.

Питання для самоконтролю.

1. Способи пересування підрозділів.
2. Марш як основний спосіб пересування підрозділів.
3. Основні характеристики маршу.
4. Побудова колони підрозділу.
5. Робота командира по організації маршу.

11. ВСЕБІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОЮ (ДІЙ)

Озброєння, організація військ, тактика дій підрозділів в різних видах бою та їх всебічне забезпечення розвивалися й удосконалювалися одночасно.

При цьому одні види забезпечення з часом переходили від забезпечувальних заходів до головних, інші, наповнюючись новим змістом, продовжували залишатися видами забезпечення бою, але відігравали важливу роль у досягненні успіху в бою. Одні види забезпечення зближувалися та об'єднувалися, інші втрачали своє значення, а їхнє місце займали інші нові види, які з'являлися в результаті зміни умов ведення і характеру бою.

Всебічне забезпечення підрозділів в бою – це комплекс заходів, спрямованих на створення їм сприятливих умов для виконання поставлених завдань. У батальйоні (роті) організовуються та здійснюються:

- бойове;
- технічне;
- тилове;
- медичне;
- морально-психологічне (МПЗ) забезпечення.

Бойове забезпечення полягає в організації та здійсненні заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для успішного ведення бойових дій, ефективного застосування підрозділів, збереження їх боєздатності, недопущення раптового нападу противника, зниження ефективності його ударів по підрозділах, створення сприятливих умов для організованого і своєчасного вступу в бій.

У підрозділах організуються та здійснюються такі види бойового забезпечення:

- розвідка;
- радіоелектронна боротьба;
- інженерне забезпечення;
- радіаційний, хімічний, біологічний захист;
- тактичне маскування;
- охорона.

Захист від високоточної зброї противника здійснюється під час виконання заходів бойового забезпечення.

Бойове забезпечення організується командиром підрозділу відповідно до прийнятих ним рішень і розпоряджень вищого штабу за видами бойового забезпечення. Начальник штабу безпосередньо організує бойове забезпечення відповідно до вказівок командира. Відсутність вказівок і розпоряджень не звільняє командирів підрозділів від своєчасної організації бойового забезпечення.

Розвідка організується і ведеться за будь-яких умов обстановки з метою добування відомостей про противника та місцевість у районі майбутніх дій.

Завдання розвідки:

- встановити наміри та замисел дій противника;
- виявити бойовий склад, належність, положення, угруповання, стан і можливості підрозділів і частин, ПУ військами і зброєю;
- виявити об'єкти для ураження;
- визначити ступінь проінформованості противника про наші війська;

- виявити нові способи і засоби ведення бойових дій, заходи противника щодо забезпечення дій військ, результати вогневих ударів, завданих по противнику;

- визначити морально-психологічний стан військ противника і місцевого населення.

Основні зусилля розвідки зосереджуються на своєчасному розкритті угруповання противника, особливо місця розташування ПУ, засобів доставки ЗМУ, систем високоточної зброї і радіоелектронного подавлення, його замислу дій, боєздатності і готовності до нанесення удару.

Розвідка місцевості ведеться із завданням встановити:

- особливості рельєфу, наявність природних перешкод, стан ґрунту, доріг, джерел води, характер водних перешкод, наявність переправ і бродів;

- ступінь впливу місцевості на пересування і бойові дії військ, на застосування ЗМУ і захист від них;

- райони зруйнування, пожеж і захоплень, зони РХБ зараження, можливі напрямки їх подолання і обходу.

Мудрий китаєць Сунь-Цзи дві тисячі років назад учив, що підготовка війни починається з вивчення територій, на яких передбачаються дії, потрібно знати все про місцевість, на якій збираєшся воювати, треба знати про вітер, дощ, про джерела води, про мости і дороги, річки і острова, міста і села, про схід сонця і його захід, приливи і відливи, про гори, пустині і перевали.

Основними вимогами до розвідки є:

- цілеспрямованість;

- безперервність;

- достовірність;

- активність;

- своєчасність і оперативність;

- прихованість;

- раптовість;

- точність визначення місця розташування (координат) об'єктів, цілей, які розвідуються;

- постійна і чітка взаємодія сил і засобів розвідки різних видів;

- всебічне забезпечення дій розвідувальних органів.

Добуті відомості передаються всіма можливими способами командуру, який поставив завдання на ведення розвідки. Особливо важливі відомості доповідаються негайно.

У батальйоні (дивізіоні) ведеться розвідка:

- військова;

- радіолокаційна;

- інженерна;

- радіаційна, хімічна та біологічна;

- артилерійська;

- розвідка повітряного противника.

Розвідувальні відомості в підрозділах добуваються під час підготовки та в ході бою спостереженням, підслуховуванням, розвідувальними засідками, нальотами, опитуванням місцевих жителів, допитом полонених та перебіжчиків, вивченням захоплених у противника документів, зразків озброєння і техніки та іншими способами. Відомості про противника можуть бути одержані також від вищого штабу, доданих підрозділів і сусідів.

Для виконання завдань розвідки в підрозділах створюються різні розвідувальні органи. Це:

- від батальйону – розвідувальні дозори, бойові розвідувальні дозори, підрозділи для засідок, дозорні відділення, спостережні пости;
- від роти – дозорні відділення, спостерігачі, іноді бойові розвідувальні дозори;
- від взводу – спостерігач, дозорні.

Основними способами ведення розвідки є: засідка, спостереження, підслуховування, пошук, наліт, розвідка боєм.

Розвідка в обороні повинна своєчасно встановити підготовку противника до наступу, виявити його сили, можливі напрямки дій і час переходу в наступ, місця позицій артилерії та інших вогневих засобів, а з початком наступу противника уточнити його склад, наявність резервів і можливий напрямок їх ведення.

Розвідка в підрозділах під час підготовки наступу ведеться з метою добування відомостей, які дозволяють достовірно виявити склад, положення, можливості противника, його замисел дій в обороні. У цей період розвідка повинна встановити нумерацію, боєздатність і характер дій підрозділів противника перед фронтом наступу і на флангах, побудову оборони противника – передній край, опорні пункти, їх інженерне обладнання, наявність і місця розташування загороджень; систему вогню усіх видів зброї перед переднім краєм оборони й у глибині, вогневі позиції протитанкових засобів, артилерії і мінометів, місця розташування командних спостережних пунктів; сильні і слабкі сторони в системі оборони, наявність відкритих флангів і ділянок, які слабо обороняються, ступінь прохідності місцевості, характер водних перешкод і найбільш сприятливі ділянки для їх форсування.

У ході наступу розвідка повинна вчасно виявити:

- результати вогневого ураження, вогневі позиції артилерії і мінометів, осередки опору, які можуть перешкоджати просуванню підрозділів, їх інженерне обладнання;
- склад других ешелонів (резервів), напрямок їх висування, час і рубежі розгортання для контратак, прохідність місцевості, межі зон зараження, райони руйнувань, пожеж, затоплень і можливі шляхи їх обходу, місце ПУ.

На марші розвідка ведеться із завданням:

- вчасно попередити командування про появу на маршрутах руху наземного противника;
- розкрити бойовий склад і характер його дій, райони висадки повітряних десантів, ДРГ;

- визначити стан і прохідність доріг, мостів, інших переправ на маршрутах руху, найбільш сприятливі райони для відпочинку і зосередження підрозділів, а також виявити шляхи обходу або подолання можливих районів руйнувань, пожеж, дистанційного мінування, зон зараження і затоплення.

За організацію розвідки відповідає особисто командир. Він зобов'язаний:

- надавати вказівки з розвідки штабу;
- заслуховувати начальника штабу з питань організації розвідки й оцінювання противника;
- розглядати й затверджувати заходи щодо розвідки;
- особисто та через штаб контролювати виконання розвідувальних завдань;
- виявляти постійну турботу про укомплектування розвідувального підрозділу добре підготовленим особовим складом і необхідною технікою і озброєнням.

Під час організації розвідки командир визначає мету, найважливіші завдання розвідки, а також вказує де, на яких об'єктах зосередити основні зусилля; які дані, якими засобами і способами та до якого часу добути.

Начальник штабу відповідає за планування й організацію розвідки, бойову готовність розвідувального підрозділу і своєчасне виконання ним поставлених завдань. Він зобов'язаний:

- завжди знати склад противника в смузі дій підрозділу і на флангах, передбачити можливі зміни обстановки і бути готовим доповісти свої висновки про противника командирі для прийняття рішення;
- планувати й організовувати розвідку;
- керувати розвідувальним підрозділом під час підготовки його до дій і в ході виконання ним поставлених завдань;
- допитувати полонених, перебіжчиків, опитувати місцевих жителів, вивчати захоплені у противника документи, зразки нового озброєння і техніки;
- здійснювати контроль і надавати допомогу командирі розвідувального підрозділу в укомплектуванні особовим складом, забезпеченні озброєнням, технікою і матеріальними засобами;
- узагальнювати й упроваджувати передовий досвід ведення розвідки.

Розвідувальні дані, отримані з різних джерел, особливо інформація місцевого населення, відомості, надані полоненими та перебіжчиками, повинні перевірятися, зіставлятися.

Захоплені у противника документи, зразки озброєння і техніки направляються командирі, який вислав підрозділ у розвідку, із зазначенням де, коли і за яких обставин вони захоплені. На захоплених документах забороняється робити будь-які написи і позначки.

Радіоелектронна боротьба (РЕБ) організовується і ведеться з метою дезорганізації управління підрозділами противника, зниження ефективності застосування ним зброї, засобів технічної розвідки, а також забезпечення стійкої роботи засобів управління своїми підрозділами та зброєю. РЕБ

ведеться у тісному поєднанні з вогневим ураженням і знищенням основних радіоелектронних засобів управління підрозділами та зброєю противника, заходами з розвідки, маскуванню і полягає у виконанні окремих завдань радіоелектронного подавлення та радіоелектронного захисту.

Під час організації РЕБ командир підрозділу вказує:

- які ПУ та радіоелектронні об'єкти противника і у який час підлягають вогневому ураженню або захопленню, виведенню з ладу, сили та засоби, які до цього залучаються;

- завдання з радіоелектронного захисту;
- терміни готовності.

Радіоелектронне подавлення в підрозділі ведеться з метою порушення роботи інфрачервоних і лазерних засобів розвідки й управління зброєю противника, подавлення радіоліній управління, радіокерованих вибухових пристроїв противника шляхом застосування засобів активних і пасивних перешкод, які встановлюються на озброєнні та військовій техніці, об'єктах, що прикриваються від ураження. Радіостанції, які не задіяні в управлінні підрозділами, можуть використовуватися для передавання в радіомережах противника дезінформувальних команд, сигналів і створення радіоперешкод.

Радіоелектронний захист підрозділу включає:

- захист від радіоперешкод та від ураження самонавідної на випромінювання зброї противника;
- захист від електромагнітного імпульсу електромагнітної зброї противника;
- забезпечення електромагнітної сумісності своїх радіоелектронних засобів.

Забезпечення електромагнітного захисту радіоелектронних засобів підрозділів досягається проведенням під час їх роботи комплексу організаційних і технічних заходів. До основних із них належать:

- сувора регламентація їх роботи на випромінювання (за частотами, часом, місцем);
- зміна робочих частот;
- застосування оманних джерел електромагнітних випромінювань;
- використання штатних засобів захисту від електромагнітного імпульсу.

У механізованих (танкових) підрозділах для оптико-електронного подавлення засобів розвідки та управління зброєю противника можуть застосовувати штатні засоби: комплекси оптико-електронного подавлення, термодимова апаратура, системи пуску димових гранат, інфрачервоні прожектори, димові шашки і гранати, а також димоутворювальні пристрої та інфрачервоні пастки з підручних матеріалів.

Для виконання певних тактичних завдань підрозділам можуть зі складу рот РЕБ передаватися у підпорядкування зведені підрозділи РЕБ або окремі станції радіоперешкод короткохвильовому, ультракороткохвильовому радіозв'язку.

Радіоелектронний захист підрозділів від ураження радіокерованими вибуховими пристроями забезпечується шляхом включення у їх колони техніки підрозділів РЕБ, які оснащені малогабаритними передавачами перешкод, або оснащення озброєння та військової техніки передавачами перешкод.

Інженерне забезпечення організується і здійснюється з метою створення підрозділам необхідних умов для своєчасного і прихованого їх висування, розгортання і маневру, підвищення захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження, а також для завдання противнику витрат і утруднення його дій.

Інженерне забезпечення в підрозділі включає:

- інженерну розвідку противника, місцевості й об'єктів;
- фортифікаційне обладнання опорних пунктів, позицій і районів розташування підрозділів;
- улаштування інженерних загороджень, пророблення проходів у загородженнях, руйнування і влаштування переходів через перешкоди;
- обладнання пунктів водопостачання, виконання інженерних заходів щодо маскування і захисту від високоточної зброї;
- ліквідація наслідків застосування противником ЗМУ.

Завдання інженерного забезпечення виконуються підрозділами всіх родів військ, підрозділами забезпечення і тилу. Вони самостійно зводять споруди для ведення вогню і спостереження, укриття для особового складу, озброєння, техніки і запасів матеріальних засобів, прикривають інженерними загородженнями і мінують свої позиції і райони розташування, прокладають і позначають шляхи руху, долають загородження і перешкоди; форсують водні перешкоди вбрід, під водою і на плаваючій бойовій техніці; обладнують пункти водопостачання з використанням табельних засобів.

Інженерні підрозділи виконують найбільш складні завдання інженерного забезпечення, що вимагають спеціальної підготовки особового складу, застосування інженерних боєприпасів та інженерної техніки.

Фортифікаційне обладнання опорних пунктів, позицій і районів розташування здійснюється з метою захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження противника. Воно ведеться силами самих підрозділів з максимальним використанням засобів механізації, застосуванням підривних зарядів, місцевих матеріалів, конструкцій і споруд промислового виготовлення, а також з урахуванням захисних властивостей місцевості. Черговість і терміни фортифікаційного обладнання опорних пунктів, позицій або районів розташування підрозділів визначаються з урахуванням забезпечення їхньої постійної готовності до ведення бою і нарощування захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження.

Усі довгочасні вогневі спорудження, а також вогневі позиції артилерії і танків обладнуються з урахуванням ведення кругової оборони.

Здійснення інженерних заходів щодо маскування та захисту від ВТЗ противника полягає у своєчасному і вмілому застосуванні табельних

маскувальних комплектів і покриттів, маскувальному фарбуванню озброєння і техніки під фон місцевості, улаштування приховуючих масок з місцевих матеріалів, макетів, фальшивих тилових цілей, оманних споруд, опорних пунктів та інших об'єктів. Над тепловипромінювальними поверхнями броньованої техніки за потреби додатково можуть встановлюватися перекриття, теплорозсіювальні екрани, козирки. Усі заходи здійснюються в поєднанні з максимальним використанням маскувальних властивостей місцевості.

Основними завданнями інженерного забезпечення в обороні є:

- інженерна розвідка противника, місцевості та об'єктів, фортифікаційне обладнання опорних пунктів, вогневих і стартових позицій, районів розміщення ПУ, підрозділів тилового і технічного забезпечення;
- улаштування інженерних загороджень перед і в проміжках між опорними пунктами, своєчасне їхнє відновлення, підготовка до зруйнування об'єктів, охорона, позначення та прикриття проходів у інженерних загородженнях для підрозділів бойової охорони, своєчасне їхнє закриття після виходу підрозділів, підготовка шляхів підвозу і евакуації;
- обладнання і утримання пунктів водопостачання, виконання інженерних заходів щодо маскувального підрозділів, озброєння, техніки, поповнення запасів інженерних боєприпасів та їх ефективне застосування.

Основними завданнями інженерного забезпечення в наступі є:

- підготовка вихідного району до наступу, маршрутів висування, розгортання і переходу в атаку, їх обладнання та маскувального;
- обладнання позицій для вогневих засобів, призначених для стрільби прямим наведенням, вогневих і стартових позицій;
- пророблення проходів у інженерних загородженнях противника на передньому краї та у глибині його оборони;
- становлення мінно-вибухових загороджень на ймовірних напрямках контратак противника;
- підготовка та утримання переправ через водні перешкоди.

Під час розташування підрозділів на місці основними завданнями інженерного забезпечення є:

- інженерна розвідка основного і запасного районів, їх розмінування;
- інженерне обладнання районів, позицій для сторожової охорони;
- улаштування інженерних загороджень на доступних для противника напрямках;
- обладнання і утримання пунктів водопостачання;
- виконання інженерних заходів маскувального районів.

Радіаційний, хімічний, біологічний захист в підрозділах організується і здійснюється з метою неможливості або максимального зменшення втрат особового складу і забезпечення необхідних умов для виконання поставлених завдань під час дій в обстановці радіоактивного, хімічного, біологічного зараження, підвищення їх захисту від ВТЗ, а також маскувального своїх дій димами, аерозолями.

Основними завданнями РХБ захисту є:

- виявлення та оцінювання РХБ обстановки;
- підтримання живучості підрозділів в умовах РХБ зараження;
- ліквідація РХБ зараження;
- маскування дій військ та об'єктів із застосуванням аерозолів.

Ці завдання виконуються силами і засобами підрозділів (взводу, відділення, екіпажу) з використанням табельних засобів у всіх видах воєнних дій, у різних умовах обстановки, у будь-який час року і доби. При цьому найбільш складні і специфічні завдання, які потребують особливої підготовки особового складу і застосування спеціальної техніки, виконуються підрозділами РХБ захисту.

До заходів РХБ захисту, які проводяться підрозділом, належать:

- виявлення та оцінювання РХБ обстановки;
- підтримання живучості підрозділів (оповіщення про РХБ обстановку);
- застосування засобів індивідуального і колективного захисту, виконання режимно-обмежувальних заходів, ліквідація РХБ зараження (часткова спеціальна обробка ОВТ);
- часткова санітарна обробка особового складу;
- дегазація, дезактивація, дезінфекція фортифікаційних споруд та пилопридушення на них;
- маскування дій підрозділів та об'єктів (застосування димів, аерозолів).

Використання засобів індивідуального та колективного захисту організується та здійснюється з метою збереження боєздатності підрозділів і надання можливості діяти в умовах РХБ зараження.

Своєчасне та вміле використання засобів індивідуального та колективного захисту досягається:

- постійним контролем наявності та справності засобів індивідуального захисту в особового складу, а також засобів колективного захисту в підрозділі;
- завчасною підготовкою і тренуванням особового складу у використанні засобів індивідуального та колективного захисту в різних обстановці;
- правильним визначенням місця і часу завчасного переведення засобів індивідуального та колективного захисту в бойове положення;
- визначення часу перебування особового складу в засобах захисту, а також режиму експлуатації засобів колективного захисту;
- установленням часу зняття засобів індивідуального захисту та вимкнення систем фільтровентиляції для засобів колективного захисту.

Виконання режимно-обмежувальних заходів на зараженій території організується та здійснюється з метою зменшення ризику ураження особового складу в умовах РХБ зараження.

Для зменшення ризику ураження особового складу в умовах РХБ зараження командир повинен розглянути такі заходи:

- зонування території за ступенями небезпеки;
- застосування профілактичних засобів від впливу РХБ факторів;

- виведення або заміна підрозділів, які розміщуються на зараженій місцевості;
- дотримання правил поведінки і дій на зараженій місцевості;
- пилопридушення на ділянках місцевості.

Для запобігання зараженню особового складу під час дій на зараженій місцевості командир повинен визначити зони, які небезпечні для здоров'я особового складу в разі тривалого перебування на місцевості.

Під час здійснення маршу через заражені зони в пішому порядку або на відкритих машинах особовий склад надягає засоби захисту органів дихання, очей і шкіри, а особовий склад, який перебуває в закритих бойових машинах, надіває засоби захисту органів дихання та очей, зачиняє люки, двері, бійниці і жалюзі та вмикає систему захисту від ЗМУ.

Спеціальна обробка організується командирами підрозділів та полягає у проведенні дегазації, дезактивації, дезінфекції озброєння, техніки, засобів індивідуального захисту, інших матеріальних засобів. Вона здійснюється силами та засобами самих підрозділів та підрозділів військ РХБ захисту. Залежно від обстановки, наявності часу та засобів спеціальної обробки вона виконується частково або в повному обсязі.

Часткова спеціальна обробка проводиться особовим складом без припинення виконання бойових завдань за вказівкою командирів:

- у разі зараження отруйними речовинами – негайно;
- радіоактивними речовинами – за першої нагоди, але якнайшвидше після зараження.

Повна спеціальна обробка включає проведення в повному обсязі дегазації, дезактивації, дезінфекції ОВТ, засобів індивідуального захисту, обмундирування та інших матеріальних засобів. Вона проводиться з дозволу старшого начальника силами та засобами самих підрозділів, а також підрозділами військ РХБ захисту, як правило, після виконання бойових завдань у районах зайнятих військами (на маршрутах висування) або після виходу підрозділів з бою у незаражені райони.

Підрозділи, які ведуть бої у першому ешелоні, спеціальну обробку проводять у своїх бойових порядках, решта – у районах спеціальної обробки (на пунктах спеціальної обробки).

Дегазація, дезактивація та дезінфекція споруд здійснюється, як правило, силами підрозділів, які займають ці споруди.

Маскування дій підрозділів та об'єктів із застосуванням димів, аерозолів організується та здійснюється з метою зниження ефективності наземної та повітряно-космічної розвідки противника та його засобів ураження.

Основними завданнями РХБ захисту підрозділів в обороні є:

- виявлення та оцінювання РХБ обстановки;
- підтримання живучості підрозділів;
- ліквідація РХБ зараження;
- маскування дій підрозділів та об'єктів із застосуванням аерозолів.

Основними завданнями РХБ захисту підрозділів у наступі і в зустрічному бою є:

- виявлення та оцінювання масштабів і наслідків застосування ЗМУ, руйнувань радіаційно- та хімічно небезпечних об'єктів на маршрутах перегруповання, висування в призначені райони, у вихідних районах для наступу і на напрямках наступу;

- забезпечення захисту особового складу від радіоактивних, отруйних, інших токсичних речовин і біологічних засобів під час здійснення маршу, висування у призначені райони, перебування у вихідних районах для наступу, а також виконання підрозділами бойових завдань на різних етапах наступу, особливо під час переходу до застосування противником ЗМУ, ведення бойових дій в умовах РХБ зараження.

Підрозділи, які ведуть бої у першому ешелоні, спеціальну обробку проводять у своїх бойових порядках підрозділів, решта – у районах спеціальної обробки.

Під час здійснення маршу через заражені зони в пішому порядку або на машинах особовий склад надягає засоби захисту органів дихання, очей і шкіри, а особовий склад, який перебуває в закритих бойових машинах, одягає засоби захисту, зачиняє люки, двері, бійниці і жалюзі та вмикає систему захисту від ЗМУ.

Зони з високими значеннями потужності дози випромінювання, великою концентрацією хімічно – небезпечних речовин, як правило, обходять. У разі неможливості обходу цих зон вони долаються з максимальною швидкістю за напрямками, що забезпечують найменше зараження бойової техніки та ураження особового складу.

Збереження боєздатності підрозділів на зараженій місцевості обумовлено суворим дотриманням правил поведінки. Заборонено вживати воду, їжу, палити без дозволу командирів. Необхідно уникнути руху лісом, високою травою і густим чагарником, а також торкатися заражених предметів без засобів індивідуального захисту.

Якщо бої передбачається вести на зараженій місцевості, профілактичні заходи включають застосування протирадіаційних препаратів, антидотів, антибіотиків та інших засобів.

Одним із видів бойового забезпечення є тактичне маскування. Воно організується і здійснюється з метою зниження уразливості підрозділів, фортифікаційних споруд, для досягнення раптовості їх дій та зберігання їх боєздатності.

Завданнями тактичного маскування під час підготовки і у ході бою є досягнення прихованості діяльності своїх підрозділів і введення противника в оману щодо складу, стану, положення підрозділів, їх бойових можливостей і замислу майбутніх дій.

Заходи тактичного маскування проводяться безперервно, активно та комплексно. Вони повинні відрізнятися різноманітністю, переконливістю та обумовлюються економічною діяльністю, проводяться узгоджено з іншими видами бойового, технічного і тилового забезпечення.

Заходи щодо тактичного маскування виконуються всіма підрозділами, як правило, самостійно та своїми засобами. Найбільш складні з них, які вимагають застосування спеціальних сил і засобів, виконуються підрозділами спеціальних військ.

Тактичне маскування організується командиром і штабом на основі вказівок старшого начальника і прийнятого рішення на бій. Під час організації тактичного маскування в ході прийняття рішення командиром враховуються:

- реальна обстановка;
- можливості розвідки противника;
- демаскуючі ознаки підрозділів;
- наявність сил і засобів маскування;
- пора року і час доби.

Основним способом забезпечення прихованості є усунення або послаблення демаскуючих ознак стану, місця розташування та дій підрозділів. Це досягається:

- використанням маскувальних властивостей місцевості та умов обмеженої видимості;
- використанням табельних засобів маскування, місцевих матеріалів та аерозолів;
- видозміненням ОВТ;
- пофарбуванням ОВТ під фон місцевості;
- своєчасним оповіщенням підрозділів про дії засобів розвідки противника;
- дотриманням правил прихованого управління підрозділами та встановленого режиму діяльності в районі або на позиціях;
- відповідним розташуванням підрозділів з періодичною зміною районів, позицій;
- найсуворішим виконанням вимог маскувальної дисципліни.

Введення противника в оману здійснюється демонстративними діями та імітацією відповідно до визначених у замислі бою заходів щодо омани противника.

Охорона в підрозділах організується у всіх видах бойової діяльності з метою не допустити проникнення розвідки противника в район дій своїх підрозділів, зробити неможливим раптовий напад наземного противника, його повітряних десантів, ДРГ і забезпечити підрозділам, що охороняються, час і вигідні умови для розгортання і вступу в бій.

Підрозділи обороняються: у бою – бойовою, на марші – похідною, під час розташування на місці – сторожовою та в усіх випадках, крім того, безпосередньою охороною.

Головними завданнями охорони є:

- організація і здійснення бойового чергування, попередження підрозділів про безпосередню загрозу і небезпеку нападу наземного противника, виявлення сил і засобів розвідки противника, можливість їх ураження і знищення;

- убезпечення руху транспорту;
- забезпечення пропускового режиму;
- пошук і знищення розвідувально-сигналізаційних приладів противника.

Особовий склад, призначений в охорону, повинен бути в постійній бойовій готовності, дотримуватися порядку бойового чергування, заходів маскування, виявляти високу пильність, рішучість, стійкість.

Технічне забезпечення у батальйоні (роті) організовується і здійснюється з метою підтримання боєздатності підрозділів шляхом:

- забезпечення ракетами, боєприпасами і військово-технічним майном;
- підтримання ОВТ у справному стані і в постійній готовності до бойового застосування;
- відновлення пошкоджених (несправних) ОВТ та вчасного повернення їх до строю.

Укомплектування підрозділів ОВТ, забезпечення ракетами, боєприпасами і ВТМ здійснюється органами постачання централізовано, за рахунок передачі з інших підрозділів, а також шляхом відновлення. Додатковим джерелом забезпечення ВТМ можуть бути придатні до використання агрегати, вузли і деталі ОВТ безповоротних втрат своїх військ і противника.

Під час підготовки до бою створюються, а в ході бою підтримуються у встановлених розмірах запаси ракет, боєприпасів і матеріально-технічних засобів, які перевозяться транспортом взводу матеріального забезпечення батальйону, у бойових та інших машинах, при озброєнні і особовому складі.

Залежно від умов ведення бою (дій) можуть створюватися додаткові запаси ракет і боєприпасів. Вони розміщуються в транспорті батальйону шляхом ущільнення укладання або на доданих транспортних засобах, а також викладаються на ґрунт на вогневих позиціях (місцях виконання завдань). Боєприпаси, які викладені на ґрунт, повинні витратитися в першу чергу.

Забезпечення підрозділів ракетами і боєприпасами в ході бою здійснюється через пункт боєпостачання батальйону (роті) у відповідності до заявки батальйону. Ракети і боєприпаси на пункт боєпостачання батальйону доставляються з артилерійського складу старшого командира, а на пункти боєпостачання рот, як правило, з батальйонного пункту. Залежно від умов обстановки може здійснюватися перерозподіл ракет і боєприпасів між підрозділами.

Підтримання ОВТ у справному стані і в постійній готовності до бойового застосування включає:

- підготовку озброєння і військової техніки до використання (бойового застосування);
- технічне обслуговування озброєння і військової техніки після виконання бойового завдання.

Відновлення пошкоджених (несправних) ОВТ організовується і здійснюється з метою приведення зразків, що вийшли з ладу, в готовність до

використання (бойового застосування) і повернення їх до строю. Воно включає: технічну розвідку (виявлення ОВТ, що вийшли з ладу, визначення обсягу ремонтних і евакуаційних робіт, стану екіпажів, розрахунків, вивчення районів розміщення сил і засобів технічного забезпечення, маршрутів їх пересування, шляхів евакуації), евакуацію, ремонт, повернення до строю відремонтованого (евакуйованого) ОВТ.

Командир підрозділу організовує технічне забезпечення особисто і через заступника з озброєння (техніка роти), який є безпосереднім керівником технічного забезпечення.

У ході бою (дій) командир здійснює контроль за витратою ракет і боєприпасів, станом ОВТ, доповідає старшому командирі про забезпечення ними підрозділів і втрати ОВТ.

В особливих умовах (участь у стабілізаційних діях) основні зусилля технічного забезпечення спрямовуються на:

- підтримання режиму експлуатації ОВТ, який забезпечує їх безаварійну експлуатацію;
- підвезення ракет, боєприпасів і ВТМ;
- створення додаткових (підвищених) запасів ракет і боєприпасів у підрозділах, що діють на окремих й ізольованих напрямках;
- евакуацію пошкоджених і застряглих ОВТ.

Тилове забезпечення в підрозділах організовується і здійснюється з метою своєчасного і повного задоволення потреб в матеріально-технічних засобах по службах тилу. Воно включає:

- визначення потреби у матеріальних засобах на бій (дії);
- витребування, отримання (прийом) і створення (поповнення) в підрозділах встановлених запасів МтЗ;
- забезпечення збереження МтЗ і доведення їх до підрозділів;
- підвезення матеріально-технічних засобів.

Потреби підрозділів в МтЗ, забезпеченість ними і норми їх витрати обчислюються в розрахунково-постачальних одиницях (бойових комплектах, заправках пального, добовій видачі, комплектах) та в інших одиницях виміру.

Бойовий комплект – це встановлена кількість ракет і боєприпасів на одиницю озброєння (пістолет, автомат, кулемет, міномет, гармату тощо) або бойову машину (танк, БМП, БТР).

Заправка пального – визначена маса пального, що вміщується у паливну систему машини (агрегату) або забезпечує установлений запас її ходу (час роботи). Заправка для гусеничних машин, колісної військово-інженерної техніки визначається місткістю основних баків та інших ємностей, які конструктивно входять у паливну систему як базової машини, так і спеціального обладнання; для колісних машин (крім військово-інженерних) – маса пального, з розрахунку забезпечення запасу ходу на 500 км, а для агрегатів – з розрахунку забезпечення їх роботи протягом 50 мотогодин.

Добова видача – кількість продуктів, яка належить за установленними нормами для харчування однієї особи на добу. Нараховується на облікову чисельність підрозділу.

Комплект – набір приладів (інструментів, запасних частин, предметів речового та іншого майна), складений за визначеним порядком та в установленій кількості.

Зарядка – маса спеціальних речовин (твердих, рідких, розчинів тощо), які вміщуються в основні ємності спеціальних машин і приладів.

Командир батальйону (роти) організовує тилове забезпечення особисто і через заступника з тилу (старшину роти), який є безпосереднім керівником тилового забезпечення.

Підвезення МтЗ організовується відповідно до рішення командира, завдань підрозділів, їх матеріальних потреб і наявності запасів. У першу чергу забезпечуються підрозділи, що діють на напрямку зосередження основних зусиль.

У ході бою (дій) командири підрозділів здійснюють контроль за витратою пального, продовольства і своєчасною доставкою їх, доповідають старшому командирі про стан забезпечення МтЗ.

В особливих умовах у підрозділах створюються додаткові запаси пального, води, інших МтЗ, встановлюється суворий контроль за дотриманням норм їх витрати, а також забезпечується охорона і підтримання в придатному стані джерел води (пунктів водозабезпечення). Особлива увага звертається на своєчасне і суворе проведення санітарно-гігієнічних і протиепідеміологічних заходів.

Підрозділам, які діють у відриві від основних сил, може додаватися транспорт із запасами МтЗ, а також частина засобів тилового забезпечення старшого командира.

Медичне забезпечення є окремим видом забезпечення і являє собою систему заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню і розповсюдженню хвороб, надання МД військовослужбовцям, лікування і відновлення їх працездатності та боєздатності після поранень, захворювань і травм.

Медичне забезпечення включає:

- організаційні;
- лікувально-евакуаційні;
- санітарно-гігієнічні;
- протиепідемічні заходи;
- медичне постачання;
- підготовку військово-медичних кадрів.

Реалізація зазначених заходів забезпечується наявністю відповідної нормативно-правової бази, належним матеріально-технічним забезпеченням, чіткою системою управління, якісним зв'язком та інформаційною підтримкою.

Основою медичного забезпечення військ у воєнний час є система лікувально-евакуаційних заходів щодо організації надання МД пораненим, ураженим, постраждалим та хворим, їх евакуації, лікування, реабілітації та підготовки призначених для цього сил і засобів медичної служби.

Лікувально-евакуаційні заходи включають розшук, збір та винесення поранених з поля бою або вогнищ масових санітарних втрат, надання їм необхідних видів МД, евакуацію, лікування та медичну реабілітацію.

Суть сучасної системи лікувально-евакуаційних заходів полягає в етапному лікуванні поранених з їх евакуацією за призначенням з використанням медичних підрозділів, мобільних і стаціонарних військово-медичних закладів та максимальним залученням існуючої мережі цивільних закладів охорони здоров'я.

В оборонному бою в батальйоні розгортається медичний пункт. Його завданням є:

- розшук, збір і винос поранених і хворих з рот;

- надання їм долікарської та першої МД;
- підготовки до подальшої евакуації;
- проведення санітарно-протиепідемічних (профілактичних) заходів;
- проведення медичної розвідки;
- отримання, зберігання та видача підрозділам медичного майна.

Медичний пост роти призначений для тимчасового укриття постраждалих (поранених та хворих) до появи можливості їх евакуації та надання їм першої МД.

Домедична допомога надається: на місці поранення, в секторі обстрілу або в найближчому укритті самим військовослужбовцем або його товаришем в порядку само- та взаємодопомоги; у відділенні стрільцем-санітаром відділення; у взводі – бойовим медиком взводу; у роті – старшим бойовим медиком роти (батареї), а також особовим складом підрозділів, виділеним для рятувальних робіт і здійснення лікувально-евакуаційних заходів у місцях масових уражень. Усі медичні підрозділи і частини повинні приймати поранених і хворих, надавати їм першочергову необхідну медичну допомогу незалежно від належності.

Збір, винесення (вивіз) поранених з поля бою до МПБ здійснюється з особистою зброєю силами і засобами МПБ, а за потреби – особовим складом і засобами евакуації, які додатково виділяються командиром.

За наявності великої кількості поранених і хворих насамперед евакуації підлягають тяжкопоранені та важкохворі, а також військовослужбовці, які отримали психологічні травми. Легкопоранені, після надання МД, направляються у свої підрозділи.

В обороні медичний пост роти обладнується в укритому місці з урахуванням можливості прихованого виносу поранених і хворих зі взводів, евакуації їх до МПБ.

МПБ розгортається, як правило, у тильній межі району оборони батальйону.

У період підготовки до бою підрозділи та медичний пункт вивільняються від поранених і хворих.

У ході бою командири підрозділів, стрільці-санітари відділень, бойові медики взводів, старші бойові медики рот та особовий склад медичних пунктів батальйонів уточнюють втрати й організують надання постраждалим домедичної допомоги, винос (вивіз) їх з поля бою та евакуацію. При цьому домедична допомога надається військовослужбовцям на місці поранення.

Під час медичного забезпечення в наступі основна увага приділяється наданню першої МД пораненим і хворим, їх збору, виносу (вивозу) і евакуації із зони бою на рубежі спішування, під час бою за оволодіння опорними пунктами на передньому краї та у глибині оборони противника.

Під час дій у пішому порядку стрільці-санітари, санітарні інструктори, просуваючись за своїми підрозділами, ведуть спостереження за полем бою, відшуковують поранених, помічають місця їх знаходження, надають їм першу медичну допомогу і зосереджують у найближчих укриттях для подальшої евакуації.

На марші, під час переміщення, домедична допомога надається безпосередньо на техніці. Поранені та хворі, які мають потребу в першій лікарській допомозі та подальшій евакуації, передаються санітарним інструкторам підрозділів, у медичний пункт батальйону, тимчасові медичні пункти, розгорнуті на маршруті руху старшим начальником, або у місцеві лікувальні установи. МПБ прямує в колоні в готовності надати допомогу ураженому особовому складу в разі завдання ударів авіацією противника та застосування ним засобів масового ураження.

Морально-психологічне забезпечення – це комплекс заходів, який проводиться з метою формування, підтримання в особового складу високого морально-психологічного стану, морально-бойових якостей, необхідних для успішного виконання бойових завдань.

Основними завданнями МПЗ під час підготовки та в ході бою є:

- інформування особового складу з питань державної політики в сфері оборони та безпеки;
- формування у військовослужбовців стійкої системи світогляду, розуміння внутрішньої та зовнішньої політики держави, свідомого ставлення до призначення, мети та завдань ЗСУ;
- проведення психологічної підготовки особового складу, психологічного супроводу бойових дій;
- формування та підтримка в особового складу психологічної стійкості, високої бойової активності, спроможності витримувати нервово-психологічні навантаження і зберегти боєздатність в умовах дій психотравмувальних чинників;
- роз'яснення особовому складу норм міжнародного гуманітарного права;
- розвиток в особового складу високих моральних якостей, звичок до дотримання норм загальнолюдської моралі, чесності, гуманізму, колективізму, товариства та взаємодопомоги, довіри до командирів і начальників, дисциплінованості, прагнення до вдосконалення військової майстерності;
- формування у військовослужбовців правової свідомості, глибокої поваги до законів України, правопорядку, який підтримується у Збройних Силах, розуміння необхідності їх суворого виконання;
- дотримання і реалізація усіх правових і соціальних гарантій, які передбачені Конституцією та чинним законодавством;
- виховання у військовослужбовців загальної культури поведінки, формування у військових колективах здорових взаємовідносин, організація та проведення культурно-виховної роботи.

Основними складовими МПЗ є:

- інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю;
- психологічне забезпечення;
- культурологічне забезпечення;

- захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Для вирішення цих завдань проводяться спеціальні соціологічні та психологічні дослідження, організація забезпечення підрозділів технічними засобами виховання.

Інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю – це система цілеспрямованих заходів щодо формування стійкого і керованого морально-психологічного стану на підставі оперативного інформування особового складу про зміст воєнно-політичної та бойової обстановки, визначені завдання та умови їх виконання. Передбачає бойове, суспільно-політичне та військово-технічне інформування та проведення занять з гуманітарної підготовки.

Основними завданнями інформаційного забезпечення є:

- збір та наліз необхідної інформації стосовно воєнно-політичної обстановки, соціально-психологічних умов у районах дислокації та районах бойових дій;

- захист інформаційного простору навколо ЗСУ;

- формування у громадськості позитивного ставлення до ЗСУ;

- формування у військовослужбовців свідомого ставлення до виконання службового і громадського обов'язку.

Психологічне забезпечення – це комплекс заходів щодо формування, підтримання та відновлення в особового складу психологічних і психофізіологічних якостей, які забезпечують високу психологічну стійкість, готовність виконувати бойові завдання в будь-яких умовах обстановки.

Психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців, які отримали бойові психогенні травми та розлади, здійснюється як безпосередньо у підрозділах, так і в пункті психологічної допомоги та реабілітації при тісній взаємодії із спеціалістами медичної служби.

Соціально-правове забезпечення – це діяльність щодо створення необхідних соціальних і правових умов дотримання конституційних прав і свобод; задоволення соціальних потреб та інтересів військовослужбовців у ході підготовки і виконання бойових завдань; дотримання норм міжнародного гуманітарного права; підтримання високої дисципліни, організованості та порядку.

Основними завданнями є:

- мобілізація внутрішніх сил військовослужбовців через мотивацію їх діяльності;

- досягнення свідомого виконання особовим складом вимог законів України;

- дотримання моральних принципів поведінки в екстремальних умовах воєнного часу, норм міжнародного гуманітарного права;

- підтримання високої дисципліни, організованості та порядку;

- реалізація соціальних гарантій особового складу та членів їх сімей згідно з чинним законодавством.

Культурологічне забезпечення – це діяльність, яка спрямована на організацію духовно-змістовного дозвілля та культурного обслуговування військ.

Основними її завданнями є:

- підтримка та відновлення моральних, психічних і фізичних сил особового складу, його мобілізація на виконання бойових завдань;
- формування товариських взаємин між воїнами всіх націй, національних і етнічних груп, різних конфесій, розвиток національної гідності та патріотизму;
- задоволення духовних потреб військовослужбовців.

Основними завданнями захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу противника є:

- оцінювання сил і засобів психологічних операцій противника, визначення об'єктів їх можливого впливу;
- роз'яснення військовослужбовцям мети, завдань, форм і методів, технічних засобів здійснення психологічних операцій;
- своєчасне знищення інформаційних матеріалів противника.

МПЗ організується у всіх видах бою. Керівництво ним командири здійснюють через заступників з виховної роботи на основі вказівок старшого командира.

У вказівках щодо МТЗ командир підрозділу визначає:

- короткі висновки з тактичної, морально-психологічної та інформаційної обстановки;
- особливості майбутніх бойових дій;
- мету і завдання МПЗ, основні заходи за його видами;
- порядок і терміни інформування про морально-психологічну та інформаційну обстановку, морально-психологічний стан особового складу.

Безпосереднім організатором МПЗ в підрозділі є заступник командира з виховної роботи.

Під час організації і ведення бою в обороні МПЗ спрямовується на підтримання в особового складу стійкості та мужності, взаємної підтримки в бою, мобілізацію особового складу на відбиття атак противника та оборону зайнятих позицій, здатність вести бойові дії навіть при повному оточенні та інших складних ситуаціях.

Особлива увага звертається на роботу з військовослужбовцями підрозділів, які обороняють найбільш важливі позиції та ведуть бій у смузі забезпечення, на передовій позиції і в бойовій охороні.

У наступі МПЗ спрямовується на зміцнення бойового духу особового складу, підтримку високого наступального пориву, сміливості, героїзму і спритності в бойовій обстановці, ініціативи, самовідданості і рішучості в досягненні перемоги над противником: роз'яснення особовому складу бойових завдань, характеру та особливостей майбутнього бою, необхідність збереження в таємниці вжитих заходів з підготовки до наступу; виховання ненависті до ворога і впевненості в його розгромі; мобілізацію особового складу на ефективне застосування в наступі техніки та озброєння для

прориву оборони, оточення і знищення противника; вміле використання результатів ВУП, успіху підрозділів для розвитку наступу; підтримку в особового складу другого ешелону (резерву) постійної готовності до введення в бій і вирішення інших завдань, які раптово виникають.

Основні зусилля МПЗ в наступі зосереджуються в підрозділах, які діють на напрямку головного удару (ділянці прориву).

Під час пересування (на марші) МПЗ зосереджується на підготовці підрозділів до здійснення пересування різними способами, забезпеченні своєчасного прибуття у призначений район в готовності до виконання поставлених завдань. Особлива увага приділяється підвищенню витривалості особового складу, дотриманню дисципліни маршу, правил маскуванню і заходів безпеки, готовності підрозділів до ведення боїв у будь-яких умовах обстановки.

МПЗ на марші організується на привалах, у місцях денного (нічного) відпочинку шляхом проведення бесід, інформування особового складу про характер майбутніх бойових завдань, популяризації передового досвіду, прослуховування радіопередач, випуску інформаційних бюлетенів і бойових листків, радіогазет, демонстрації кінофільмів і відеофільмів, радіоконцертів за заявками військовослужбовців, виступів учасників художньої самодіяльності.

Під час розташування на місці МПЗ спрямовується на мобілізацію особового складу для швидкого, прихованого, розосередженого розташування підрозділів, обладнання району в інженерному відношенні, проведення маскуванню, організації охорони і системи вогню, підтримки високої пильності і бойової готовності.

МПЗ під час розташування на місці відповідає змісту МПЗ в обороні.

Особовий склад, який отримав бойові психічні травми і потребує кваліфікованої психологічної допомоги, направляється до пунктів психологічної допомоги і реабілітації або центрів психологічної допомоги і реабілітації загальним транспортом, призначеним для евакуації постраждалих.

Робота з надання допомоги військовослужбовцям, які отримали бойові психічні травми, та їх евакуація здійснюються в тісній взаємодії спеціалістів психологічної і медичної служб.

Питання для самоконтролю.

1. Види забезпечення підрозділів в бою.
2. Бойове забезпечення, види, завдання, мета.
3. Розвідка, завдання, вимоги до розвідки.
4. Основні завдання інженерного забезпечення.
5. Радіаційний, хімічний, біологічний захист в підрозділах.
6. Роль і місце тактичного маскуванню, охорони в підрозділах.
7. Технічне забезпечення підрозділів, склад, завдання.
8. Тилове забезпечення, склад, завдання.

9. Заходи медичного забезпечення в підрозділі.
10. Роль і місце морально-психологічного забезпечення.

12. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО ЗАБЕПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК

Початок ХХІ століття характеризується збільшенням числа збройних конфліктів, що супроводжується різким збільшенням кількості пацієнтів з бойовими пошкодженнями. Основний, вирішальний вплив на організацію медичного забезпечення підрозділів при веденні ними боїв мають величина і структура санітарних втрат, які залежать від виду зброї, що застосовується, чисельності особового складу підрозділів, співвідношення протидіючих сторін та інших факторів тактичної та оперативної обстановки. Тому розрахунок величини і структури ймовірних санітарних втрат особового складу підрозділів має велике значення при плануванні медичного забезпечення на воєнний час.

Враховуючи надзвичайно складні умови сучасних військових конфліктів (протиріччя в суспільстві, погіршення міждержавних відносин, боротьба за сфери впливу та інше) вирішальними чинниками, що мають вплив на діяльність медичної служби є:

- раптовість розв'язання воєнного конфлікту (дій) – МС має оперативно привести себе в готовність до виконання покладених на неї завдань;
- нерівномірність і одномоментність виникнення санітарних втрат – призводить до різкого збільшення невідповідності сил і засобів медичної служби, необхідності маневрування ними, їх підсилення, залучення лікувальних закладів охорони здоров'я;
- небезпека виникнення і розповсюдження інфекційних захворювань через скупчення великої маси військ і населення на території, погіршення умов розміщення та харчування, погіршення епідемічної обстановки – вимагає проведення профілактичних та санітарно-гігієнічних заходів;
- поява нових видів бойових уражень, пов'язаних із застосуванням високоточної зброї, систем реактивного залпового вогню, іншої зброї, яка не застосовувалась раніше і потребує вивчення, вимагає впровадження нових методів МД, лікування та навіть зміни організаційних форм медичного забезпечення військ;
- втрати серед особового складу медичної служби, знищення медичної техніки, майна – порушення норм міжнародного права, Женевських конвенцій 1949 року;
- діяльність медичної служби переважно в польових умовах під впливом дії противника, при перевантаженні лікувальних підрозділів, закладів, їх необхідністю постійної передислокації.

Зіткнувшись з масовими санітарними втратами в ході військових конфліктів система медичного забезпечення військ зазнала низки змін. Не

стали виключенням і події на сході України, де навіть при низькому рівні укомплектованості медичні підрозділи змогли виконати завдання за призначенням.

Тісний взаємозв'язок результатів лікування поранених з термінами початку та якістю МД, з термінами та видом медичної евакуації з різних рівнів МД, створює великі організаційні труднощі, особливо при масовому надходженні поранених. Специфічні риси вогнепальних поранень обумовлюють велику тяжкість функціональних розладів, більш частий розвиток ускладнень (54-81 %) і, як наслідок, більш високий рівень летальності (12-31 %) в порівнянні з іншими травмами.

Летальність у поранених в останніх локальних конфліктах дещо знижується, але при цьому зростає частота пошкодження деяких органів грудей та живота, що обумовлено широким застосуванням автоматичної стрілецької зброї зі значною вражаючою дією, а також подальшим вдосконаленням бойових якостей снарядів, мін і гранат. Причиною загибелі військовослужбовців в Іраку і Афганістані за даними медичної служби коаліції у 70 % випадків була вибухова травма.

Вивчено та проаналізовано результати роботи медичної служби ЗСУ в період з 2014 по 2017 рік в ході проведення Антитерористичної операції на сході країни, визначені основні шляхи вирішення проблемних питань в організації та наданні МД під час ведення бойових дій.

В ході медичного супроводу дій військ протягом трьох років впроваджено в практику стабілізаційні медичні пункти на евакуаційних шляхах районів бойових дій механізованих, мотопіхотних, гірсько-піхотних, аеромобільних частин; зменшено етапи МД з додержанням принципів «платинова хвилина», «золота година»; налагоджено систему медичного постачання через групи медичного постачання в чотирьох ВМГ, які розташовані в районах проведення АТО; удосконалено систему військово-медичної підготовки; впроваджено нові форми первинної медичної документації та звітності.

В результаті реалізації перерахованих заходів медичною службою ЗСУ час надання першої МД на полі бою після поранення зменшено до 5-15 хв. («платинова хвилина»). Медична евакуація поранених з поля бою здійснюється вже у перші хвилини після поранення. При цьому час прибуття санітарно-евакуаційного транспорту до пораненого у 2017 році складав від 5 до 15 хв., в той же час у 2014 році цей показник інколи складав до 10 годин.

Невідкладна кваліфікована медична допомога надається протягом перших 60 хв. («золота година»). Для цього у районі ведення бойових дій для надання кваліфікованої МД розгорнуто чотири військові мобільні госпіталі та на базі 12 цивільних лікувальних закладів працюють групи медичного посилення у складі висококваліфікованого військово-медичного персоналу.

За указаний період здійснено удосконалення лікувально-евакуаційного забезпечення військових частин, уточнено зони відповідальності військових мобільних госпіталів, визначено три основних лікувально-евакуаційних напрямки, визначено цивільні лікувальні заклади МОЗ України, які надають

спеціалізовану та високоспеціалізовану медичну допомогу поблизу районів проведення АТО, визначено лікувальні заклади МОЗ України з рівнем надання висококваліфікованої допомоги поблизу районів ведення бойових дій (Дніпровська обласна клінічна лікарня ім. І.І.Мечникова, лікарня швидкої допомоги м. Маріуполь, інститут загальної та невідкладної хірургії Національної Академії наук України у м. Харків), що зменшує рівень смертності та інвалідизації військовослужбовців.

Ефективність лікувально-евакуаційних заходів підтверджують цифрові показники співвідношення бойових безповоротних до бойових санітарних втрат, що складає: 2014 рік – 1 до 2,4; 2015 рік – 1 до 4; 2016 рік – 1 до 6; 2017 рік 1 до 7.

Зростання дієвості та своєчасності надання МД у лікувальних закладах МОЗ та МО України свідчить зменшення летальності на етапах медичної евакуації: 2014 рік – 1,9 %; 2017 рік – до 1 %.

Військово-медичні клінічні центри регіонів з спеціалізованими та високоспеціалізованими клініками продовжують освоювати новітні лікувально-діагностичні методики та медичні технології, а саме, впроваджені: кардіосудинна хірургія, мініінвазивна та ендоскопічна хірургія, новітні технології в лікуванні захворювань ока, ЛОР-органів, щелепно-лицевої хірургії, стоматології, нейрохірургії, травматології та інше. Це дозволили суттєво покращити рівень медичного обслуговування учасників бойових дій.

Всього за період проведення АТО пройшли стаціонарне лікування у військово-лікувальних закладах близько 100 тис. військовослужбовців силових відомств, із них близько 11 тис. поранених.

Налагоджено систему медичної реабілітації та лікування учасників бойових дій як в Україні, так і за її межами. При МОЗ України створено окремий відділ медичної реабілітації та паліативної медицини. Розробкою наукових програм, протоколів реабілітації займаються дев'ять науково-дослідних установ (НДІ реабілітації інвалідів Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова – м. Вінниця, Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології – м. Київ, Український державний НДІ медико-соціальних проблем інвалідності – м. Київ).

Клінічну базу становлять 11 лікарень відновлювального лікування з місцевим фондом 1888 ліжок, 300 госпіталів ветеранів війни з ліжковим фондом 7248 ліжок, 7 фізіотерапевтичних лікарень, понад 12 тис. ліжок ЗАТ «Укрпрофоздоровниці», 17 тис. ліжок лікувальних закладів МО України. На 2018 рік медичну допомогу отримали майже 30 тис. учасників бойових дій.

З початку бойових дій на сході України у санітарно-курортних закладах Збройних Сил пройшло медичну реабілітацію понад 3200 військовослужбовців, протягом 2017 року – 1200 осіб.

За 2017 рік медико-психологічною реабілітацією у військово-медичних закладах забезпечено понад 3 тис. військовослужбовців. Відповідно до договору з Національною Академією медичних наук України 28 науково-

дослідних установ задіяні в наданні допомоги військовослужбовцям Збройних Сил на безоплатній основі.

Протезування учасників бойових дій за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, покладено на Фонд соціального захисту інвалідів. Загалом забезпечено протезування 379 осіб, у тому числі за кордоном – 24 особи; 136 осіб потребують протезування, з яких 38 осіб вже протезуються та 98 осіб перебувають на лікуванні чи проходять реабілітаційні заходи.

Триває співпраця з країнами-членами НАТО і в рамках міжнародного проекту Програми активної реабілітації для травмованих діючих та звільнених військовослужбовців і персоналу сектора безпеки і оборони України «Повернення до життя»; Україна сумісно із закордонними партнерами реалізує цільовий фонд з проведення медичної реабілітації військовослужбовців з бюджетом 2.25 млн. євро для закупівлі необхідного сучасного реабілітаційного обладнання, підготовки українських фахівців з реабілітації, розвитку центрів протезування. На теперішній час реабілітацію та лікування за кордоном за сприяння країн-членів НАТО пройшло біля 300 військовослужбовців.

Таким чином, протягом 2014-2017 років визначені основні шляхи вирішення проблемних питань в організації та наданні МД під час ведення бойових дій. В ході медичного супроводження дій військ протягом трьох років впроваджені в практику стабілізаційні медичні пункти на евакуаційних напрямках районів бойових дій механізованих (мотопіхотних, гірсько-піхотних, аеромобільних) бригад; скорочено етапи МД з урахуванням принципів «платинова хвилина», «золота година»; налагоджено систему взаємодії медичних служб ЗСУ, інших силових відомств та закладі МОЗ України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України.
2. Закони України «Про оборону України», «Про військовий обов'язок і військову службу».
3. Указ президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 року «Воєнна доктрина України».
4. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ, ч. II. 2016 – 320 с.
5. Бадюк М.І., Токарчук В.П., Столярик В.В., Бадюк Л.М. Військово-медична підготовка. Підручник. Київ – 2015 р – с. 481.
6. Державна комплексна програма реформування та розвитку ЗС України на період до 2017 року. – К.: МОУ. 2014. – 37 с.
7. Державна програма розвитку ЗСУ на 2015 – 2017 рр.
8. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. Указ Президента України від 14 березня 2016 № 92/2016.
9. Про організацію підготовки ЗС України у 2017 навчальному році. Директива ГШ ЗС України від 16.11.2016 року № 21. – К.: МОУ 2016. – 28 с.
10. Про затвердження Концепції підготовки ЗС України. Наказ МОУ ЗС України від 22.02.2016 року № 95. – К.: МОУ. 2016. – 16 с.
11. Шугалій Є.П., Мусієнко О.І., Слєтков Ю.В., Шугалій О.О. Загальна тактика. «Механізований (танковий) батальйон в загальновійськовому бою». Курс лекцій. Київ – 2016 р – 186 с.
12. Шапарь В.Б. «Психологія воєн і конфліктів» 2005 р. – 315 с.

ОСНОВНІ СКОРОЧЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В БОЙОВИХ ДОКУМЕНТАХ

Загальновійськові частини і підрозділи

Механізована бригада, полк, батальйон, рота, взвод, відділення	мбр, мп, мб, мр, мв, мвід
Танкова бригада, батальйон, рота, взвод	тбр, тб, тр, тв
Гранатометний взвод, відділення	гв, гвід
Комендантська рота, взвод	кр, кв

Артилерійські частини і підрозділи

Артилерійська бригада, дивізіон, батарея	абр, адн, абатр
Самохідно-артилерійський дивізіон, батарея	садн, сабатр
Протитанковий артилерійський дивізіон, батарея, взвод	птадн, птабатр, птав
Протитанковий взвод, відділення	птів, птівд
Реактивний артилерійський дивізіон, батарея	редан, реабатр
Батарея протитанкових керованих ракет	батр ПТКР
Мінометна батарея, взвод	мінбатр, мінв
Взвод управління	ву

Частини і підрозділи ППО

Зенітна ракетна бригада, дивізіон, батарея, взвод	збр, зрдн, зрбатр, зрв
Зенітний дивізіон, взвод, відділення	здн, зв, звід
Зенітна ракетно-артилерійська батарея	зрбатр
Зенітний самохідно-артилерійський взвод	зсав

Підрозділи спеціальних військ

Розвідувальний батальйон, рота, взвод, відділення	рб, рр, рв, рвід
Ремонтно-відновлюваний батальйон	рвб
Інженерно-саперний батальйон, рота, взвод, відділення	ісб, іср, ісв, ісвід
Рота, взвод радіаційного, хімічного, біологічного захисту	ррхбз, врхбз
Рота, взвод, відділення зв'язку	рз, вз, відз
Ремонтна рота, взвод	ремр, ремв

Підрозділи тилу

Батальйон, рота, взвод матеріального забезпечення	бмз, рмз, вмз
Взвод забезпечення	взаб

Медичні підрозділи

Медичний батальйон, рота	медб, медр
Медичний пункт полку, батальйону	МПП, МПБ

Пункти управління

Командний (запасний командний) пункт	КП, ЗКП
Тиловий пункт управління	ТПУ
Командно-спостережний пункт	КСП
Спостережний пункт (пост)	СП
Пункти управління	ПУ

Термінологія загального призначення

Біологічна, хімічна зброя (зараження), ядерна зброя, радіоактивне зараження	БЗ (БЗар), ХЗ (ХЗар), ЯЗ, РЗар
Бойова машина (піхоти)	БМ (БМП)
Бойова розвідувальна (броньована розвідувальна дозорна) машина	БРМ, (БРДМ)
Бойовий комплект	бк
Бойовий розвідувальний (розвідувальний) дозор	БРД (РД)
Бокова (головна, тильна) похідна застава	БПЗ (ГПЗ, ТПЗ)
Бронегрупа	БнГ
Бронетранспортер	БТР
Вибухові речовини	ВР
Високоточна зброя	ВТЗ
Вогневе ураження противника	ВУП
Головний дозор	ГД
Диверсійно-розвідувальні сили	ДРС
Зброя масового ураження	ЗМУ
Зона радіоактивного (хімічного, біологічного) зараження	ЗРЗ (ЗХЗ, ЗБЗ)
Зенітна керована ракета	ЗКР
Зенітний ракетний (гарматно-ракетний комплекс	ЗРК (ЗГРК)
Інженерний спостережний пост (пост радіаційного, хімічного, біологічного спостереження)	ІСП (ПРХБС)
Інші військові формування	ІВФ
Вихідний рубіж (пункт)	вих.р-ж (вих. п.)
Командно-штабна машина	КШМ

Морально-психологічне забезпечення	МПЗ
Медичний пост роти	МПР
Матеріально-технічне забезпечення	МТЗ
Загальновійськовий (протитанковий, протидесантний) резерв	Заг. Рез (ПТРез, ПДРез)
Вогнева (розвідувальна) засада	ВЗас, (РЗас)
Вогнева (стартова) позиція	ВП (СП)
Незаконні формування	НЗФ
Передовий (розвідувальний) загін	ПЗ (РЗ)
Рухомий загін загороджень	РЗЗ
Противітряна (протитанкова) оборона	ППО (ПТО)
Противіхотне (протитанкове) мінне поле	ППМП (ПТМП)
Протитанкова керована ракета (протитанковий ракетний комплекс)	ПТКР (ПТРК)
Правоохоронні органи	ПрО
Рубіж розгортання в батальйонні (ротні, взводні) колони	РРБК (РРРК, РРВК)
Розвідувально-вогневий (розвідувально-ударний) комплекс	РВК (РУК)
Розмежувальна лінія	розмежлінія
Радіоелектронна боротьба (захист)	РЕБ (РЕБ)
Район	р-н
Об'єднані угруповання військ	ОУВ
Технічне обслуговування	ТО
Вузол зв'язку	ВЗ
Укріплений район	УР
Штурмовий загін (група)	ШЗ (ШГ)

Зміст

Передмова	3
Вступ	4
Розділ 1. Тактика – наука перемагати	9
Розділ 2. Роль і місце медичної служби в Збройних Силах України	13
Розділ 3. Організаційна структура ЗСУ	23
Розділ 4. Механізовані і танкові частини та їх підрозділи	34
Розділ 5. Основи загальновійськового бою підрозділів	44
Розділ 6. Підготовка бою (дій)	54
Розділ 7. Підготовка та ведення оборонного бою.	60
Розділ 8. Підготовка та ведення наступального бою	78
Розділ 9. Участь підрозділів у стабілізаційних і специфічних діях військ (сил).	98
Розділ 10. Пересування батальйону (роти) важливий етап тактичних дій.	108
Розділ 11. Всебічне забезпечення бою (дій).	122
Розділ 12. Актуальні питання організації медичного забезпечення військ.	143
Список використаної літератури.	147
Список скорочень.	148

АНДРІЙ ТАНЦЮРА ТА КОЛЕКТИВ ВОЛОНТЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОГО КЛІНІЧНОГО ЦЕНТРУ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ (М. ОДЕСА) НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ЛІКУВАННІ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ЛИПНЯ 2014 РОКУ.

ЗАВДЯКИ ПІКЛУВАННЮ ЦИХ НЕБАЙДУЖИХ ЛЮДЕЙ ВІДБУВАЄТЬСЯ ФІЗИЧНЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ, ВЕТЕРАНІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.

